

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА АКАДЕМІЯ ІВАНА ЗОЛОТОУСТОГО»

Факультет богословських і гуманітарних наук

Кафедра богослов'я

УДК 271.2-74:271.22-55-558.3-559.4-549

СТАСІВ Антон Михайлович

**ПРАВОВИЙ ХАРАКТЕР ТАЇНСТВ ХРИСТІЯНСЬКОГО
ВТАЄМНИЧЕННЯ (ХРЕЩЕННЯ, МИРОПОМАЗАННЯ, ЄВХАРИСТІЇ) У
КАНОНІЧНОМУ ПРАВІ**

Магістерська робота на здобуття
освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»
за спеціальністю 041 «Богослов'я»

Науковий керівник:
доктор наук з богослов'я
Левицький Олександр
Олександрович

м. Івано-Франківськ
2024

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	5
 РОЗДІЛ 1. Правничо-конститутивна роль Святих Таїнств Християнського Втаємнення у Церкві Христовій.....	 9
1.1. Поняття термінів «таїнство» та «таїнства Християнського втаємнення», їх правовий характер. Встановлення таїнств Християнського втаємнення.	10
1.2. Правосильне уділення таїнств	15
1.3. Богословсько-історичне формування єдності таїнств християнського втаємнення.....	20
 РОЗДІЛ 2. Святе таїнство Хрещення та Миропомазання з точки зору Канонічного Права.....	 28
2.1. Встановлення таїнства хрещення	29
2.2. Історія встановлення таїнства миропомазання. Східна та західна традиції звершення таїнства миропомазання.....	39
2.3. Правосильність звершення та прийняття таїнств хрещення та миропомазання згідно ККСЦ	44
 РОЗДІЛ 3. Святе таїнство Євхаристії у Канонічному Праві.....	57
3.1. Встановлення таїнства євхаристії	57
3.2. Таїнство Пресвятої Євхаристії у контексті Святої Літургії згідно ККСЦ	66
3.3. Конституціонально-правова роль таїнства Євхаристії	72
 ВИСНОВКИ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

1 Ів.	перше послання апостола Івана
1 Кор	перше послання до коринтян апостола Павла
1 Пт.	перше послання апостола Петра
2 Кор.	друге послання до коринтян апостола Павла
2 Тим.	друге соборне послання апостола Павла
Ап.	апостол
Гал.	послання до Галатів апостола Павла
Діян.	діяння апостолів
Еф.	послання до ефесян апостола Павла
Єв.	євангелист
Євр.	послання до євреїв апостола Павла
Ів.	Євангелія від Івана
кан.	канон
ККСЦ	Кодекс Канонів Східних Церков
ККЦ	Катехизм Католицької Церкви
Кол.	послання до Колосян апостола Павла
Кор.	послання до Коринтян апостола Павла
Лк.	Євангелія від Луки
Мал.	книга пророка Малахії
Мр	Євангелія від Марка
Мт.	Євангелія від Матея
Одкр.	книга Одкровення
пор.	порівняйте
поч.	початок
ПП УГКЦ	Партикулярне Право Української Греко-Католицької Церкви
Пс.	книга Псалмів

пт.	пункт
р.	рік
Рим.	посяання до Римлян апостола Павла
рр.	роки
с.	сторінка
св.	святий
ст.	століття
Тит.	посяання до Тита апостола Павла
УГКЦ	Українська Греко-Католицька Церква

ВСТУП

За допомогою численних символів і знаків Таїнства Христа можна побачити і пережити як окремі дії Христа, здійснені силою Святого Духа. Кожне таїнство є зовнішнім вираженням внутрішнього акту Божої благодаті. Сучасна людина повинна переживати і приймати видимі знаки невидимої Божої благодаті, які даються в Церкві через конкретні слова, формули для уділення Святих Тайн і жести, які робить священик у Христовій Церкві, щоб життя і діяння Бога торкнулися його. Тому жодна з робіт, які Христос здійснив під час свого земного життя, не була припинена, і вона все ще відкрита для людей сьогодні. Через нашу єдність із Христом, приймаючи печать Святого Духа та причащаючись Тіла і Крові Христових у контексті Церкви, ми входимо в життя Пресвятої Трійці через святі Таїнства Хрещення, Миропомазання та Євхаристії. Охрещений, народжений до нового життя в купелі, помазується печаттю дару Святого Духа і духовно живиться Святим Причастям, щоб зростати у Христі, так само як людина після народження починає дихати і їсти, щоб жити. Через молитви та обряди Церква допомагає людям зрозуміти та прийняти кожне з цих таїнств як окрему дію Божої ласки.

Актуальність. Святі таїнства християнського втаємничення — Хрещення, Миропомазання і Євхаристія — є наріжними каменями всього християнського життя. Участь у Божій природі, яка дарована людям благодаттю Ісуса Христа, виявляє певну схожість із появою, зростанням і підтриманням нашого природного життя. Вірні зміцнюються таїнством миропомазання та отримують хліб вічного життя в Євхаристії після відродження до нового життя через хрещення. Внаслідок цього люди через ці таїнства християнського втаємничення отримують все більше і більше дарів від Божого життя і наближаються до досконалої любові. Таїнства християнського втаємничення служать воротами до повноти стосунків людини з Богом, життя Бога в людині і Бога в Бозі. Це повнота Церкви, яка є Тілом Христовим. Східні Католицькі Церкви, які перебувають у

повному сопричасті з Римо-Католицькою Церквою, але мають власні літургійні, доктринальні та канонічні традиції, керуються Кодексом Канонів Східних Церков. Таїнства – це лише одна з тем, які висвітлює ККСЦ. Кодекс Канонів Східних Церков містить правила та інструкції щодо здійснення таїнств. Канони створюють основу для розуміння таїнств і підкреслюють їхнє значення в житті Церкви та вірних, розкриваючи природу та зміст таїнств.¹ Об’явлення Пресвятої Трійці для спасіння людини — яке завжди є актуальним — відбувається в Таїнствах. В результаті Церква поклоняється Триєдиному Богові і бере участь у богослужінні небесної Церкви, відправляючи та здійснюючи Таїнства силою Святого Духа.

Метою роботи дослідити правовий характер таїнств Християнського Втаємничення у Канонічному Праві.

Об’єктом роботи є вчення про таїнства, та зокрема таїнства Християнського Втаємничення у житті Церкви, згідно вчення ККСЦ.

Предметом роботи є навчання Церкви про святі таїнства; поняття «таїнство», «таїнства християнського втаємничення»; правосильне udілення та звершення таїнств; єдність таїнств християнського втаємничення; поняття таїнства хрещення, миропомазання та євхаристія у навчанні ККСЦ; аналіз канонів ККСЦ, які стосуються таїнств християнського втаємничення; історично-богословський аналіз кожного із таїнств християнського втаємничення.

Завданням дослідження є:

- дослідити правничо-конститутивна роль святих таїнств Християнського Втаємничення у Церкві Христовій;
- охарактеризувати поняття термінів «таїнство» та «таїнства Християнського втаємничення», їх правовий характер. Встановлення таїнств Християнського втаємничення;
- описати правосильне udілення таїнств;
- визначити єдність таїнств християнського втаємничення;
- дослідити Святе Таїнство Хрещення та Миропомазання;

¹ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. С. 251.

- охарактеризувати встановлення таїнства хрещення;
- описати історію встановлення таїнства миропомазання. Східна та західна традиції звершення таїнства миропомазання;
- проаналізувати правосильність та дозволеність звершення та прийняття таїнств хрещення та миропомазання згідно ККСЦ;
- дослідити святе Таїнство Євхаристії у Канонічному Праві;
- описати встановлення таїнства євхаристії;
- дослідити Таїнство Пресвятої Євхаристії у контексті Святої Літургії згідно ККСЦ;
- охарактеризувати. Конституціонально-правову роль таїнства Євхаристії;

Методи дослідження. Окреслення проблеми та детальний аналіз, синтез, абстрагування, аналіз, узагальнення, індукція, дедукція, пояснення, класифікація.

Матеріали дослідження. У даній магістерській роботі використано офіційні джерела Церкви: Документи II Ватиканського Собору, Кодекс Канонів Східних Церков, Катехизми Католицької Церкви та УГКЦ «Христос наша Пасха», Інструкція застосування літургійних приписів кодексу канонів Східних Церков, Партикулярне право УГКЦ, методичні поради тощо; також використані коментарі до Кодексу Канонів таких авторів: Жилюка С., Мудрого С., Недунганта Д. тощо; книги Церковного Права: Бальжика І.А., Тіщенка Ю.В., Баранька Я.С., Іщука О.В., Якубовича М.М., Жужека І., Кобіва Й, Ліберо Д.; книги публікації, статті, наукові дослідження, монографії, інтернет посилання українських науковців, істориків та каноністів, богословів, які працювали над даною темою.

Наукова новизна магістерської роботи полягає у комплексному, детальному, багатогранному висвітленні даної теми. Науково узагальнено та систематизовано вчення Церкви про таїнства Християнського Втаємничення. Уперше джерельна база дослідження складається виключно із українських джерел. Науковий результат розширює та доповнює відомі теоретичні та

практичні положення, щодо таїнств Християнського втаємничення згідно вчення ККСЦ.

Практичне значення. Матеріали праці можна використовувати, як конспект для студентів вищих навчальних закладів, посилаючись в наукових дослідженнях та публікаціях, застосовувати в підготовці до статей, презентацій, есе, творів тощо. Матеріал можна використовувати у підготовці до наукових конференцій, виступів, презентацій тощо. У священничому служінні матеріали магістерської роботи можна використовувати для підготовки проповідей та науках, реколекціях, християнських таборах тощо.

Структура роботи. Магістерська робота складається із переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та. Розділи діляться на три підрозділи, для кращого дослідження та висвітлення даної теми. Перший розділ розглядає правничо-конститутивну роль святих Таїнств Християнського втаємничення. Другий розділ досліджує святе таїнство Хрещення та Миропомазання з точки зору Канонічного Права. Третій розділ розкриває святе Таїнство Євхаристії у Канонічному Праві. Список використаних джерел містить 92 позиції. Основного тексту – 72 сторінки. Загальний обсяг роботи становить 96 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ПРАВНИЧО-КОНСТИТУТИВНА РОЛЬ СВЯТИХ ТАЇНСТВ
ХРИСТІЯНСЬКОГО ВТАЄМНИЧЕННЯ У ЦЕРКВІ ХРИСТОВІЙ

Єдинородний Син Божий, що став тілом і кров'ю від Діви Марії, явив світові Божественну любов, принісши Себе в жертву на хресті та воскреснувши з мертвих за волею Отця, подарував людям надію на спасіння. Небесний Батько послав Свого Єдинородного Сина людству як частину свого незбагненого плану спасіння. Це спасіння здійснюється в Церкві Христовій, як таїнство, яке служить джерелом інших таїнств.² Крім звершення цих таїнств, Церква також має обов'язок уділяти їх згідно із зовнішніми ознаками, які прив'язують вірних до Христових таїнств.³ За допомогою таїнств Христос «прищеплює людей до Себе і Церкви, до Свого Тіла, і освячує їх силою Святого Духа, щоб вони стали справжніми прихильниками Бога Отця в особливий спосіб.⁴ Три Особи Бога виявляються в кожному таїнстві, або теофанії Пресвятої Трійці, яка здійснюється самим Христом через Церкву та силою Святого Духа і перетворює одержувача на поклонільника Бога Отця. Усі церковні таїнства мають особливий благодатний аспект, який дозволяє вірним тісно поєднати своє церковне життя з життям Пресвятої Трійці, яке вже існує на землі. Дослідження онтологічного та церковного значення кожного таїнства або всіх семи, якщо їх розглядати разом, дає можливість зрозуміти значення унікального зв'язку, який існує між ними.⁵ Церковне вчення про сім святих таїнств розвивалося поступово протягом тривалого часу. Це вчення було спеціально впорядковане на Заході відповідно до підходу св. Фоми Аквінського, який встановив кількість семи святих таїнств, кожне з яких відрізняється від іншого, обговорюючи їх кількість. Цей метод

² Недзельська Ю.К. Таїнства в православ'ї та католицизмі: спільні та відмінні риси. *Українське релігієзнавство*. 2011. № 59. С. 78-88.

³ Документи II Ватиканського Собору. Конституції, декрети, декларації. Львів: Свічадо, 1996. С. 471.

⁴ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 667.

⁵ Комісія у справах Катехизації при Патріаршій Курії. Життя у Христі: Моральна Катехиза. УКУ, Львів 2004. С. 43.

утвердився в теологічній думці західного християнства. На Тридентському соборі вона отримала канонічне затвердження. На Сході між кількома Церквами різних традицій було створено своєрідне поняття святих таїнств. Східні отці робили однакову увагу на кожному таїнстві водночас, не підвищуючи і не зменшуючи одне над іншим. Водночас таїнства були складно пов'язані між собою. Кожен віруючий переживає святі Таїнства, бо «через них народжується і росте, зцілюється і отримує дар місіонерства християнське життя».⁶ 16-й титул підкреслює, що таїнства, особливо Євхаристія, є видатним актом поклоніння. Поклоніння Богу займає центральне місце в житті Церкви. Можливо, це пояснює, чому Отці Другого Ватиканського Собору першими прийняли документ, що стосується Літургії. «Схему канонів культу Бога і зокрема Таїнств» спочатку створила і розіслала до дорадчих органів Комісія кодифікації східного законодавства. Розділи про сім святих таїнств йдуть після перших восьми канонів 16-го титулу. Останній розділ, VIII, охоплює освячення та благословення, святі часи та місця, поклоніння святым, обітниця та клятви. Назва є найбільшою в ККСЦ, оскільки містить найбільше канонів: 229.⁷

1.1. Поняття термінів «таїнство» та «таїнства Християнського втаємничення», їх правовий характер. Встановлення таїнств Християнського втаємничення

Слово «таїнство» має широке визначення у Святому Письмі та вченні Отців Церкви. Як ілюстрацію, святий апостол Павло посилається на «таємницю волі Божої» як на «той задум, доброзичливий і схвалений у Ньому (Христі), щоб, коли настане повнота часу, він сповнився – щоб усе об'єднати у Христі: небесне і земне» (Еф. 1, 9–10). Христос серед нас є таїнством для християн (див. Кол. 1:27). Оскільки Христос є тим, «в якому сховані всі скарби премудрості та

⁶ Катехизм Католицької Церкви. Синод Української Греко Католицької Церкви. Жовква: Місіонер, 2002. Пт. 1210.

⁷ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 67.

знання» (Кол. 2, 3), то пізнання таємниці Божого спасіння передбачає пізнання Христа. Христос і все, що Він зробив і робить для нас, є таїнством. Христос залишається зі своїми послідовниками, або християнами протягом всієї історії, після свого вознесіння і працює як для їхнього спасіння, так і для спасіння всього світу. У святковому гімні ми співаємо про це: «Вознесися у славі, Христе Боже наш, не розлучаючись, але непохитно перебуваючи» з нами⁸. Раніше Господь сказав: «Так Я з вами по всі дні аж до кінця віку» (Мт. 28, 20), і ці слова є повторенням попередніх слів. Церква є таїнством присутності Христа і місцем, де Бог і людина зустрічаються, тому що Христос продовжує навчати, зцілювати, прощати і давати життя. «Усе, що зробив Христос за часів свого земного життя, не було перервано, але перенесено на таїнства церкви», — наголошує святий Лев Великий, Папа Римський у V ст. Для поширення та розповсюдження Божих Таїнств для нашого спасіння, Таїнства були засновані Христом і передані Церкві (1 Кор. 4:1). Тому обов'язком Церкви є уділення Таїнств, які є потужними фізичними символами Христових Таїнств.⁹ Через служителів своєї Церкви, які виконують свої обов'язки *in persona Christi* через вплив Святого Духа, Господь наш Ісус Христос звершує таїнства та уділяє таїнства свого життя. Кожне таїнство призводить до містичного й загадкового перетворення того, хто його приймає, перетворення, яке стає можливим завдяки оживляючому Святому Духу. В результаті прийняття Таїнств чоловіки і жінки освячуються, що означає стати справжніми дітьми Бога Отця в гармонії з Христом і Церквою, Його Тілом. Приступаючи до Святих Тайн, усі вірні, а особливо священнослужителі, повинні старанно дотримуватись усіх церковних правил, які регламентують їхнє богослужіння та прийняття.¹⁰

Латинський термін «*sacramentum*» для «таїнства» спочатку стосувався добровільної присяги. У грецькій мові слово «містеріон» має більш широке значення. Християни сприймають реальну присутність Христа Спасителя серед нас як таїнство.¹¹

⁸ Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха». Львів: Свічадо, 2011. Пт. 403.

⁹ Там само. Пт. 404.

¹⁰ Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков / за ред. Д. Недунгатта, / з англ. пер. О. Гладкий. Львів : «Свічадо», 2008. С. 167.

¹¹ Про віру, святі таїнства і життя Церкви. Львів: Свічадо, 2008. С. 89. (серія «100 запитань до священника»).

Ісус Христос досі навчає, зцілює, прощає та благословляє людей через Свою церкву; в результаті церква служить і таїнством Його присутності, і місцем, де Бог і людина можуть зібратися разом. Римський папа V ст. святий Лев Великий, наголошує, що «все, що зробив Христос за Свого земного життя, не було перервано, а перенесено на церковні таїнства».¹²

Дивовижними джерелами благодаті, що дарують нашій душі вічне життя, є святі Таїнства. Усі ви діти Божі через віру в Христа Ісуса; усі ви, що в Христа хрестилися, у Христа зодягнулися (Гал. 3:26–27). ними Господь наш Ісус Христос народжує в наших душах надприродне життя дітей Божих. Святі Тайни встановлені для освячення людей, для зміцнення Тіла Христового і, зрештою, для прославлення Бога, проголошує Церква. Святі Тайни, також відомі як Тайни Віри, є символами, які символізують не лише віру, але й те, як вона плекається, зміцнюється та виражається. За словами святого Августина, «таїнство є знаком святості». Тому таїнство є фізичним відображенням нематеріальної благодаті, яку Христос встановив для нашого спасіння.¹³

Річ, вчинок або мова, які ми можемо бачити нашими п'ятьма органами чуття, є видимою ознакою Бога. Ми дотримуємося певних предметів у кожному таїнстві, включаючи воду, олію, миро, хліб і вино. Окрім таких фраз, як «прийміть, їжте, це є Тіло Моє», «печать дару Святого Духа» та «слуга Божий хрещений», ми також дотримуємося певних дій, таких як обмивання водою та помазання з олією або миром.¹⁴

Христос заснував таїнства і дав їх Своїй Церкві, яка використовує їх для спасіння.¹⁵ Церква має відповідальність забезпечувати та святкувати таїнства, які є зовнішніми символами Христових таїнств. Таїнство має значний вплив на людину, яка перемінюється дією Святого Духа, тому що Ісус Христос діє в таїнствах і являє таїнства Божого життя через служителів Церкви, які діють як втілений Христос у Святому Дусі. Освячення людини (чоловіка чи жінки), яке є

¹² Брюховецька, Ю. Дійсність і дієвість таїнств у церковній культовій традиції православного християнства. *Світосгляд-Філософія-Релігія*. 2011. Вип. 1. С. 114-121.

¹³ Вепрук В. Догматичне богослов'я. Чернівці, 2000. С. 99.

¹⁴ Святі Таїнства в житті Церкви: Методичний порадник / Упор. с. Юліана Дзюбата, мирносиця. Львів: КК КГВА УГКЦ, 2012. С. 67.

¹⁵ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 667.

наслідком прийняття таїнств, робить її щирим поклонільником Бога Отця. Канон наголошує на дотриманні церковних правил здійснення таїнств, оскільки це важлива пастирська подія. Церква поділяє публічне та приватне богослужіння на дві категорії.¹⁶ Ці слова мають юридичне значення і походять із римського права. Богослужіння, а точніше літургійне богослужіння, не може очолювати хтось інший, як священнослужитель, оскільки воно за своєю природою є публічним. Як наслідок, потрібно дотримуватися правил і традицій кожної Помісної Церкви. Сакраментальне публічне богослужіння (уділення святих таїнств) і нетаїнственне публічне богослужіння (таке як Вечірня, Утрень, Молебні, Акафісти тощо) є двома різними видами публічного богослужіння. Два важливі аспекти відрізняють публічне богослужіння від приватного: 1) Воно здійснюється від імені Церкви особами, належним чином призначеними для цього, тобто через висвячених служителів (таємниче священство), які служать символом Христа. діючи через Святого Духа від імені Церкви; і 2) Це здійснюється через акти, які були затверджені відповідною церковною владою. Церква святкує свою віру, підносячи поклоніння Богові на знак вдячності за віру, яку вона успадкувала від апостолів. Традиційна ідея Одним із основних догматів святої та живої традиції Церкви, яка вірить, як молиться, і молиться, як вірить, є сентенція «правило молитви є правилом віри» (*Lex orandi, lex credendi*) . Право контролю за публічним богослужінням церковної громади належить відповідній владі.¹⁷ Це Синод Єпископів цієї Церкви для Патріаршої Церкви, Рада Ієрархів для Митрополії та Римський Апостольський Престол для всіх інших Церков.¹⁸ Початкові кан. 667-674¹⁹ мають вступну якість. Вони описують, що таке таїнство (кан. 667), обговорюють публічне богослужіння (кан. 668), обговорюють функцію найвищої влади Церкви (кан. 669) і надають деякі загальні вказівки щодо відправлення таїнств та участі інших християн (кан. 670–671). Останні три канони підкреслюють відмінності між трьома таїнствами (кан. 672), визначають участь вірних у таїнстві (кан. 673) і обговорюють дотримання літургійних правил

¹⁶ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 668.

¹⁷ Мудрий С. Короткий коментар кодексу канонів східних Церков, Івано-Франківськ: Теологічна Академія, 2002. С. 243.

¹⁸ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 199§ 1; 657.

¹⁹ Там само. Кан. 667-674.

(кан.674).²⁰ Лише найвища влада Церкви (кан. 42-54²¹) має можливість приймати або вирішувати те, що є необхідним для дійсності таїнств Церкви, оскільки згідно з кан. 669²², вони є таїнствами віри і належать до Божої скарбниці всієї Церкви. Церковний зв'язок виявляється через поклоніння Богу, зокрема через причастя до Таїнств (кан. 670). Тому від вірних вимагається участь у публічному богослужінні Церкви, яка повністю виражає зв'язок з нею.²³

Людина приєднується до Тіла Христового і бере участь у священничому, царському та пророчому служінні Христа через таїнства християнської ініціації, відомі як хрещення, миропомазання та євхаристія. Духовне і тілесне здоров'я вірні отримують через цілющі таїнства покаяння та миропомазання. Вірні поставлені служити церковному тілу і «домашній церкві» через таїнства священства і подружжя.²⁴

У Святих Таїнствах Бог об'являється в любові, дарує людині свою благодать і життя, а людина приймає цей дар у вірі і відповідає на нього в любові. Так Бог і людина співпрацюють один з одним. Здатність людини любити так, як Христос полюбив нас у Христі, є тим, що визначає її спасіння (пор. Ів. 13, 34). Щоб зростати у вірі, надії та любові «до міри повного зросту повноти Христової» (Еф. 4, 13), необхідно відкритися на дар благодаті й цілковито підкоритися волі Божій.²⁵

Святі таїнства християнського втаємничення — Хрещення, Миропомазання і Євхаристія — є наріжними каменями всього християнського життя. Участь у Божій природі, яка дарована людям благодаттю Ісуса Христа, виявляє певну схожість із появою, зростанням і підтриманням нашого природного життя. Вірні зміцнюються таїнством миропомазання та отримують хліб вічного життя в Євхаристії після відродження до нового життя через хрещення. Як наслідок, через ці таїнства християнського втаємничення люди отримують все більше і більше дарів від Божого життя і наближаються до

²⁰ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 667-774. Ліберо Д. Церковне право / пер. з нім. Н. Щиглевської. Львів: Свічадо, 2001. С. 209.

²¹ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 42-54.

²² Там само. Кан. 669.

²³ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 98.

²⁴ Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха». Львів: Свічадо, 2011. Пт. 407.

²⁵ Катехизм Католицької Церкви: Компендіум. Львів: Свічадо, 2008. С. 99.

досвіду досконалої любові.»²⁶ Через могутні прояви благодаті, відомі як таїнства, які Христос встановив і доручив Церкві, Бог дає нам життя. Зовнішні ритуали, які використовуються для відзначення таїнств, символізують і висвітлюють благодать, якою володіє кожне таїнство. Вони виробляють дари для людей, які отримують їх, коли вони належним чином приготовлені.²⁷

1.2. Правосильне уділення таїнств

Спосіб, яким Церква відкриває вірним Христові таємниці у формі зовнішнього символу, – святі Таїнства. Щоб люди дійсно прославляли Бога Отця і ставали членами Церкви, Ісус Христос освячує їх силою Святого Духа. Правомірність інших шести святих таїнств залежить від прийняття таїнства хрещення, яке є першим із семи святих таїнств, які встановив Ісус Христос. ККЦ стверджує в каноні 672 § 1, що таємниці хрещення, миропомазання та священства не можуть бути повторені. Святі таїнства хрещення, миропомазання і священства, згідно з церковним віровченням, не можуть бути повторені, оскільки залишають в душі постійний слід, який служить знаком відмінності між тими хто їх прийняв і тими хто їх не прийняв. Всі ті хто був законно охрещений у будь-яку віру — чи це були Східні Церкви, які не перебувають у повному сопричасті з Римським престолом, чи інші християнські спільноти — були визнані Другим Ватиканським Собором членами Церкви, створеної Христом.²⁸ Той факт, що ці Церкви є членами Церкви Ісуса Христа, має тут особливе значення, на додаток до спільної віри, яка підтримує фундаментальні принципи християнства, віри в сім святих Таїнств і апостольської спадкоємності єпископів і пресвітерства.²⁹

²⁶ Катехизм Католицької Церкви. Синод Української Греко Католицької Церкви. Жовква: Місіонер, 2002. Пт. 1212

²⁷ Там само. Пт. 1131.

²⁸ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 662

²⁹ Святі Таїнства в житті Церкви: Методичний poradник / Упор. с. Юліана Дзюбата, мироносиця. Львів: КК КГВА УГКЦ, 2012. С. 54.

Керувати публічним богослужінням Церкви може лише її влада. Канон 199 1 визначає компетенцію єпархіального єпископа в літургійних справах, тоді як канон 657 надає повноваження, кваліфіковані затверджувати літургійні тексти в кількох Церквах свого права. Канон, дотримуючись норми, забороняє всім іншим додавати, видаляти або змінювати щось стосовно питань публічного богослужіння, оскільки публічне богослужіння здійснюється від імені Церкви. Служитель чи громада не можуть змінювати чи маніпулювати сакраментальним обрядом на свій розсуд. (СЕС 1125)³⁰. Канон 669 стверджує, що церковні таїнства є «таїнствами віри» і є частиною божественного депозиту вселенської церкви. Тому лише найвища влада Церкви (Римський Єпископ або Вселенський Собор) має право дозволяти або визначати те, що потрібно для їх законного надання та виконання (кан. 42-54).)³¹. у Каноні 670 ³². Церква утверджує і виявляє церковну єдність через богослужіння, зокрема в Таїнствах. Через це вірні католики відвідують католицьке богослужіння. Дотримуючись вказівок, встановлених дієцезіальним єпископом або найвищою владою, і враховуючи ступінь єдності інших Церков або Церковних Спільнот з Католицькою Церквою, католики можуть брати участь у несакраментальному літургійному богослужінні інших християн.³³

Служіння Церкви, яка є «святим таїнством єдності», тобто святим народом, об'єднаним і структурованим єпископами, ось що таке літургійна діяльність. Це не приватна діяльність. Як наслідок, вони є частиною цілого Церковного Тіла, яке включає та проявляє. Життєво важливо, наскільки це можливо, зробити очевидним, чому слід обрати таке святкування, а не окреме та відносно приватне, оскільки обряди, за своїми притаманними рисами, є спільним богослужінням із залученням і активною співучастю вірних.³⁴

³⁰ Святі Таїнства в житті Церкви: Методичний порадник / Упор. с. Юліана Дзюбата, мирноносиця. Львів: КК КГВА УГКЦ, 2012. С. 55.

³¹ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 42-54.

³² Там само. Кан. 670.

³³ Лось В. Святі Тайни як таїнство співпричастя. *Добрий Пастир*: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, №5 (2014). С. 117–130.

³⁴ Учителське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. - Львів: Свічадо, 2008. С. 54.

Важливо пам'ятати, що Господь здійснює причастя. Але Він послуговується для цього людьми. Єпископи, священники та диякони першими звершують святе таїнство і відносяться до кліру.³⁵

У Кодексі канонічного права прямо сказано, що таїнства «максимально сприяють народженню, зміцненню та вияву церковного сопричастя» (кан. 840), що вказує на те, що вони насправді творять Церкву.³⁶ Це пов'язано з тим, що вони є основними складовими Церкви, в тому числі і з правової точки зору. Крім того, вони підтверджують принцип «іншості», який є вимогою для існування міжсуб'єктивних стосунків справедливості, оскільки вони являють дії, які здійснюють деякі люди – як слуги Христа і Церкви – на користь інших, крім того до настання правових наслідків. Таїнства є основними правовими та установчими актами в Церкві, як уже було наголошено в першому розділі. Це пояснюється тим, що як комунікативні знаки вони мають очевидний внутрішній правовий характер, який виражається різними способами на всіх рівнях церковного спілкування.³⁷

Віра потрібна для того, щоб таїнства уділялися ефективним і плідним способом, як на суб'єктивному рівні, коли отримувач таїнства повинен мати *assensus fidei* (згоду віри), що є вільним зобов'язанням *communio Ecclesiae* так і об'єктивний рівень, де про таїнства завжди навчають у спілкуванні віри даної Церкви. І лише «бажання, принаймні імпліцитне, прийняти ініціативу Бога, веде людину на довгий шлях звільнення й освячення», згідно з цим висловом.³⁸

На суб'єктивному рівні співвідношення між вірою і таїнствами, що в основному збігається проблемою необхідних умов для прилучення до таїнств, каноністичний дискурс перетинається з пастирським. Дійсно, церковне законодавство підкреслює (у згоді з вченням Другого Ватиканського собору³⁹) значення віри при здійсненні таїнств⁴⁰ і неодноразово наголошує на необхідності

³⁵ Святі Таїнства в житті Церкви: Методичний poradnik / Упор. с. Юліана Дзюбата, мироносиця. Львів: КК КГВА УГКЦ, 2012. С. 109.

³⁶ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 840

³⁷ Ліберо Д. Церковне право / пер. з нім. Н. Щиглевської. Львів : Свічадо, 2001. С. 217.

³⁸ Моральне богослов'я Католицької Церкви. / пер. з франц. В. Стернюк I том. II частина. Львів: Стрім, 1996. С. 78.

³⁹ Поспішил В. Східне католицьке право згідно з кодексом канонів Східних Церков, Львів: видавництво «Свічадо», 2006. С. 201

⁴⁰ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 836; 840.

активної участі в уділенні таїнств (кан. 837 1-2 і 835 4), а також на обов'язку євангелізації та катехизації, які всі віруючі, а особливо священники, мають щодо тих, хто приймає таїнства.⁴¹

Прийняття водного хрещення як основного принципу, за яким дається доступ до всіх інших таїнств, зазначено в каноні 842, одному з дев'яти вступних канонів розділу про таїнства. У зв'язку з єкуменізмом і спілкуванням у таїнствах канон 844 тлумачить питання про таїнства.⁴²

Перше речення канону 843 говорить: «Священники не можуть відмовити уділяти таїнства тим, хто просить, у належному порядку (*opportunamente*) і в належному стані, якщо їм це не заборонено законом».⁴³ Цей стандарт був мотивований догматом собору про те, що всі християни мають право «отримувати в надлишку від святих пастирів духовні блага Церкви, особливо допомогу Слова і таїнств». Він був встановлений церковним правом з метою усунення будь-якої сваволі в рішенні про допуск до таїнств. Фраза *attentis normis*, що означає «беручи до уваги норми», включена до другого абзацу того ж канону і вказує на те, що можливість відмови від таїнств (*sacramenta denegare*) суворо підпорядковується існуючим нормам Кодексу. Тим не менш, якщо законодавство, з одного боку, використовувало законну основу, а з іншого боку, робило пряме посилання на канон 213⁴⁴, який говорить, що всі віруючі мають право приймати таїнства або *ius recipiendi spiritualia bona* (право на отримання духовних благ), ефективність розглянутої норми була б вищою.⁴⁵ (Відповідно до Кодексу канонічного права 1917 року це було дозволено лише мирянам). Цей привілей, який надається через водне хрещення, насправді пов'язаний з участю віруючого в трьох служіннях Ісуса Христа. Оскільки він був встановлений божественним законом, його слід вважати надзвичайно важливим для здійснення

⁴¹ Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков / за ред. Д. Недунгатта, / з англ. пер. О. Гладкий. Львів : «Свічадо», 2008. С. 321.

⁴² Недзельська Ю.К. Таїнства в православ'ї та католицизмі: спільні та відмінні риси. *Українське релігієзнавство*. 2011. № 59. С. 78-88.

⁴³ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 840.

⁴⁴ Там само. Кан. 213.

⁴⁵ Учителське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 103.

церковного спілкування.⁴⁶ Отже, ті норми Кодексу, що обмежують здійснення цього права, повинні тлумачитися у вузькому розумінні.

Тим не менш, згідно з тим же каноном 843, цей привілей може бути використаний лише за умови дотримання трьох основних вимог: прохання («*petitio*»), готовності («*dispositio*») і відсутності будь-яких обмежень чи правових перешкод. Перша вимога встановлена церковним правом, щоб підкреслити, що тільки особи, які вільно вимагають таїнств у правильній послідовності, тобто відповідно до часу, місця та способу дії, можуть їх отримати. Хоча як перше, так і друге дуже складно визначити на юридичному рівні, готовність припускає, що віруючий, який просить доступу до таїнства, є морально гідним і духовно підготовленим. Третя обставина — коли сказано, що віруючий є вразливим до заборони чи відлучення. У результаті – відлучений від усіх таїнств, причому церковне законодавство час від часу формалізувало та регулювало кожне таїнство окремо.⁴⁷

Усі три вимоги домагатися сакраментального права, перелічені в кан 843 §1⁴⁸, є конкретною конкретизацією двох головних ідей. «Всі віруючі мають обов'язок завжди підтримувати зв'язок із Церквою, а також у самому способі їхньої діяльності»⁴⁹, стверджує перший принцип. Другий принцип полягає в тому, що віруючі повинні зважати на «права інших людей і власні обов'язки перед ними»⁵⁰, користуючись своїми правами. Крім того зрозуміло, що заявлене право є нічим іншим, як фіктивним вираженням зобов'язань християн працювати над своїм освяченням і освяченням Церкви⁵¹. З точки зору католиків, цей обов'язок також вимагає «найбільшої обережності та належної старанності»⁵², коли йдеться про підготовку до таїнства. Ця «належна обачність»

⁴⁶ Брюховецька, Ю. Дійсність і дієвість таїнств у церковній культовій традиції православного християнства. *Світогляд-Філософія-Релігія*. 2011. Вип. 1. С. 114-121.

⁴⁷ Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков / за ред. Д. Недунгатта, / з англ. пер. О. Гладкий. Львів : «Свічадо», 2008. С. 409.

⁴⁸ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 843 §1.

⁴⁹ Учителське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 109.

⁵⁰ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 223.

⁵¹ Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков / за ред. Д. Недунгатта, / з англ. пер. О. Гладкий. Львів : «Свічадо», 2008. С. 417.

⁵² Учителське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 110.

вимагається від пасторів згідно з каноном 843 §2⁵³, а також від віруючого, який просить бути допущеним до таїнства⁵⁴.

Згідно з цим стандартом закон, здається, хоче підкреслити що обов'язок євангелізації – особливо тому, що він пов'язаний з церковним спілкуванням – вимагає виключення будь-якої сваволі у вирішальному питанні прийняття таїнства як на суб'єктивному, так і на об'єктивному рівнях. Вони є прообразом зовнішнього вияву невидимої Божої милості до віруючих. Вважається, що вони були розроблені Ісусом Христом, щоб забезпечити можливість спілкування між людством і Богом. Як наслідок, вони передбачають, що віруючий повинен прийняти певний спосіб мислення та виконати відповідний ритуал.⁵⁵

Таїнства хрещення, миропомазання, євхаристії та сповіді – є обов'язковими для кожного християнина, а шлюб і священство необов'язкові. Таїнства також бувають одноразовими, тобто людина приймає їх лише один раз у житті, і багаторазовими, що означають, що вони приймаються більше одного разу в житті.⁵⁶ Таїнства не відразу були прийняті в християнському богослужінні; першими були затверджені хрещення і причастя. Більшість протестантських течій практикують виключно таїнства хрещення і причастя..⁵⁷

1.3. Богословсько-історичне формування єдності таїнств християнського втаємничення

Тема єдності, здійснення служіння та відправлення таїнств християнського втаємничення на сучасному етапі Канонічного права відносно нова і малодосліджена. Ця проблема загострилася після впровадження нового Кодексу

⁵³ Святі Таїнства в житті Церкви: Методичний poradник / Упор. с. Юліана Дзюбата, мироносиця. Львів: КК КГВА УГКЦ, 2012. С. 89

⁵⁴ Лось В. Святі Тайни як таїнство співпричастя. *Добрий Пастир*: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, №5 (2014). С. 117–130.

⁵⁵ Недзельська Ю.К. Таїнства в православ'ї та католицизмі: спільні та відмінні риси. *Українське релігієзнавство*. 2011. № 59. С. 78-88.

⁵⁶ Лось В. Святі Тайни як таїнство співпричастя. *Добрий Пастир*: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, №5 (2014). С. 117–130.

⁵⁷ Брюховецька, Ю. Дійсність і дієвість таїнств у церковній культовій традиції православного християнства. *Світосгляд-Філософія-Релігія*. 2011. Вип. 1. С. 114-121.

канонів Східних Церков. Новий Кодекс для східних християн, який був розроблений відповідно до Римо-Католицької Церкви і був натхненний Другим Ватиканським Собором, вимагає відродження справжньої східної традиції та встановлює нові (старі, засновані на законі) вказівки для святкування свята таїнства. Значна частка східної християнської традиції, яка походить від апостольської спадщини і служить основою для всієї теперішньої та майбутньої богословської, канонічної та літургійної думки, належить Східним Церквам. Цю безцінну історію зберегли ті Церкви, які об'єдналися з Римським Апостольським Престолом протягом другого тисячоліття. Проте в результаті історичних і теологічних процесів вони втратили певні важливі компоненти власної справжньої спадщини⁵⁸. Вони особливо включають час, коли новоохрещені та помазані люди причащаються до Євхаристійного Причастя. Це особливо вірно, коли йдеться про уділення таїнства Тіла і Крові Христових дітям, які вже приєдналися до Церкви, до Містичного Тіла Христового, як повноправні члени через хрещення та миропомазання. ККСЦ у двох канонах (697, 710)⁵⁹ описує звичай уділення Євхаристії поряд з таїнствами хрещення і миропомазання. Починаючи з ранньої Церкви, таїнства християнського втаємничення розглядалися як єдиний, неподільний акт, який допускав людину до таїнства спасіння.⁶⁰ Це введення, або приховування, є дверима в життя Христа і спільноту, яку Він створив. Пасхальна містерія Христа, у смерть Якого ми занурені, щоб ожитись в Його Воскресінні, яке робить нас дітьми Божими і храмом Святого Духа, є місцем, де цей вхід, який розпочався з початкового заклику до віри, досягає його вершина. Тепер ми маємо право брати участь у вивченні Царства, тому що ми були помазані Святим Духом для виконання завдань Царства⁶¹. Латинське слово *initio*, яке означає початок або входження в середину чогось — у нашому випадку групи, яка має певні таємниці — аналогічно східному вислову «інтемпліяція». Завдяки цьому входу людина може причащатися до таїнств спільноти. Навіть єврейська віра та багато язичницьких культів мали ідею

⁵⁸ Лубський, В. І. Релігієзнавство : навч. посіб. Київ: Вілбор, 2002. С. 156

⁵⁹ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 697; 710.

⁶⁰ Святі Таїнства в житті Церкви: Методичний поради́ник / Упор. с. Юліана Дзюбата, мирноноси́ця. Львів: КК КТВА УГКЦ, 2012. С. 56.

⁶¹ Федорів Ю. Пояснення Церковних богослужінь і Святих Тайн. Львів: Свічадо, 2012. С. 112.

прийому чи посвячення. Тертуліан, зокрема, наводить докази використання в язичництві очищення водою в ритуалах. Євреї володіли поняттям, яке служило символом приналежності до богообраного народу. У есеїв також була церемонія посвячення, яка включала церемоніальне обмивання водою та священну трапезу. Однак жоден із вищезгаданих компонентів не мав жодної дивної виняткової цінності.⁶² Включивши певні аспекти, християнство поглибило їхнє містичне значення й наділило їх божественною якістю. Ритуал змивання гріхів водою і присутність віри в Новому Завіті називається «новим народженням»⁶³. Шанс приєднатися до Святої Церкви, спільноти святих і Тіла Христового став можливим завдяки додаванню нового, повного виміру до хрещення. В апостольську добу хрещення здійснювалося досить простим способом: людина, яка прийняла істину Євангелія, занурювалася у воду, водночас публічно сповідуючи свою віру.⁶⁴ У книзі Дії перелічено три важливі складові: покаєння, хрещення у воді та отримання дару Святого Духа через покладання рук. Перше послання Петра 3: 18–22, яке обговорює гармонію проповідування (яке призводить до віри) та обмивання водою, також містить елементи християнської ініціації.⁶⁵ Хоча в Новому Завіті немає терміну «втаємничення» та ясності щодо трьох таїнств, ми все ж чітко бачимо всі складові християнського втаємничення: хрещення, яке включає дар Святого Духа; Євхаристія; і святі таїнства християнської ініціації розглядаються як єдиний акт; розділення, яке відбулося в пізніші часи. Вагомим заповітом є твори Юстина Мученика. Автор надав чітке пояснення Старого Завіту, а також детально описав ритуал хрещення. Автор стверджує, що хрещення веде безпосередньо до Євхаристії, Юстин підкреслює унікальний зв'язок між цими двома таїнствами християнського втаємничення. Вчення Юстина містить три передумови участі в Євхаристії: віра, хрещення і прихильність Христовій науці. Хрещення займає очільне місце серед цих

⁶² Тишкевич Б. Розкриття вчення про седмичне число Таїнств в Священному Писанні та древніх Отців і Вчителів Церкви. *Волинський благовісник*. 2015. № 3. С. 39-54.

⁶³ Лопатинський П. Таїнства Церкви і Таїнство Церкви: від кількості до єдності у Христі. Труды Київської Духовної Академії : науковий збірник Київської православної богословської академії / ред. штат: д. філос. н., проф. С. В. Руденко (гол. ред.), д. н. із богосл., проф. прот. Олександр Трофимлюк, д. н. із богосл., проф. прот. Віталій Клос та ін.. Київ, 2020. № 20 (192). С. 160-166.

⁶⁴ Тишкевич Б. Розкриття вчення про седмичне число Таїнств в Священному Писанні та древніх Отців і Вчителів Церкви. *Волинський благовісник*. 2015. № 3. С. 39-54.

⁶⁵ Учителське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 112.

компонентів; як наслідок, це ключова подія, яка дозволяє Літургію Жертви. Тертуліан, який жив приблизно на початку третього століття, має більш чіткі уявлення про взаємозв'язок трьох таїнств християнської ініціації.⁶⁶ Він є одним із перших письменників, який дав детальний опис тогочасних хрестинних звичаїв. Хоча автор не обговорює структуру катехуменату, він згадує про компоненти передхрещенних обрядів, зокрема молитву, піст, чування та сповідь гріхів. Великдень знаменує собою початок процесу християнської ініціації, який досягає кульмінації в Євхаристії: Вона (Церква) поєднує Закон і Пророків з Євангелієм і писаннями апостолів, витягує з них віру, позначає її водою, наповнює її Святим Духом, живить його таїнством причастя і сприяє мучеництву.»⁶⁷.

Перше прийняття Євхаристійної Жертви описує Тертуліан як особливий обряд, під час якого щойно охрещені спочатку отримують змішане молоко з медом, а потім хліб і вино Євхаристії з рук старійшин. Іполит Римський (170-236) досить ґрунтовно описує ранньохристиянські звичаї, особливо катехуменат, з чого можна зробити висновок, що катехитична організація Церкви була вже добре встановленою⁶⁸. Він чітко пояснює, що хрещення дітей є першим таїнством, коли він каже: «Одягніть і охрестіть дітей спочатку. Нехай кожен, хто вміє говорити за себе, нехай говорить за себе. Дозвольте їхнім батькам або членам їхньої сім'ї говорити за них». ті, хто не в змозі.⁶⁹ Крім того, що кожна особа дає для Євхаристії, ті, хто готувався до хрещення, не повинні були нічого приносити Іполит також описує рукопокладання і помазання єпископом. Він робить подібні посилання на хліб, вино та молоко, які були змішані з медом, як це робить Тертуліан, і він дуже докладно описує літургійні уривки, які використовувалися під час причастя. В результаті Іполит Римський містить усі

⁶⁶ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 114.

⁶⁷ Лопатинський П. Таїнства Церкви і Таїнство Церкви: від кількості до єдності у Христі .Труди Київської Духовної Академії : науковий збірник Київської православної богословської академії / ред. штат: д. філос. н., проф. С. В. Руденко (гол. ред.), д. н. із богосл., проф. прот. Олександр Трофимлюк, д. н. із богосл., проф. прот. Віталій Клос та ін.. Київ, 2020. № 20 (192).С. 160-166.

⁶⁸ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 115.

⁶⁹ Лопатинський П. Таїнства Церкви і Таїнство Церкви: від кількості до єдності у Христі .Труди Київської Духовної Академії : науковий збірник Київської православної богословської академії / ред. штат: д. філос. н., проф. С. В. Руденко (гол. ред.), д. н. із богосл., проф. прот. Олександр Трофимлюк, д. н. із богосл., проф. прот. Віталій Клос та ін.. Київ, 2020. № 20 (192).С. 160-166.

компоненти таїнств християнського втаємничення, а його згадка про хрещення дітей є переконливим доказом того, що цей звичай був широко поширений навіть у III столітті. Канонічні збірки складаються з канонічних суджень, винесених Церквою на соборах ще з часів апостолів. Компіляція канонів у різні збірники, відомі як «Священні канони», означала кінець цієї процедури. Канони Апостолів, рішення Вселенських Соборів, місцевих Синодів і канони, що впливають із творів Святих Отців, містяться в цьому зведенні найважливіших правил і законів Церкви.⁷⁰ У канонах міститься багато відомостей про обряди християнської ініціації. З самого початку існування Церкви твердо утвердилася ідея, що «до Євхаристії приступають лише вірні» (тобто охрещена і помазана особа). Святоотцівські постанови та канони часто містять цей принцип. Зважаючи на те, що людина покликана Богом до святості, хрещення є життєво необхідним для спасіння душі та тіла.»⁷¹ З цієї відповіді випливає, що лише охрещені мають право причащатися до Євхаристії та інших святих таїнств.⁷² Церква прийняла сучасне уявлення про сім різних таїнств лише набагато пізніше. Будь-які дії, пов'язані з викликанням Святого Духа, на зорі християнства розглядалися як єдиний процес і мали таємничий характер. Таїнство миропомазання завжди уділяється разом з хрещенням згідно з ранньою, а пізніше виключно східною церковною традицією. Через це хрещення часто вживається замість терміну «два окремих таїнства» в постановах Святих Отців чи канонах.⁷³ У Лаодикійському Соборі Кан. 48 окремо згадується про помазання миром і закликає його здійснювати разом з хрещенням: «Просвітлені повинні бути помазані небесним помазанням, щоб бути учасниками Царства Божого». У результаті Собор відновлює попередні правила щодо спільного здійснення обох таїнств. Також, про помазання миром після хрещення згадується в

⁷⁰ Лубський, В. І. Релігієзнавство : навч. посіб. Київ: Вілбор, 2002. С. 289.

⁷¹ Лопатинський П. Таїнства Церкви і Таїнство Церкви: від кількості до єдності у Христі .Труди Київської Духовної Академії : науковий збірник Київської православної богословської академії / ред. штат: д. філос. н., проф. С. В. Руденко (гол. ред.), д. н. із богосл., проф. прот. Олександр Трофимлюк, д. н. із богосл., проф. прот. Віталій Клос та ін.. Київ, 2020. № 20 (192).С. 160-166.

⁷² Жилук С.І., Іщук О.В., Якубович М.М. Канонічне право: Навч. посіб. / За ред. С.І. Жилюка. Острог: Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2008. С. 109.

⁷³ Лопатинський П. Таїнства Церкви і Таїнство Церкви: від кількості до єдності у Христі .Труди Київської Духовної Академії : науковий збірник Київської православної богословської академії / ред. штат: д. філос. н., проф. С. В. Руденко (гол. ред.), д. н. із богосл., проф. прот. Олександр Трофимлюк, д. н. із богосл., проф. прот. Віталій Клос та ін.. Київ, 2020. № 20 (192).С. 160-166.

«Апостольських конституціях» (380 р.): Крім того, помажте його миром після того, як ви охрестили його в ім'я Отця, Сина і Святого Духа.⁷⁴ Одна з них — вірність Христу, померти з Христом, воскреснути з Христом і жити з Христом; інше — запечаткування сповідання віри; знак хресного союзу — мир; а ознакою дару Святого Духа є покладання рук або помазання миром. Лише єпископ мав повноваження завершувати хрещення миропомазанням у ранній Церкві. Ви отримуєте відбиток духа мудрості через єпископа.⁷⁵ Зрештою пресвітери отримали повноваження здійснювати миропомазання у Східних Церквах, однак єпископ все ще мав виключну владу освячувати мир. Шосте правило, встановлене Карфагенським собором, говорить: «Готуй мир Христовий, пресвітер не чинить освячення і освячення».⁷⁶ Єпископ є головним служителем таїнства миропомазання, і він має виключну владу здійснювати приготування таїнства, згідно зі старовинною церковною практикою. Цей привілей ґрунтується на ієрархічній концепції, яка стверджує, що єпископ володіє всім священством і всіма його привілеями. В результаті спілкування пресвітера з його єпископом виявляється, коли він приймає мир єпископа. Пресвята Євхаристія, центр і джерело християнського життя, є вершиною трьох таїнств християнського втаємничення, які впливають із вищезгаданих реалій. Ці таїнства уділялися разом від часів святих апостолів, створюючи єдину богословську та пастирську комплексну діяльність щодо особи, яка прагнула приєднатися до Церкви. І Собори, і Святі Отці відкидали будь-які спроби sacramентального відокремлення або хибний погляд на них.⁷⁷ Усі Східні Православні Церкви та деякі інші Східні Церкви в єдності з Римською Церквою зуміли зберегти цю єдність донині. Ми бачимо докази видатного розуміння таємниць християнської ініціації на Заході ще в IX столітті.⁷⁸ Західні богослови звертали більше уваги на унікальність кожного таїнства, ніж на єдину дію цих таїнств, які воцерковлюють

⁷⁴ Історія релігій світу: Навч. посіб. / В. І. Лубський, Є. А. Харьковченко, М. В. Лубська, Т. Г. Горбаченко. Київ.: «Центр учбової літератури», 2014. С. 409.

⁷⁵ Святі Таїнства в житті Церкви: Методичний порадник / Упор. с. Юліана Дзюбата, мироносиця. Львів: КК КГВА УГКЦ, 2012. С. 45.

⁷⁶ Історія релігій світу: Навч. посіб. / В. І. Лубський, Є. А. Харьковченко, М. В. Лубська, Т. Г. Горбаченко. Київ.: «Центр учбової літератури», 2014. С. 410-411.

⁷⁷ Учителське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 121.

⁷⁸ Тишкевич Б. Розкриття вчення про седмичне число Таїнств в Священному Писанні та древніх Отців і Вчителів Церкви. *Волинський благовісник*. 2015. № 3. С. 39-54.

новохрещеного і прищеплюють його до тіла Церкви. Теодульф Орлеанський, західний богослов, обговорює три таїнства християнської ініціації та підкреслює унікальні характеристики кожного з них у своїх працях. Зокрема, він розрізняє дії Святого Духа та хрещенну воду, не розглядаючи їх як одну дію⁶⁵. Три таїнства почали розрізняти одне від одного в працях західних теологів із появою схоластики. Гюго в абатстві Св. Віктора розглядає таїнства хрещення, миропомазання та Євхаристії як абсолютно різні, незважаючи на докази твору про їхній інтимний зв'язок. Таїнства описані окремо і незалежно ще Петром Ломбардським.⁷⁹

Висновки до розділу

Для поширення та розповсюдження Божих Таїнств для нашого спасіння, Таїнства були засновані Христом і передані Церкві (1 Кор. 4:1). Христос є тим, хто щоразу дарує св. Тайну через (тобто біля дверей) свого священника. Благодать Христова (тобто життя Христа-Бога) дається нам через усі Тайни, що свідчить про те, що всі вони натхнені Христом. Церква, як дружина Христа, є володаркою Тайн з точки зору того, як вони об'являються і використовуються в повсякденному житті християн. Коли ми стверджуємо, що Христос заснував Святі Таїнства, ми не обов'язково маємо на увазі, що Він наперед визначив кожен аспект їхніх ритуалів. Христос є центром Святих Тайн так само, як Він є центром історії відкуплення. Однак лише ті, хто дивиться на св. Тайни крізь призму віри, здатні розпізнати блиск божественного і надприродного, який перебуває в кожній св. Тайні. Найзначнішими актами культу є таїнства, зокрема Євхаристія. Свята Трійця виявляється в Таїнствах для нашого спасіння. В результаті Церква поклоняється Триєдиному Богові і бере участь у богослужінні небесної Церкви, відправляючи та здійснюючи Таїнства силою Святого Духа.

Як наслідок, Церква несе відповідальність за відправлення Таїнств, які є потужними фізичними символами Христових Таїнств. Через служителів своєї Церкви, які виконують свої обов'язки «*in persona Christi*» через вплив Святого

⁷⁹ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 131.

Духа, Господь наш Ісус Христос звершує таїнства та уділяє таїнства свого життя. Кожне таїнство призводить до дивного та містичного перетворення того, хто його приймає, перетворення, яке стає можливим завдяки силі Святого Духа. Чоловіки і жінки освячуються в результаті прийняття таїнств, що передбачає перетворення їх на справжніх синів і дочок Бога Отця в єдності з Христом і Церквою, Його Тілом. Під час участі в sacramentalних Тайнах усі вірні, а особливо духовенство, повинні старанно дотримуватись усіх церковних правил благоговійного відправлення та прийняття Тайн. Основою всієї судової системи Церкви є таїнства, Слово Боже та харизматичні дари.

РОЗДІЛ 2

СВЯТЕ ТАЇНСТВО ХРЕЩЕННЯ ТА МИРОПОМАЗАННЯ З ТОЧКИ ЗОРУ
КАНОНІЧНОГО ПРАВА

Через таїнство хрещення людина, яка вірить у Святу Трійцю — Отця, Сина і Святого Духа, стає членом Церкви. Хрещення є видимим виявом невидимого Божого милосердя. Людина народжується духовно через це таїнство, яке також очищає її від усіх гріхів, які вона вчинила до хрещення, і звільняє від первородного гріха. Перш за все слід визнати, що Господь наш Ісус Христос, який був хрещений святим Іоанном Предтечею в річці Йордан, учинив це Таїнство. Апостольська ера. Святі апостоли хрестили тих, хто повірив у Христа, майже миттєво, без тривалої і ретельної підготовки. Основною потребою хрещення було бажання заявника і прийняття Ісуса Христа як Бога. Як приклад можемо використати уривок з Діян'я апостолів (Діян. 8: 36-38)⁸⁰. Святе Таїнство Миропомазання слідує за Святим Хрещенням згідно з традицією. Свята Тайна Миропомазання надає новоохрещеному конкретну мету і владу проповідувати Христа. Це нематеріальний знак небаченого дару. Таїнство миропомазання зміцнює зв'язок між хрещеним і церквою. Різноманітність ароматичних сполук служить метафорою великої кількості благословень, дарованих людині Святим Духом. Для Святого Духа немає нічого неможливого; Він наповнює людину, як миро лікує і проникає в тіло через пори. Маршрут людини через життя зміцнюється через помазання. В Старому заповіті миром помазували лише царів, пророків, у Новому Завіті кожен християнин отримує помазання миром, особливу благодать, знак причетності до царської гідності людини, відновленої жертвою Ісуса Христа. Коли видимим способом помазується тіло, невидимим — скріплюється душа. Це печать, яка незнищенна, тому це таїнство уділяється

⁸⁰ Ничак Г. Свята Тайна Хрещення. «Місіонар» №5 (233), 2018-2023. Українська Греко-Католицька Церква в Італії. URL: <https://www.ugccnola.it/dushpastyrstvo/poiasnennia-bohosluzhin/taina-khreshchennia/> (дата звернення 27.08.2023)

всього раз, як і хрещення. З моменту миропомазання, коли Святий Дух сходить на людину, вона отримує дари святого Духа: мудрість, розум, мужність, знання, рада, побожність, страх Божий. В цьому таїнстві людина отримує неймовірну силу Божу, щоб стати свідомим членом Церкви, і водночас бути покликаним до відповідального служіння.⁸¹

2.1. Встановлення таїнства хрещення

Таїнство Хрещення є першим таїнством, без якого ніхто не може приєднатися до Церкви Христової. Це діє як ворота для людей, щоб приєднатися до Царства Церкви Спасителя (Ів 3:5) Людина приєднується до Церкви після хрещення, яке є подібним до другого духовного народження, і тоді вона може скористатися всією благодаттю, якою її обдарував Бог.⁸²

Грішна людина, яка народилася з безсмертям, успадкованим від своїх предків, відроджується водою і духом після хрещення, згідно з теологічним визначенням. Точніше кажучи, це таїнство, в якому грішник, визначений вірою в Христа, очищається милосердям Божим від усіх гріхів і перетворюється на нову особу, виправдовується й освячується через триразове занурення у воду в ім'я Отця, Сина і Святого Духа»⁸³. Отже, хрещення є таїнством, яке дозволяє Божій благодаті таїнственно діяти на фундаментальну сутність людини, повністю очищаючи її від будь-яких попередніх гріхів, освячуючи її та відроджуючи для духовного життя.⁸⁴

Слово «хрещення» є перекладом грецького дієслова «βαπτίζω». В буквальному розумінні грецькою мовою слово «βαπτίζω», яке походить від

⁸¹ Ничак Г. Свята Тайна Хрещення. «Місіонар» №5 (233), 2018-2023. Українська Греко-Католицька Церква в Італії. URL: <https://www.ugccnola.it/dushpastyrstvo/poiasnennia-bohosluzhin/taina-khreshchennia/> (дата звернення 27.08.2023)

⁸² Заплетнюк Є. Проблематика Таїнства Хрещення в працях протопресвітера Олександра Шмемана. *Волинський благовісник*. 2015. № 3. . 13-24.

⁸³ Димид М. Чи «одне хрещення» провадить до «єдиної Церкви. *Екуменікон*. Львів. 2016. Ч. 1. С. 31-39.

⁸⁴ Галадза П. Богослов'я таїнств у XX столітті й сьогодні. *Наукові записки УКУ*. 2019. Ч. 12: Богослов'я, вип. 6. С. 57-88

кореня «βαπτω», означає «занурювати». За православною традицією і переданням ми розуміємо дієслово «βαπτίζω» саме як «занурення» у воду⁸⁵.

Є кілька старих назв, які церковні автори використовували для опису видимих і невидимих дій хрещення. За видимою стороною її називали «лазнею» або «ванною», «священним джерелом» або просто «водою». Хрещення називали «просвітленням», «відродженням», «другим народженням», «відродженням душі», «печаттю» і «благодатним даром» з невидимої сторони. Деякі терміни, такі як «хрищення спасіння», «купіль вічного життя та відродження», «вода вічного життя» та «таїнство води», одночасно описують видимі та невидимі аспекти хрищення.⁸⁶

Хрещення - це таїнство, яке встановив Господь наш Ісус Христос. Хоча той факт, що це таїнство було встановлено Богом, незаперечний, існують суперечливі відомості про те, коли вперше було введено Хрещення. Той факт, що сам Ісус Христос нікого не хрестив, є причиною суперечок щодо дати хрещення⁸⁷. Ми знаємо про хрищення, здійснені Іваном Хрестителем (Мт. 3:5), послідовниками Христа, коли Спаситель був на землі (Ів. 4:2), і, нарешті, Самим Христом у Йордані (Мт. 3:13–17).

Усе це, однак, послужило «хрещенням покаяння», яке підготувало обраний народ Месії. Там не було Духа і вогню, про які Іван Предтеча говорив, що вони будуть супроводжувати ці хрещення (Мт. 3, 11). Навіть власне хрещення Господа, яке послужило зразком для пізніших послідовників Христа і виявило форму хрещення, можна розглядати лише як прототип. Святі Отці і вчителі давнини підтримують це твердження⁸⁸. Наприклад Тертуліан стверджує, що учні Христа були хрещені тим самим хрещенням Іоанна, а не іншим у якості служителів, як Іоанн Предтеча. Тому що немає нічого іншого, крім того, що

⁸⁵ Галадза П. Богослов'я таїнств у XX столітті й сьогодні. *Наукові записки УКУ*. 2019. Ч. 12: Богослов'я, вип. 6. С. 57-88

⁸⁶ Лопатинський П. Таїнства Церкви і таїнство Церкви: від кількості до єдності у Христі. *руди Київської Духовної Академії*. No 20 (192). 2020. С. 160-166.

⁸⁷ Таїнство Хрещення і його сутність. Літургіка. 2009-2023. Парафія св. вчм. Димитрія Солунського. URL: hram.in.ua/biblioteka/liturgika/42-book42/78-title110 (дата звернення 27.08.2023)

⁸⁸ Бондарчук П. Релігійні обряди хрещення, вінчання та поховання в житті населення України (середина 1940-х – середина 1960-х рр.). *Український історичний збірник* 2009. Вип. 12. С. 233-243.

Христос встановив, чому учні ще не могли охреститися, тому що сяяння Господа і сила купелі через страждання і воскресіння ще не були повністю реалізовані.....⁸⁹

До страждань і воскресіння Господа для викуплення була лише одна віра. Але повнота таїнства стала доступною лише тоді, коли ця віра була подвоєна довірою до Його зачаття, смерті та воскресіння. Тепер, коли встановлено закон хрещення і обрано формат: Ідіть, навчіть усі народи, хрестячи їх в імена Отця, і Сина, і Святого Духа, – заповів Господь (Мт. 28: 19). Ця заповідь була визначена так: «Якщо хто не народиться від води й Духа, не може увійти в Царство Боже» (Ів. 3, 5), зобов'язуючи віру до вимоги хрещення. Відтоді кожен, хто увірував, хреститься.⁹⁰ У зв'язку з цим Церква розглядає створення таїнства Хрещення як таке, що відбулося під час перебування Христа на землі після Його вознесіння з гробу. Зокрема, час, коли Він публічно виголосив Свою останню заповідь перед вознесінням на небо: «Мені дана вся влада на небі і на землі. Ідіть же, робіть учнями всі народи, хрестячи їх в ім'я Отця, Сина і Святого Духа, і наставляючи їх робити все, чого Я вас навчив, і ось Я з вами по всі дні аж до кінця віку» (Мт. 28, 18-20)⁹¹. Апостоли виконали заповідь Христову. З тих часів, як на апостолів зійшов Дух Святий у вигляді вогненних язиків (Діян. 2, 1-4), вони почали здійснювати таїнство Хрещення над кожною особою, хто ввірував у Христа. «Покайтеся, нехай охреститься кожен із вас в Ім'я Ісуса Христа на відпущення гріхів, і приймете дари Святого Духа!» - говорив апостол Петро. (Діян. 2, 38).⁹²

Як і інші таїнства, хрещення має видимі і невидимі складові. Видимий аспект таїнства складається з ритуальних дій, які виражаються у святкуванні хрещення, тоді як невидимий бік складається з благодатних дарів, які Бог використовує, щоб невидимо діяти в душі хрещеної людини.⁹³

Зовнішню видиму сторону в таїнстві хрещення складають:

⁸⁹ Таїнство Хрещення і його сутність. Літургіка. 2009-2023. Парафія св. вчч. Димитрія Солунського. URL: hram.in.ua/biblioteka/liturhika/42-book42/78-title110 (дата звернення 27.08.2023)

⁹⁰ Сливка С. Теорія спроможностей надприродних таїнств Церкви. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2018. №894. 2018. С.31-37.

⁹¹ Бондарчук П. Релігійні обряди хрещення, вінчання та поховання в житті населення України (середина 1940-х – середина 1960-х рр.). *Український історичний збірник* 2009. Вип. 12. С. 233-243.

⁹² Хрещення — початок християнського життя, нове народження з води і Духа. З 2004-2023 Українська Греко-Католицька Церква. URL: <https://pdf.ugcc.ua/data/47-hreshchennya-pochatok-hrystyyanskogo-zhyttya-nove-narodzhennya-z-vody-i-duha-215/> (дата звернення 27.08.2023)

⁹³ Сливка С. Теорія спроможностей надприродних таїнств Церкви. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2018. №894. 2018. С.31-37.

- 1) речовина святого таїнства – вода;
- 2) діяння при самому здійсненні таїнства – занурення хрещеника у воду три рази;
- 3) виголошення слів, під час цієї дії.⁹⁴

Стародавня Церква практикувала хрещення відповідно до цієї заповіді. Яскравий приклад цього маємо від євангеліста Луки, який описуючи хрещення ефіопського вельможі апостолом Пилипом, зазначає: «Тим часом, продовжуючи шлях, вони прийшли по воду, і євнух сказав: «Ось вода. Що заважає мені охреститися?» Коли колісниці наказали зупинитися, Пилип і євнух разом увійшли у воду, і він охрестив його (Діян 8, 36–38). Коли Святий Дух зійшов на язичників, апостол Петро хрестив їх так само, кажучи: «Хто може відмовитися від хрещення водою, якщо ви, як і ми отримали Святого Духа? «І звелів їм хреститися в Ім'я Ісуса Христа». (Діян. 10, 47-48).⁹⁵

Наслідуючи приклад апостолів, Церква хрестила людей у післяапостольську добу згідно із заповіддю Спасителя: «Хто переконається, каже святий мученик Юстин, апологет II ст., що наші науки і слова правдиві, той прийде туди, де є вода, і відродиться так само, як ми один одного відроджували, тобто очищали водами». Св. Кирило Єрусалимський, очевидець IV ст., також стверджує, що «очищення подвійне, безтілесне для безплотних і тілесне для тіла; тобто вода очищає тіло, а розум очищає душу, щоб ми могли наблизитися до Бога з піднесенням серцем і тілом, омитими чистою водою».⁹⁶

Святий Іван Дамаскін, пізній церковний автор, дотримувався правильного вчення щодо води для святого хрещення, так само, як і ранні автори. Він сказав: «Він (Господь) наказав нам відроджуватися водою і духом, коли Святий Дух сходить на воду, молитвою і закликком. Оскільки людина складається з душі і тіла, Господь дав нам два засоби очищення: вода і Святий Дух. Благодаттю Духа вода і Дух працюють разом, щоб очистити тіло від тління та відновити в нас

⁹⁴ Садовий Р. Хрещення – «перепустка» до Церкви. *Слово*. № 3 (55). 2013. С. 9-10.

⁹⁵ Пирог, Г. В. Морально-етичні основи християнських цінностей. Історія релігій в Україні : Праці XIII-ї міжнародної наукової конференції. 2003. С. 49-53.

⁹⁶ Там само.

образ і подобу (Бога). І вода тут символізує смерть, тоді як Дух передає правила життя»⁹⁷.

Хрещення здійснюється через занурення кандидата у воду три рази. Сам Ісус Христос хрестився від Івана Предтечі через погруження (Мт. 3, 16; Мт. 1, 5; Ів. 3, 23). Таким же чином охрещували і апостоли (Діян. 8, 37-38), які в своїх писаннях називали хрещення «водною купілю» (Еф. 5, 26; Тит. 3, 5). Подібним до того, як хрещення практикувалося в Стародавній Церкві, за свідченнями багатьох отців і вчителів церкви, було хрещення: «Тричі – каже святий Кирило Єрусалимський, – опускався у воду і знову піднімався в порівнянні з водою, таким чином закарбовуючи в пам'яті і усвідомлюючи триденне поховання Христа.»⁹⁸.

Занурення у воду повинно здійснюватися не більше і не менше як три рази: «Якщо хто, єпископ або пресвітер, здійснить одне хрещення не з потрібним зануренням, а лиш одне чи два, що надається в смерть Господню, нехай буде вилучений», – говорить 49-те Апостольське Правило.⁹⁹

Стародавня Церква іноді дозволяла хрещення обливанням або окропленням. Однак часто цей метод використовувався лише у певних ситуаціях і був винятком. Хреститель перед тим, як занурити в воду, повинен сказати: «Хреститься раб Божий (ім'я) в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа», за вказівкою Ісуса Христа (Мт. 28, 19). І хоча якщо Святе Письмо іноді згадує про хрещення в Христа або в ім'я Христа (Рим. 6, 4; Діян. 2, 38; 8, 16), це стосується хрещення згідно з Христовим наказом, тобто хрещення в ім'я Пресвятої Трійці.¹⁰⁰

Крім того, коли вголос виголошується формула хрещення і охрещений занурюється у воду, благодать Божа непомітно діє на все його єство¹⁰¹. Нижче наведені дари цієї благодаті, які складають нематеріальний аспект обряду

⁹⁷ Кирило Єрусалимський Містагогійні катехизи /3 давньогр. пер. Д. Коваль. Львів: Свічадо, 2009. С. 46.

⁹⁸ По чину Мелхіседека: Pastore dabo vobis; Довідник для служіння та життя священників; Дар пресвітерського покликання / пер. з італ. К. Зінченко. Львів: Свічадо, 2018. С. 98.

⁹⁹ Новіков В.В. Основні форми релігійної діяльності в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 190–201. С. 198–210.

¹⁰⁰ Хомів М. Практичний порадиш душпастиря у служінні особам з розумовою неповносправністю. Київ Львів. 2013. С. 12.

¹⁰¹ Ничак Г. Свята Тайна Хрещення. «*Місіонар*» №5 (233), 2018-2023. Українська Греко-Католицька Церква в Італії. URL: <https://www.ugccnola.it/dushpastyrstvo/poiasnennia-bohosluzhin/taina-khreshchennia/> (дата звернення 27.08.2023)

хрещення.: Як сказав сам Ісус Христос в інтерв'ю Никодиму: «Істинно, істинно кажу тобі: коли хто не народиться з води, не може побачити Царства Божого», — хрещення духовно відроджує людину. Як людина може народитися в старості, запитує Його Никодим? Чи може вона вдруге увійти в утробу матері і народити? Правду, правду кажу вам: ніхто не ввійде в Царство Боже, якщо не народиться від води й Духа. Те, що народилося від плоті, сталося від тіла, а те, що народилося від духа, — від духа» (Ів. 3:3-6). Хрещення очищує людину від будь-якого гріха, виправдовує її та освячує. Це видно з тієї ж самої розмови Спасителя з Никодимом. Христос пояснює, що до хрещення людина є народженою від плоті, тобто має від своїх прародичів спадкову гріховну нечистоту, яка не допускає її увійти до Царства Божого. Але вже в хрещенні людина народжується від Духа і стає духовною, а значить і чистою від спадкового гріха і нечистоти плоті, що і дозволяє їй увійти до Царства Божого¹⁰². Апостольські писання також говорять про хрещення, як засіб для очищення від гріхів: «Покайтеся, - звертається до людей ап. Петро, - і нехай охреститься кожен із вас в Ім'я Ісуса Христа на відпущення гріхів» (Діян. 2:38). Ап. Павло ще ясніше говорить про це: «Невже ви не знаєте, що неправедники Царства Божого не впадкують? І такими були деякі з вас; але обмилися, але освятилися, але виправдалися іменем Господа нашого Ісуса Христа і Духом Бога нашого» (1 Кор. 6:9-11). Таким чином, хрещення знищує всі гріхи: у дітей первородний, а у дорослих, крім первородного, ще й власні свідомі гріхи.¹⁰³

Люди стають членами в Церкві Христовій і дітьми Божими через хрещення. Бо кожен із вас син Божий через віру в Христа Ісуса; кожен із вас, хто в Христа хрестився, у Христа зодягнувся; кожен із вас з'єднаний із Христом Ісусом (Гал. 3, 26–28). Люди можуть приступати до всіх таїнств Церкви і стати членами Тіла Христового лише через хрещення.¹⁰⁴ Охрещені люди стають спадкоємцями вічного життя і звільняються від кари за гріх у пеклі. З цього

¹⁰² Лось В. Святі Тайни як таїнство співпричастя. *Добрий Пастир*: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, №5 (2014). С. 117–130.

¹⁰³ Ничак Г. Свята Тайна Хрещення. *«Місіонар»* №5 (233), 2018-2023. Українська Греко-Католицька Церква в Італії. URL: <https://www.ugccnola.it/dushpastyrstvo/poiasnennia-bohosluzhin/taina-khreshchennia/> (дата звернення 27.08.2023)

¹⁰⁴ Там само.

приводу Ісус Христос недвозначно сказав, що «хто увірує й охреститься, буде спасений, а хто не увірує, буде осуджений» (Мт. 16, 16). Відповідно до того, що також засвідчили апостоли, Бог врятував нас через хрещення Святим Духом відродження та оновлення, яке Він безкоштовно дав нам через Ісуса Христа, нашого Спасителя. Виправдані Його благодаттю, ми отримали надію і стали спадкоємцями вічного життя (Тит. 3, 5-7)¹⁰⁵

Усі ці видимі й невидимі дії благодаті, що складають таїнство хрещення, нерозривно пов'язані одне з одним. Оновлюючи людину, Боже милосердя звільняє її від усіх гріхів. Позбавлення від гріхів позбавляє людину від вічної кари. Благодать також робить людину дитиною Бога, членом Тіла Христового та спадкоємцем вічного життя, освячуючи її та виправдовуючи перед Богом.¹⁰⁶

Церква розглядає хрещення як духовне народження людини, порівнюючи його з народженням фізичним і визнаючи, що воно може бути наділене одній людині лише один раз. Святі отці Другого Вселенського Собору засвідчили цю віру словами: «Вірую в одне хрещення на відпущення гріхів»¹⁰⁷.

Розглянувши благословення обряду Хрещення, можна сказати, що він необхідний для всіх без винятку. Тому що Господь проголосив в Івана 3:5, що людина не може увійти в Боже Царство, якщо не народиться від води і духа. Тому хрещення перетворилося на механізм, за допомогою якого, людина може розраховувати на вічне щасливе існування з Богом у Його Царстві: «Хто увірує й охреститься, буде спасений, а хто не увірує, буде засуджений» (Мт. 16, 16). І вчителі, і святі отці сповідували одну релігію.¹⁰⁸

Якщо хрещення в певному сенсі є воротами до Царства Божого, то його слід уділяти як дорослим, так і дітям. У відповідь Христос відповів: «Залиште дітей і не забороняйте їм приходити до Мене, бо таких є Царство Небесне» (Мф.

¹⁰⁵ Ничак Г. Свята Тайна Хрещення. «*Missionar*» №5 (233), 2018-2023. Українська Греко-Католицька Церква в Італії. URL: <https://www.ugccnola.it/dushpastyrstvo/poiasnennia-bohosluzhin/taina-khreshchennia/> (дата звернення 27.08.2023)

¹⁰⁶ Історичний розвиток чинопослідувань таїнства Хрещення. 3. Таїнство Миропомазання. Літургіка. 2009-2023. Парафія св. вмч. Димитрія Солунського. URL: <http://hram.in.ua/biblioteka/liturhika/42-book42/81-title116> (дата звернення 27.08.2023)

¹⁰⁷ Жива парафія-місце зустрічі з живим Христом: матеріали VI сесії Патріаршого Собору УГКЦ. Львів: Свічадо, 2016. С. 42.

¹⁰⁸ Таїнство Хрещення і його сутність. Літургіка. 2009-2023. Парафія св. вмч. Димитрія Солунського. URL: hram.in.ua/biblioteka/liturhika/42-book42/78-title110 (дата звернення 27.08.2023)

19, 14). З найперших хрещень, здійснених апостолами Христа, видно, що вони хрестили як дорослих, так і дітей. Ці висновки можна зробити на підставі уривків з апостольських писань, де сказано, що апостоли хрестили цілі домогосподарства та родини. В результаті ап. Павло охрестив увесь дім Лідії (Дії 16, 14–15), дім тюремника у Филипах (Дії 16, 33) і дім Стефана в Коринті (1 Кор., 1, 16).¹⁰⁹

Св. отці та керівники Церкви вважали, що хрещення немовлят було апостольським звичаєм, спираючись на такі очевидні докази. За словами дружини апостола Іриней, Христос сам прийшов, щоб врятувати всіх. Загалом він має на увазі всіх, хто народився через Нього з води для Бога, включаючи новонароджених, дітей, підлітків, молодь і людей похилого віку. І Собор карфагенських отців (318 р.) чітко карав усіх, хто ставить під сумнів необхідність хрещення немовлят у правилі 124: Хто заперечує необхідність хрещення маленьких дітей і новонароджених з утроби матері дітей... тому нехай буде проклятий». ¹¹⁰ Лише ті, хто покликаний і призначений Богом для ієрархічного служіння, мають владу здійснювати хрещення, оскільки воно є літургійним і релігійним актом. Правильно висвячений священник або єпископ, відповідно до чинної церковної доктрини, повинен здійснювати обряд хрещення. Однак такий привілей не відразу був наданий цим рівням ієрархії. ¹¹¹

Ісус Христос надав Своїм апостолам право хрестити людей, коли сказав: «Ідіть, навчіть усі народи, хрестячи їх в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа» (Мф. 28, 19). Лише самі апостоли користувалися владою хрестити, про що свідчить історія апостольських діянь. Оскільки в апостольську еру не було вимоги щодо великої кількості агентів хрещення, цей ексклюзивний привілей хрещення можна пояснити тими умовами. Однак ця влада була передана єпископам, коли апостоли Христові покинули земну Церкву. Апостольський муж, святий Ігнатій Богоносець, проголошує: «Заборонено хрестити без єпископа». ¹¹²

¹⁰⁹ Димид М. Чи «одне хрещення» провадить до «єдиної Церкви». *Екуменікон*. Львів. 2016. Ч. 1. С. 31-39.

¹¹⁰ Лопатинський П. Таїнства Церкви і таїнство Церкви: від кількості до єдності у Христі. руди Київської Духовної Академії. No 20 (192). 2020. С. 160-166.

¹¹¹ Заплетнюк Є. Проблематика Таїнства Хрещення в працях протопресвітера Олександра Шмемана. *Волинський благовісник*. 2015. № 3. . 13-24.

¹¹² Лопатинський П. Таїнства Церкви і таїнство Церкви: від кількості до єдності у Христі. руди Київської Духовної Академії. No 20 (192). 2020. С. 160-166.

Однак у міру зростання Церкви з часом хрещення вже не могло бути лише апостольським привілеєм. Це підтверджують численні апостольські правила, в яких поіменно називаються агенти хрещення — як єпископи, так і пресвітери. У 47-му апостольському правилі, зокрема, сказано: «Єпископ або пресвітер, якщо хрестить того, хто має законне хрещення, нехай буде відлучений від Церкви, або: «Якщо хтось, єпископ або пресвітер, не хрестить у три занурення... нехай буде відлученим». За словами Тертуліана, пресвітер з дияконом може здійснювати хрещення, але не без дозволу єпископа, заради честі Церкви. Проте пресвітери ще не мали права хрестити без дозволу єпископа».¹¹³

Пресвітери поступово отримали повну владу здійснювати хрещення, тобто без згоди єпископа, починаючи приблизно з часів тріумфу Церкви Христа, або з 4 століття, коли Церква утвердилася і почалося будівництво численних церков і баптистеріїв. Це підтверджується рішеннями собору з четвертого по восьме століття, а також численними випадками в церковних писаннях, де пресвітери вказуються як особи, які здійснюють хрещення, але не вказано, що вони роблять це зі схвалення єпископа. В одному зі своїх указів святитель Никофор, патріарх Константинопольський, називає священника звичайним звершувачем таїнства хрещення, не згадуючи про єпископа. У результаті пресвітери отримали повну владу хрестити до дев'ятого століття.¹¹⁴

Однак, оскільки хрещення є єдиним таїнством, яке відкриває вхід до Божого Царства, єпископів і пресвітерів, які здійснюють законне хрещення, часом недостатньо¹¹⁵. Церква іноді давала можливість хрестити дияконів, які є нижчими членами церковної ієрархії, щоб не залишити людину в смертельній небезпеці без хрещення. За прикладом святого Пилипа, який хрестив євнуха ефіопської цариці, коли той був дияконом (Дії 8, 38), дияконам було дано дозвіл хрестити тих, хто вкрай потребував.¹¹⁶

¹¹³ Заплетнюк Є. Проблематика Таїнства Хрещення в працях протопресвітера Олександра Шмемана. *Волинський благовісник*. 2015. № 3. С. 13-24.

¹¹⁴ Таїнство Хрещення і його сутність. Літургіка. 2009-2023. Парафія св. вмч. Димитрія Солунського. URL: hram.in.ua/biblioteka/liturgika/42-book42/78-title110 (дата звернення 27.08.2023)

¹¹⁵ Заплетнюк Є. Проблематика Таїнства Хрещення в працях протопресвітера Олександра Шмемана. *Волинський благовісник*. 2015. № 3. С. 13-24.

¹¹⁶ Димид М. Чи «одне хрещення» провадить до «єдиної Церкви». *Екуменікон*. Львів. 2016. Ч. 1. С. 31-39.

Наслідуючи цей приклад, післяапостольська Церква завжди дозволяла дияконам здійснювати хрещення для тих, хто в крайній потребі, коли був відсутній єпископ чи пресвітер. Згідно з Тертуліаном, єпископ, який служить первосвященником, має повноваження здійснювати хрещення; однак, задля репутації Церкви, пресвітер з дияконом не можуть здійснювати хрещення без згоди єпископа. Апостольські постанови, які стверджують, що «диякон не здійснює хрещення», показують, що самі диякони ніколи не мали повної влади хрестити. Це означає, що, незважаючи на своє становище в церковній ієрархії, диякон не має повноважень здійснювати хрещення. Однак це не виключає його можливості зробити це в разі гострої потреби. Св. Іван Золотоустий підтримує цю точку зору, кажучи: «Якщо є потреба і є дитина нехрещена і на межі смерті, то дозволено охрестити її разом з пастирем».¹¹⁷

Однак бувають ситуації, коли хрещення необхідно здійснити незважаючи на відсутність поруч священнослужителів через велику потребу. Церква дозволяє хреститися за таких обставин як чоловікам, так і жінкам, які є звичайними мирянами¹¹⁸. Тертуліан підтверджує давність цього звичаю: «Навіть мирянам дозволено хрестити в тяжких обставинах. Тому ніхто не повинен відкидати Божий дар, коли немає ані єпископа, ані священника, ані диякона. у найдавнішому канонічному декреті про допуск мирян до хрещення міститься ця інформація.¹¹⁹ Особа, яка має бути охрещена через тяжку хворобу, подорожує чи живе далеко від церкви, повинна бути охрещена мирянином, який пройшов належне хрещення і не був одружений двічі.¹²⁰

Хрещення є справжнє Богом встановлене таїнство з усіма внутрішніми і зовнішніми складовими, притаманними кожному християнському таїнству, як бачимо з усього сказаного досі та займає серед них очільне місце. Хрещення цікаве для нас з літургійної точки зору, оскільки це окремий, високорозвинений

¹¹⁷ Історичний розвиток чинопослідувань таїнства Хрещення. 3. Таїнство Миропомазання. Літургіка. 2009-2023. Парафія св. вмч. Димитрія Солунського. URL: <http://hram.in.ua/biblioteka/liturhika/42-book42/81-title116> (дата звернення 27.08.2023)

¹¹⁸ Ничак Г. Свята Тайна Хрещення. «Місіонар» №5 (233), 2018-2023. Українська Греко-Католицька Церква в Італії. URL: <https://www.ugccnola.it/dushpastyrstvo/poiasnennia-bohosluzhin/taina-khreshchennia/> (дата звернення 27.08.2023)

¹¹⁹ Галадза П. Богослов'я таїнств у XX столітті й сьогодні. *Наукові записки УКУ*. 2019. Ч. 12: Богослов'я, вип. 6. С. 57-88

¹²⁰ Літургійно-молитовне життя церкви Т.І. Львів: Свічадо, 2018. С. 109.

ритуал, який поступово змінював свою форму з часом, зберігаючи свою основну мету.¹²¹

2.2. Історія встановлення таїнства миропомазання. Східна та західна традиції звершення таїнства миропомазання

Миропомазання, і в східній, і в західній традиціях є одним із таїнств християнської церкви. Воно слідує за таїнством хрещення в порядку черговості в часі. Згідно з церковними канонами, миропомазання є одним із перших християнських таїнств і тісно пов'язане з хрещенням. Християнське таїнство миропомазання полягає в тому, що священник виконує обряд хресного знамення на чолі, очах, губах, вухах, грудях, руках і ногах, одночасно помазуючи миром хрещеного для отримання дарів Святого Духа. (знання, розум, віра, хоробрість і благочестя).¹²² Оскільки не можна бути хрещеним і одночасно не отримати дар Святого Духа, миропомазання відбувається відразу після хрещення. З «Діянъ святих апостолів» взято наступне: «І сказав їм Петро: «Покайтеся, і нехай кожен із вас охреститься в ім'я Ісуса Христа на відпущення ваших гріхів, і ви отримаєте дар Святого Духа!» (Діян. 2:38).¹²³ Миропомазання означає для новоохрещеного християнина його приєднання до дарів Святого Духа, що зміцнює його в християнській духовній сфері. Це таїнство принципово відрізняється від хрещення та є його продовженням, знаменуючи другу фазу духовного розвитку людини після того, як вона стала християнином. Як і хрещення, таїнство миропомазання відбувається лише один раз у житті людини. Святий Дух уділяється новоохрещеним таким чином через помазання, яке символізує

¹²¹ Бальжик І.А., Тіщенко Ю.В. Церковне право : навч.-метод. посібн. / І.А. Бальжик, Ю.В.Тіщенко. Одеса : Фенікс, 2020. С. 24.

¹²² Ничак Г. Свята Тайна Миропомазання та її плоди в житті християнина. «Місіонар», №6 (234). 2018-2023. Українська Греко-Католицька Церква в Італії. URL: <https://www.ugccnola.it/dushpastyrstvo/poiasnennia-bohosluzhin/sviata-taina-myropomazannia-ta-ii-plody-v-zhytti-khrystyianyua/> (дата звернення 27.08.2023)

¹²³ Приготування до таїнства Миропомазання методичний посібник з катехизи для тих, хто готується до прийняття таїнства Миропомазання або для молоді. Видання III виправлене та доповнене. Інст. Богослов. Наук. Кам'янець-Подільської Римо-Католицької Єпархії Городок 2015. С. 11.

особисту П'ятидесятницю.¹²⁴ Духовні здібності, необхідні для процвітаючого християнського життя вони даються віруючому через помазання. Згідно з першим посланням святого апостола Івана: «Але ви маєте помазання від Святого і знаєте все» (1 Ів. 2:20). Християнин має шанс духовно зростати, якщо приймає таїнство миропомазання. Відповідно до церковного вчення, коли людина отримує дар від Святого Духа, Святий Дух сам сходить на неї і починає її поступово змінювати. Таїнство миропомазання вперше виникло в апостольську добу, як свідчить історія поширення християнської релігії. Святі апостоли починали з молитви та рукопокладання передати Святого Духа особам, які довіряли Христу, а іноді навіть нехрещеним, у день П'ятидесятниці після того, як відчували на собі зішествя Святого Духа та довірилися Його силі.¹²⁵ Віруючі отримали той самий дар — дар Святого Духа — що й апостоли в день П'ятидесятниці під час наступного ритуалу миропомазання. Сам дар Святого Духа має активно споживатися, але благодать, яку отримує людина під час миропомазання, має стати її духовним стрижнем. «А плід духа: любов, радість, мир, довготерпіння, доброта, милосердя, віра, лагідність, здержливість», — стверджував у своєму посланні апостол Павло (Гал. 5:22–23). «Якщо ми живемо духом, ми ходимо духом!» (Гал. 5:25)¹²⁶. Самаряни отримали дари Святого Духа від апостолів Петра та Івана, розповідь про які записана в Новому Завіті. «І вони, прийшовши, молилися за них, щоб вони отримали Святого Духа, бо Він ще не зійшов ні на кого з них, але вони були тільки охрещені в ім'я Ісуса Христа». Тоді Святий Дух був даний їм, коли на них були покладені руки (Дії 8:15–17). Згодом, в міру збільшення кількості хрещень, рукопокладання як зовнішня форма прояву таїнства миропомазання поступилося місцем помазуванню окремих ділянок тіла новохрещеного. Єпископи та пресвітери здійснювали належний процес замість безпосередньої участі апостолів у здійсненні таїнства миропомазання. Історичний аналіз процесу здійснення таїнства миропомазання дозволяє

¹²⁴ Сливка С. Теорія спроможностей надприродних таїнств Церкви. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2018. №894. 2018. С.31-37.

¹²⁵ Приготування до таїнства Миропомазання методичний посібник з катехизи для тих, хто готується до прийняття таїнства Миропомазання або для молоді. Видання III виправлене та доповнене. Інст. Богослов. Наук. Кам'янець-Подільської Римо-Католицької Єпархії Городок 2015. С. 12.

¹²⁶ Дем'янюк О. Таїнство миропомазання у християнській релігійній традиції Історія релігій в Україні, 2011 : наук. щорічник / редкол: З. Білик та ін. Львів, 2011. Кн. 2. С. 161–165.

стверджувати, що в роки становлення християнської Церкви це таїнство здійснювалося одночасно з таїнством хрещення. Церемонія помазання набула практик і компонентів, які виконуються й сьогодні між третім і першим століттями.¹²⁷

Святий Дух дається християнам через ритуал помазання (Рим. 8; 1 Кор. 1:21-22). Роль миропомазання в Церкві визначається тим, що новонароджене немовля воцерковлюється разом з хрещенням і миропомазанням. Ці дві практики відбуваються одночасно. Це таїнство включає помазання людського тіла у формі хреста та нанесення певної запашної олії (мирра) на чоло, очі, ніс, губи, вуха, груди, руки та ноги.¹²⁸ Перед миропомазанням священник читає молитву про зішестя Святого Духа. Метою цього таїнства є збереження "духовної чистоти, отриманої при хрещенні; для зростання і зміцнення в духовному житті потрібна особлива допомога Божа, яка подається в таїнстві миропомазання", згідно з православним богослов'ям. Діти та підлітки віком від 7 до 12 років приймають таїнство миропомазання (конфірмації) у релігії католицизму.¹²⁹ Як прийнято в Католицькій Церкві, миропомазання здійснює єпископ, і оскільки вони були охрещені немовлятами, вони приступають до цього таїнства, коли єпископ відвідує їхню парафію; однак в інших випадках миропомазання виконує священник.¹³⁰

Було встановлено правило помазання святим миром (з вимовлянням слів «Печать дару Духа Святого. Амінь»)¹³¹, поєднане з молитвою і хресним знаменням, яке називалося печаттю. Йшлося в IV ст. Процес помазання миром відразу після хрещення був розроблений Лаодикійським собором. Згідно з писаннями Діонісія Ареопагіта та блаженного Августина, помазання мало форму

¹²⁷ Галадза П. Богослов'я таїнств у XX столітті й сьогодні. *Наукові записки УКУ*. 2019. Ч. 12: Богослов'я, вип. 6. С. 57-88

¹²⁸ Мирончук О. Я. Святість у текстах богослужіння таїнства Миропомазання. *Православний вісник Київського Патріархату*. 2017. № 3. С. 31-38.

¹²⁹ Ничак Г. Свята Тайна Миропомазання та її плоди в житті християнина. *«Місіонар»*, №6 (234). 2018-2023. Українська Греко-Католицька Церква в Італії. URL: <https://www.ugccnola.it/dushpastyrstvo/poiasnennia-bohosluzhin/sviata-taina-myropomazannia-ta-ii-plody-v-zhytti-khrystyianyua/> (дата звернення 27.08.2023)

¹³⁰ Недзельська Ю.К. Таїнства в православ'ї та католицизмі: спільні та відмінні риси. *Українське релігієзнавство*. 2011. № 59. С. 78-88.

¹³¹ Ничак Г. Свята Тайна Миропомазання та її плоди в житті християнина. *«Місіонар»*, №6 (234). 2018-2023. Українська Греко-Католицька Церква в Італії. URL: <https://www.ugccnola.it/dushpastyrstvo/poiasnennia-bohosluzhin/sviata-taina-myropomazannia-ta-ii-plody-v-zhytti-khrystyianyua/> (дата звернення 27.08.2023)

хреста. За словами апостола Павла, «Той, Хто утверджує нас із вами у Христі і Хто помазав нас, є Бог, який також запечатав нас і дав Духа в наші серця» (2 Кор. 1:21- 22).¹³².

У церквах західного обряду розвинувся дещо інший процес для таїнства миропомазання. Єпископу було надано єдину владу освячувати миро і здійснювати повний обряд миропомазання (конфірмації) протягом усього Середньовіччя через зміни в церковних традиціях. У результаті католицька церква розробила нову теологію про конфірмацію. Подвійне помазання святим миром відбувалося під час хрещення дитини.¹³³.

За словами апостола Павла, «Той, Хто утверджує нас із вами у Христі і Хто помазав нас, є Бог, який також запечатав нас і дав Духа в наші серця» (див. 2 Коринтян 1:21- 22). Перший звершував священник, коли новохрещений виходив із купелі, а другий – єпископ (на чолі кожного новохрещеного). Перше помазання святим елеєм, яке здійснював священник, було пов'язане з ритуалом хрещення і являло собою причетність учасника до священницького, пророчого та царського служіння Христа¹³⁴. Папа Павло VI упорядкував процес уділення таїнства миропомазання після Другого Ватиканського Собору в 1965 році, включивши в цей ритуал православну формулу порядку миропомазання. З другої половини 1960-х років у римо-католицьких храмах уділяли таїнство конфірмації шляхом помазання миром чола, покладання рук на того, хто її приймає, і промовляння: «Прийми печать дару Святого Духа».¹³⁵

У сучасній Церкві виник особливий процес підготовки до миру. Термін «свiate миро» відноситься до освяченої суміші запашних інгредієнтів і олії, виготовленої особливим способом. Приготування мирра в ранній Церкві слідувало зразку ароматної олії, яка використовувалася для помазання царів, пророків і священників для Єрусалимського храму в Старому Завіті¹³⁶. 64

¹³² Кирило Єрусалимський Містагогійні катехизи /З давньогр. пер. Д. Коваль. Львів: Свічадо, 2009. С. 34.

¹³³ Недзельська Ю.К. Таїнства в православ'ї та католицизмі: спільні та відмінні риси. *Українське релігієзнавство*. 2011. № 59. С. 78-88.

¹³⁴ Ничак Г. Свята Тайна Миропомазання та її плоди в житті християнина. «*Місіонар*», №6 (234). 2018-2023. Українська Греко-Католицька Церква в Італії. URL: <https://www.ugccnola.it/dushpastyrstvo/poiasnennia-bohosluzhin/sviata-taina-myropomazannia-ta-ii-plody-v-zhytti-khrystyianyana/> (дата звернення 27.08.2023)

¹³⁵ Требник. Освячення і Благословення. Львів: Свічадо, 2012. С. 76.

¹³⁶ Лопатинський П. Таїнства Церкви і таїнство Церкви: від кількості до єдності у Христі. руди Київської Духовної Академії. No 20 (192). 2020. С. 160-166.

елементи, включаючи олію, бальзам, смоли, запашні сполуки та трави, використовуються сьогодні для створення цієї ароматичної суміші. Священник будь-якої православної чи католицької церкви, хоча й уділяє таїнство миропомазання, не може звершувати миропомазання. Єдиними особами, які мають повноваження готуватися до миру, є єпископи Католицької Церкви та Патріарх¹³⁷. Практика укладення миру між членами вищої ієрархії християнської церкви сягає корінням у часи раннього християнства. Апостоли, які помазали перших християн, залишили їм цей привілей. Відтоді укладення миру стало лише єпископським таїнством. Освячення миру раніше не мало встановленого дня, пов'язаного з ним, і певного єпископа¹³⁸. Але починаючи з XII століття в Церквах східного обряду стало звичаєм, щоб Вселенський Патріарх освячував мир на підтвердження своєї влади і роздавав його іншим регіональним Церквам. Константинопольський патріарх продовжує постачати мир в окремі помісні церкви і сьогодні, а інші першоієрархи автокефальних церков виготовляють мир самостійно. Приготування й освячення миру тоді призначили на певний день. Цим днем був Великий четвер, перший день Страсного тижня. Єпископ літургійно освячує мир після приготування.¹³⁹

Порядок здійснення таїнств, у тому числі чину миропомазання для навернення людей інших віросповідань у Православну Церкву, регулюється рішеннями Другого, Шостого та Сьомого Вселенських Соборів. Як наслідок, миропомазання як католиків, так і протестантів є звичайною практикою в православному світі сьогодні. По-перше, оголошення і власне миропомазання здійснюють протестанти, які не визнають таїнства миропомазання¹⁴⁰. Лише ті католики, які ніколи раніше не були конфірмовані, мають привілей бути помазаним за східним обрядом. Як наслідок, таїнство миропомазання, одне з найважливіших у християнській Церкві, має тривалу історію. Це таїнство було

¹³⁷ Галадза П. Богослов'я таїнств у XX столітті й сьогодні. *Наукові записки УКУ*. 2019. Ч. 12: Богослов'я, вип. 6. С. 57-88

¹³⁸ Святе Таїнство Миропомазання. Брошура. URL: <https://pkm.if.ua/wp-content/uploads/2017/02/byklet-mirupomazania.pdf> (дата звернення 25.08.2023)

¹³⁹ Приготування до таїнства Миропомазання методичний посібник з катехизи для тих, хто готується до прийняття таїнства Миропомазання або для молоді. Видання III виправлене та доповнене. Інст. Богослов. Наук. Кам'янець-Подільської Римо-Католицької Єпархії Городок 2015. С. 21.

¹⁴⁰ Мирончук О. Я. Святість у текстах богослужіння таїнства Миропомазання. *Православний вісник Київського Патріархату*. 2017. № 3. С. 31-38.

вирішальним у наверненні мирян до християнства ще з апостольської ери. Згідно з церковним богослов'ям, миропомазання означає отримання новоохрещеним благодатних здібностей шляхом поєднання дарів Святого Духа. Християнин приймає таїнство миропомазання як друге таїнство після хрещення.¹⁴¹

2.3. Правосильність звершення та прийняття таїнств хрещення та миропомазання згідно ККСЦ

Акт хрещення є глобальним і стосується всіх епох і народів, оскільки Спаситель доручає апостолам хрестити всі народи світу (Мт. 28, 19–20; Мр. 16, 15–16). Смерть Христа на хресті послужила засобом спокутування наших гріхів. Згідно з Римлянам 6:3–11, у смерті Христа на хресті є сила для спокутування гріхів. Коли хтось хреститься, він занурюється в очищуючу силу страждань Христа та Його смерті¹⁴². За сприяння Божої благодаті людина, яка звільнилася від насильства гріха, має можливість вступити в духовну битву, після якої, за словами ап. Павла, вони «доброю зброєю воювали, бій закінчили і віру зберегли». Господь, справедливий Суддя, дасть мені вінець праведності в той день, а також нагородить ним усіх, хто терпляче чекав Його появи (2 Тим. 4:7-8). Благодаттю Христовою новоохрещений приймається як дитина Божа. Людина може брати участь у житті Пресвятої Трійці через це синівство через благодать. Дорослі та особи, які переросли дитинство (визначені законом як особи старше 14 років), повинні добровільно вказати свій намір прийняти хрещення. Вони повинні знати християнські принципи.¹⁴³ Через це хрещенню дорослої людини передую особливий процес підготовки, який включає два елементи: наближення кандидата до Божого життя; і безпосередньо перед хрещенням, зречення від

¹⁴¹ Дем'янюк О. Таїнство миропомазання у християнській релігійній традиції Історія релігій в Україні, 2011 : наук. щорічник / редкол: З. Білик та ін. Львів, 2011. Кн. 2. С. 161–165.

¹⁴² Недзельська Ю.К. Таїнства в православ'ї та католицизмі: спільні та відмінні риси. *Українське релігієзнавство*. 2011. № 59. С. 78-88.

¹⁴³ Мудрий С. Короткий коментар кодексу канонів східних Церков, Івано-Франківськ: Теологічна Академія, 2002. С. 45

сатани і сил зла і єдність з Христом¹⁴⁴. Людина звільняється від первородного гріха, повертається до життя в благодаті, зодягається в Христа і стає членом Церкви через хрещення, яке передбачає обмивання водою і закликання до трьох членів Пресвятої Трійці (кан. 675).¹⁴⁵ Правосильно прийняте Хрещення є наріжним каменем усього християнського життя. Вона відкриває шлях до Христового відкуплення і дає можливість побожній людині долучитися до інших святих таїнств. (кан. 675 § 2)¹⁴⁶. Фактичне хрищення і хрещення за бажанням є двома видами хрещення. Інша назва другого виду хрещення — «хрещення кров'ю», яке було визнано оголошеннями через мученицьку смерть за віру в Христа. Іноді хрещення необхідно здійснити відразу, не чекаючи пастора. Прикладами таких ситуацій є загрози смерті та страшні хвороби.¹⁴⁷ У цих ситуаціях для дійсності необхідні дві речі: обмивання водою та прочитання дозволеної фрази для закликання трьох членів Святої Трійці¹⁴⁸. Спосіб хрещення розглядає кан. 683¹⁴⁹, коли згадує про літургійне право (літургійні приписи Церкви свого права). Це право врегульовує спосіб уділення хрещення у певній Церкві¹⁵⁰. Давня східна традиція наказує здійснювати хрещення триразовим зануренням у воду. «Інструкції щодо застосування літургійних приписів ККСЦ» описують це більш детально і закликають повернути цю практику.¹⁵¹ Незважаючи на те, що окроплення водою використовувалося, воно також було визнаною практикою в ранній Церкві. Стародавні баптистерії служать історичним доказом того, що занурення також було стандартом церковного життя на Заході.

Смерть за гріх, участь у смерті і воскресінні Христа, початок нового життя і потрійне занурення — участь у житті Пресвятої Трійці — все це має

¹⁴⁴ Святі Таїнства в житті Церкви: Методичний poradник / Упор. с. Юліана Дзюбата, мироносиця. Львів: КК КГВА УГКЦ, 2012. С. 12.

¹⁴⁵ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 675.

¹⁴⁶ Там само. Кан. 675 § 2.

¹⁴⁷ Лубський В.І., Харьковщенко Є.А., Лубська М.В., Горбаченко Т.Г. Церковне (канонічне) право: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2014. С. 76.

¹⁴⁸ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 676.

¹⁴⁹ Там само. Кан. 683.

¹⁵⁰ Огірко О. Особливості релігійної ідентичності християн Сходу і Заходу. *Наукові записки. Серія "Культурологія"*. Острог: Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2011. Вип. 7. С. 223-233.

¹⁵¹ Інструкція застосування літургійних приписів кодексу канонів Східних Церков / Конгрегація у справах Східних Церков. Львів: Свічадо, 1998. С. 45.

надзвичайно багате символічне значення. Можливо кан. 677 написаний в дусі східної традиції, згідно з якою єпископу і пресвітеру, за винятком дияконів, які отримують положення рук не для таїнств, а для служіння, часто дозволяється здійснювати хрещення. Лише у випадках крайньої необхідності причащати можуть інші вірні, зокрема диякони.¹⁵² Інструкція щодо застосування літургійних приписів ККСЦ говорить: «У разі потреби, згідно з кан. 677 § 2, обряд хрещення можуть правомірно здійснювати також диякони, служителі, члени інститутів богосвяченого життя, як і будь-який вірний християнин», а не просто «будь-яка особа з відповідним наміром»¹⁵³, як це вказано для Західної Церкви у кан. 861 § 1¹⁵⁴. Цей контраст підкреслює той факт, що хрещення рятує людину, інтегруючи її в місцеву церкву. Як наслідок, хрещення може здійснювати лише член громади, тобто лише охрещені особи (за винятком випадків абсолютної необхідності). Канон виключає сценарій, коли нехристиянин здійснює хрещення на тій підставі, що він хоче дотримуватися вчення Церкви¹⁵⁵. Зазвичай парафіяльний священник здійснює хрещення, і через його дії людина прищеплюється до місцевої церковної громади та призначається до Помісної Церкви¹⁵⁶. З дозволу пароха інший пресвітер може здійснювати хрещення; це схвалення вважається припущенням, якщо вказана вагома причина. Широке поняття територіальності міститься в Кан. 678. Без схвалення місцевого пастора нікому не дозволяється законно хрестити будь-кого — навіть власних вірних — на території іншої церкви. Парафіяльний священник, однак, не має права відмовити в дозволі пресвітеру іншої Помісної Церкви, прихильники якого є на парафії (див. кан. 29–30). Цей пресвітер Місцевої Церкви зобов'язаний повідомити місцевого пароха перед уділенням хрещення на парафії.¹⁵⁷

¹⁵² Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков / за ред. Д. Недунгатта, / з англ. пер. О. Гладкий. Львів : «Свічадо», 2008. С. 211. Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 677.

¹⁵³ Інструкція застосування літургійних приписів кодексу канонів Східних Церков / Конгрегація у справах Східних Церков. Львів: Свічадо, 1998. С. 67.

¹⁵⁴ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 861 § 1

¹⁵⁵ Катехизм Католицької Церкви. Синод Української Греко Католицької Церкви. Жовква: Місіонер, 2002. Пт. 1256.

¹⁵⁶ Святі Таїнства в житті Церкви: Методичний poradник / Упор. с. Юліана Дзюбата, мироносиця. Львів: КК КГВА УГКЦ, 2012. С. 26.

¹⁵⁷ Недунгат Д. Путівник по Східному Кодексу: Коментар до кодексу канонів східних Церков, Львів: «Свічадо», 2008. С. 132.

Кан. 678 § 2 описує випадок, коли великі групи вірних одної Помісної Церкви перебувають у пастирській опіці іншої Помісної Церкви¹⁵⁸. У разі потреби пресвітер може бути обраний єпархіальним єпископом для здійснення принаймні хрещень.

Згідно з кан. 680, недоношений плід, який вижив, слід христити, коли це можливо. Відповідно до цивільного законодавства в різних країнах переривання вагітності дозволено протягом перших трьох місяців вагітності. В обхідному сенсі канон також стверджує, що ніхто не може бути хрещеним після смерті. Зрештою, це стосується і всіх інших таїнств. Однак, якщо невідомо, чи померла людина, її можна охрестити за певних обставин.¹⁵⁹ У цьому випадку формула хрещення включає терміни, які вказують на стан. На противагу цьому, оскільки вона суперечить східній теології та літургійній практиці, східна канонічна традиція ніколи не сприймала такий схоластичний метод мислення. Кожен, хто не був хрещений або був хрещений з порушенням церковного права, має право прийняти таїнство хрещення.¹⁶⁰

Кан. 679 неявно виключає повторне хрещення. Канон 681 1 встановлює наступні передумови для визнання таїнства хрещення дійсним: 1) Має бути щире сподівання, що дитина буде рости в Католицькій Церкві, яка є в сопричасті з Римською Церквою; 2) Батьки (або законний представник батьків) повинні дати свою згоду на хрещення. Служитель причастя може відкласти хрещення, якщо немає реальних шансів виростити дитину в католицькій вірі.¹⁶¹

Щире зобов'язання батьків зробити все можливе, щоб прищепити своїй дитині вчення Католицької Церкви, може викликати цілком обґрунтований оптимізм. Вимога сповідання віри хресним батьком регулюється літургійним законодавством, а не входить до канону. Крім того, місцева церква зобов'язана

¹⁵⁸ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 678 § 2.

¹⁵⁹ Танасійчук А. Канонічне право Східних католицьких церков. Львів. 2019. С. 78-79.

¹⁶⁰ Інструкція застосування літургійних приписів кодексу канонів Східних Церков / Конгрегація у справах Східних Церков. Львів: Свічадо, 1998. С. 27-28.

¹⁶¹ Святі Таїнства в житті Церкви: Методичний poradник / Упор. с. Юліана Дзюбата, мирноносця. Львів: КК КГВА УГКЦ, 2012. С. 29.

підключатися про православно-католицьку освіту, а також зберігати благодать, яку отримує дитина під час хрещення.¹⁶²

Кан. 682 згадує людей старших 14 років, які бажають охреститися. За таких обставин ви повинні відповідати наведеним нижче вимогам: (1) висловити бажання охреститися; (2) знати доктрини віри; і (3) бути підданими випробуванням у християнському житті. Ці вимоги впливають із трирічного катехуменату ранньої Церкви.¹⁶³ Заявник (просвітлений) може бути прийнятий до обряду хрещення після закінчення цього періоду. Передхрещенні катехизиси були і залишаються основним інструментом для розуміння християнської доктрини та підготовки до життя віри. Людина повинна бути підготовлена до безпосереднього спілкування з Христом Спасителем через катехизацію, яка являє таїнство спасіння і застосування євангельських доктрин. Батьки мають першочерговий обов'язок виховувати своїх дітей. У цьому процесі беруть участь і хрещені батьки, які працюють над тим, щоб прищепити дітям ту благодать, яку вони отримали при хрещенні¹⁶⁴. У духовному сенсі хрещені батьки стають сім'єю хрещеника і безпосередньо впливають на його виховання, відповідно до старовинної церковної практики. Факт хрещення людини накладає на хресних батьків такі обов'язки: - бути присутніми на хрещенні разом з хрещеником і виступати замість нього; - допомагати батькам у вихованні дитини та заохочувати їх до сповідання своєї релігії. У разі хрещення дорослої людини хрещений батько допомагає в підготовці до прийняття таїнств перед хрещенням, а після хрещення заохочує особу у вірі та християнському житті. Він також йде з людиною під час церемоній християнської ініціації. Церква має давню історію щодо інституту хресних батьків¹⁶⁵. У Трульському соборі вже говорили про унікальний зв'язок божества з кумом. Завдяки хрещенню вони мають унікальний духовний зв'язок, який є сильнішим за їхню біологічну спорідненість і заважає їм одружитися.¹⁶⁶ Важливо відзначити, що ККСЦ висуває шість вимог до

¹⁶² Катехизм Католицької Церкви. Синод Української Греко Католицької Церкви. Жовква: Місіонер, 2002. Пт. 1253. Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 628.

¹⁶³ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 682.

¹⁶⁴ Баранько Я.С. Канонічне право: історія та методологія дослідження. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*. 2012. № 109. С. 5-18.

¹⁶⁵ Федорів Ю. Пояснення Церковних богослужінь і Святих Тайн. Львів: Свічадо, 2012. С. 90.

¹⁶⁶ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 76.

хресних батьків, які впливають на правомірність їх призначення. Що вимагає законності, то існує передумова певного віку, яка має бути визначена місцевим законодавством власної Церкви (кан. 685 2)¹⁶⁷.

Канони проекту партикулярного права УГКЦ ставлять вимогу сповнення 16 років. Вірні Східних Церков, що не в сопричасті з Римською Церквою, мають право бути хресними батьками разом із хресним, що в сопричасті з Римською Церквою¹⁶⁸. Протестант у цьому випадку виступає лише свідком, поряд із хресним, приналежним до Східної Католицької Церкви¹⁶⁹. Хрещення дітей є давньою традицією Церкви. Існують прямі свідчення хрещення цілого дому, які є досить поширеними вже з II ст.¹⁷⁰. ККСЦ говорить про обов'язок батьків охрестити власну дитину якнайшвидше, згідно з традицією своєї Церкви (кан. 686). Стосовно дітей, які померли без хрещення, Церква довіряє їх Божому милосердю¹⁷¹. Парох має здійснити відповідні приготування, особливо те, що стосується обряду та хресних. Хрещення є дією Церкви, тобто церковної спільноти. Таким чином, хрещення звичайно відбувається в парохіяльному храмі за участю вірних¹⁷². Парохіяльна спільнота має велике значення для новоохрещеного, адже після домашньої Церкви вона є першим видимим знаком належності до Христа та Його спасаючої місії. Кан. 689 є, в певному значенні, бюрократичним приписом, проте надзвичайно важливим¹⁷³. Повсякденна діяльність кожної парафії пов'язана зі статистичною інформацією, яка допомагає пароху у виконанні душпастирських обов'язків і піклуванні про свою паству. Внаслідок цього кожна парафія зобов'язана вести парафіяльні книги відповідно до загальних і спеціальних законів своєї Церкви. У книзі хрещених необхідно зробити відповідні записи, зокрема вказавши, до якої Помісної Церкви належить новохрещений. Ці публікації дають можливість зібрати всю відповідну інформацію та посилання, що дає змогу продемонструвати істинність хрещення.

¹⁶⁷ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 685 § 2

¹⁶⁸ Канони Партикулярно права Української Греко-Католицької Церкви. Спецвипуск «Благовісника КТВА УГКЦ 2015 року», Львів 2015. Кан. 82. URL: <https://docs.ugcc.ua/1/> (дата звернення 25.08.2023)

¹⁶⁹ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 685 § 3

¹⁷⁰ Катехизм Католицької Церкви. Синод Української Греко Католицької Церкви. Жовква: Місіонер, 2002. Пт. 1252.

¹⁷¹ Там само. Пт. 1261.

¹⁷² Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 687.

¹⁷³ Там само. Кан. 689.

Прийняття подальших таїнств, наприклад рукоположення, іноді залежить від здатності демонструвати істинність хрещення. Дуже важливо бути поінформованим вчасно.¹⁷⁴

Ритуали, що використовуються на згадку про хрещення, демонструють важливість і благодать цього таїнства. «Хрестове знамення на початку богослужіння виражає благодать відкуплення, яку Христос здобув для нас Своїм Хрестом, і кладе печать Христа на того, хто Йому належить».¹⁷⁵ Кандидат на хрещення піддається одному (чи більше) екзорцизму безпосередньо перед обрядом, оскільки хрещення означає свободу від гріха і від диявола, його спокусника. Він помазаний катехуменським елеєм і промовляє слова зречення від сатани перед визнанням віри, яку «перейняв» через хрещення (пор. Рим. 6, 17). Церква просить Бога послати силу Святого Духа через Свого Сина на цю воду в молитві освячення води для хрещення, щоб люди, які будуть у ній хрещені, «родилися з води і Духа» (Ін. 3:5).). Уподібнення до пасхального таїнства Христового означає і здійснює смерть за гріхи і допущення до життя Пресвятої Трійці через водохрещальне занурення (трикратне окроплення голови водою).¹⁷⁶ Таке потрійне занурення (поливання) здійснюється в церкві латинського обряду зі словами: «(Ім'я), хрещу тебе в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа». Священник скаже: «Хрещється раб Божий (ім'я) в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа. Амінь» у східних літургіях, коли кандидат у хрещення повертається на Схід. Священник опускає його у воду і піднімає з неї, промовивши ім'я кожної Особи Пресвятої Трійці. Одразу після обряду хрещення відбуваються так звані пояснювальні ритуали, які включають помазання святим миром (запашною олією, освяченою єпископом) і передачу дару Святого Духа новоохрещеним у літургії латинського обряду. Носіння білого одягу є знаком того, що новохрещений «одягнувся в Христа» (Гал. 3, 27), воскрес із Христом і став «новим створінням», а вручення запаленої свічки означає, що Христос просвітив новохрещеного і в Христі він знайшов своє спасіння. Миропомазання,

¹⁷⁴ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 56.

¹⁷⁵ Катехизм Католицької Церкви. Синод Української Греко Католицької Церкви. Жовква: Місіонер, 2002. Пт. 1235.

¹⁷⁶ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 51.

яке дається разом із Хрещенням і Першим Причастям, також вказує на те, що новоохрещений росте сином світла¹⁷⁷. Прощення первородного гріха та всіх особистих гріхів є лише однією з багатьох переваг хрищення, або благодаті хрищення, яке також включає народження нового життя, через яке людина стає усиновленою дитиною Батька, членом Церкви. Тіла Христового і храм Святого Духа. У результаті охрещена особа приймається в Церкву, яка є Тілом Христовим, і бере участь у Христовому священстві.¹⁷⁸

Фраза «помазання» насправді стосується процесу помазання олією. Це звичайна термінологія в східній традиції, як літургійно, так і канонічно. Слово «конфірмація» (також відоме як «зв'язування» або «конфірмація») вживається в Західній Церкві для позначення таїнства одночасного підтвердження таїнства хрещення та закріплення благодаті хрещення.¹⁷⁹ Сама назва «християнин» означає миропомазання. Різні традиційні розуміння, які в основі своїй однакові, але наголошують на різних речах, пов'язані з різними визначеннями таїнства. Зокрема, вони розуміють ідеальний приступ до таїнства Христа у Східних Церквах, а також розуміють здатність засвідчити свою віру в Римській Церкві. Другим таїнством християнського втаємничення є миропомазання. (кан. 692)¹⁸⁰. Святий Дух посилається через покладання рук (у Західній Церкві) або помазання (у Східній Церкві), що є головним фокусом ритуалу¹⁸¹. Перед Своїм Вознесінням Христос пообіцяв Своїм учням, що Він пошле Духа Отця, який дозволить Його послідовникам свідчити про Нього і брати участь у Його Царстві. Подібні речі відбуваються з помазаниками, які з моменту прийняття причастя стають співбудівниками Царства Божого. Для помазання використовується ретельно виготовлений матеріал – миро. Оливкова олія, численні рослини та понад сорок різних спецій складають суміш.¹⁸² Така різноманітність складових мира символізує багатство дарів Святого Духа, які отримує миропомазана особа. У всіх Помісних Церквах виготовлення мира зарезервовано єпископу, який єдиний

¹⁷⁷ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 52.

¹⁷⁸ Катехизм Католицької Церкви. Синод Української Греко Католицької Церкви. Жовква: Місіонер, 2002. Пт. 1279.

¹⁷⁹ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 53.

¹⁸⁰ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 692.

¹⁸¹ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 63.

¹⁸² Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 693.

посідає повноту священства, а тому лише він може його варити та освячувати у Страсний Четвер. Кожний єпископ роздає миро своїм пресвітерам. Ця дія виявляє сопричастя між ними та підкреслює, що пресвітер є помічником єпископа. Згідно з канонами проекту партикулярного права УГКЦ, миро виготовляє також Патріярх - Верховний Архиєпископ¹⁸³, який є Батьком та Главою Помісної Церкви, і через його дії виявляється сопричастя партикулярних Церков - єпархій, а єпархіальні єпископи роздають тоді миро парохам. Кан. 694 затверджує давню традицію Східних Церков, згідно з якою служителем таїнства є пресвітер¹⁸⁴. Єпископ є першою особою, яка звершує таїнство миропомазання. Хрещення і Євхаристія раніше були доступні тільки єпископу; однак зрештою він передав ці права своїм допоміжним пресвітерам. Єпископ, який має виняткову можливість освячувати мир, є центром усіх богослужінь у партикулярній Церкві. Миропомазання має уділяти єпископ, якщо він бере участь в обрядах християнської ініціації, навіть неофіційно. На відміну від Римо-Католицької Церкви, у Східних Церквах таїнство миропомазання уділяється відразу після хрещення. Це звичайний спосіб причастя, і канон 695 це дозволяє.¹⁸⁵ У деяких важливих ситуаціях це таїнство може здійснюватися окремо від хрещення. У такій ситуації помазання необхідно нанести якомога швидше. Якщо обдарування не відбулося одночасно з хрещенням, необхідно повідомити місцевого священника.¹⁸⁶ Кан. 696 відноситься до між церковного та між територіального права¹⁸⁷. Помазання вірних Східної та Західної Церков пресвітерами обох Церков у сопричасті з Римською Церквою згадується в цьому відносно новому стандарті. Про дійсність миропомазання йдеться в перших двох абзацах канону, а про допустимість — у останньому абзаці. Усі вірні, як східні, так і західні, законно помазуються східними пресвітерами. Пресвітери Західної Церкви мають повноваження здійснювати це таїнство або на загальних засадах, або за виразною згодою єпархіального єпископа. Цією силою вони законно

¹⁸³ Канони Партикулярно права Української Греко-Католицької Церкви. Спецвипуск «Благовісника КТВА УГКЦ 2015 року», Львів 2015. Кан. 85.URL: <https://docs.ugcc.ua/1/> (дата звернення 25.08.2023)

¹⁸⁴ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 63.

¹⁸⁵ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан.695.

¹⁸⁶ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 64.

¹⁸⁷ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан.696.

передають помазання східним віруючим. Пресвітер Західної Церкви неналежним чином уділяє причастя як східним, так і західним християнам, не маючи вищезгаданої влади. У ККСЦ згадується широке правило, яке описує, як пресвітер помазує своїх вірних..¹⁸⁸

Таїнства християнської ініціації, які, як вважають, є єдиною діяльністю, яка ініціює людину до таїнства спасіння, згадуються в Кан. 697¹⁸⁹. Людина очищається від своїх гріхів, отримує новий початок життя, одягається в Христа, і прийнятий до Церкви через хрещення. Вірні запечатуються даром Святого Духа через помазання святим миром. Пресвята Євхаристія, яка завершує хрещення та миропомазання і приносить повне сопричастя з життям Пресвятої Трійці, знаменує кінець процесу. Для всіх віруючих, незалежно від віку, східна традиція підтримує єдиність таїнств християнського втаємничення. Лише повнолітнім дозволено підтримувати цю єдність у Західній Церкві.¹⁹⁰ Гармонія трьох таїнств є свідченням єдиної дії Пресвятої Трійці, яка передбачає гармонію пасхального таїнства та безпосередній зв'язок між місією Сина та Зісланням Святого Духа. У відправленні цих таїнств постійно наголошується на стосунках зі своїм власним єпископом, який служить служителем таїнства. Хоча хрещення, миропомазання і Євхаристія завжди здійснювалися в традиційному порядку в Західній Церкві, оскільки немовля помазували, коли воно «наближалось до віку свідомості», звичай роздавати Євхаристію перед помазанням дитини став широко поширеним.¹⁹¹

Ідея християнського втаємничення, згідно з якою Євхаристія не може бути уділена до миропомазання, завжди підтримувалася у Східних Церквах. Охрещена, миропомазана та дитина яка причастилась проходить шлях духовного розвитку, причащаючись святих таїнств і маючи підтримку батьків, хресних батьків, катехитів та інших осіб. Через вплив західної теології звичай розділяти таїнства християнського втаємничення був втрачений у різних Східних Церквах

¹⁸⁸ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 64-65.

¹⁸⁹ Див. Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан.697.

¹⁹⁰ Приготування до таїнства Миропомазання методичний посібник з катехизи для тих, хто готується до прийняття таїнства Миропомазання або для молоді. Видання III виправлене та доповнене. Інст. Богослов. Наук. Кам'янець-Подільської Римо-Католицької Єпархії Городок 2015. С. 16.

¹⁹¹ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 66.

у сопричасті з Римською Церквою. Канон закликає ці Східні Церкви відновити спільнотне служіння, оскільки це узгоджується з їхньою правдивою традицією.¹⁹²

Таїнство Миропомазання (конфірмації) разом із Хрещенням і Євхаристією становить групу «таїнств християнського втаємничення», єдність яких необхідно підтримувати. Тому важливо повідомити вірним, що прийняття цього таїнства є необхідним для посилення благословення хрещення. Фактично, таїнство миропомазання «робить стосунки охрещених із Церквою досконалішими; вони збагачуються особливою силою Святого Духа і змушені рішуче поширювати й захищати віру словом і ділом, як справжні свідки Христа».»¹⁹³

Дар Святого Духа є тим, що запечатує наше нове народження у Христі, так само як пасхальне таїнство смерті і воскресіння Христа завершується зісланням Святого Духа на апостолів. Миропомазання служить «печаттю» для дару хрещення, який ми отримали, демонструючи, що Святий Дух сходить на кожного кандидата на хрещення так само, як Він це зробив на апостолів у П'ятидесятницю. Християнин повинен народитися з води у Христі та прийнятий як дитина Отця, щоб брати участь у царському, священицькому та пророчому служінні Христа для спасіння світу. Ось що означає бути помазаним Святим Духом. Християнин отримує дар Святого Духа через помазання, щоб «зростати в усіх чеснотах» і «дозрівати до досконалої особи відповідно до зростання повноти» Христа» (пор. Еф. 4, 13), бути «сміливим і звитязним послідовником Христа», «завжди готовим страждати за Нього і померти з любов'ю» і «зростати у всіх чеснотах». Християнин здатний досягати все «силою, дією, благодаттю і благодаттю Святого Духа».»¹⁹⁴

Святий Дух дає кожному християнину здатність розпізнавати і виконувати своє життєве покликання до спасіння і перетворення світу через таїнство

¹⁹² Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 66.

¹⁹³ Приготування до таїнства Миропомазання методичний посібник з катехизи для тих, хто готується до прийняття таїнства Миропомазання або для молоді. Видання III виправлене та доповнене. Інст. Богослов. Наук. Кам'янець-Подільської Римо-Католицької Єпархії Городок 2015. С. 16.

¹⁹⁴ Ничак Г. Свята Тайна Хрещення. «*Місіонар*» №5 (233), 2018-2023. Українська Греко-Католицька Церква в Італії. URL: <https://www.ugccnola.it/dushpastyrstvo/poiasnennia-bohosluzhin/taina-khreshchennia/> (дата звернення 27.08.2023)

миропомазання, як Він це зробив після хрещення Христа в Йордані та після просвітлення апостолів у день П'ятидесятниці.¹⁹⁵

Висновки до розділу

Отже, таїнство хрещення є першим серед церковних таїнств. У певному сенсі воно функціонує як двері, які відкривають доступ до всіх духовних скарбів людини, ведучи її до благодатного Царства Христа — Церкви. Господь Ісус Христос посилався на абсолютну необхідність хрещення у Своїй бесіді з Никодимом ще до встановлення хрещення (Йо. 3, 5–6). Триразовим зануренням у воду під час таїнства хрещення віруючий у Христа очищається від усіх своїх гріхів, благодатно народжується для духовного християнського життя і приймається в Церкву Христову. Це робиться закликанням імен Святої Трійці, Отця, Сина і Святого Духа. Сам Господь наш Ісус Христос встановив хрещення і освятив його, прийнявши хрещення Івана на річці Йордан. Господь дав апостолам наказ охрестити всіх Його послідовників до вознесіння Його на небо (Мт. 28:19). Крім того, що хрещення служить метафорою очищення, воно служить початковим джерелом усіх наступних божественних дарів, очищає та очищає весь гріховний бруд і провіщає прихід нового життя. Прощаються всі злочини, як первородний, так і індивідуальні; можливий новий початок; і двері відкриті для отримання Божих дарів. Вільне бажання людини є тим, що спонукає її подальший духовний розвиток. Моральний розвиток, однак, не без труднощів, тому що людська природа, яка має схильність до гріха, часто знаходить співчуття у злому початку. Через помазання святим миром людина отримує благодатну допомогу в цій боротьбі. Таїнство миропомазання зазвичай слідує за таїнством хрещення і разом вони складають єдиний літургійний обряд. Воно уділяє щойно охрещеному дари Святого Духа, зміцнюючи його в християнському житті. Святе миро — це священна суміш запашних інгредієнтів і олії, яка була належним чином виготовлена. Як носії апостольської благодаті, апостоли та їхні наступники єпископи першими освятили миро. Священники, відомі як

¹⁹⁵ Катехизм УГКЦ «Христос — наша Пасха». Львів: Свічадо, 2011. Пт. 427.

пресвітери, здійснюють миропомазання вірних. При здійсненні таїнства хрестоподібно, миром помазуються чоло, очі, вуха, уста, груди, руки і ноги з промовлянням «Печать дару Святого Духа. Амінь».

РОЗДІЛ 3

СВЯТЕ ТАЇНСТВО ЄВХАРИСТІЇ У КАНОНІЧНОМУ ПРАВІ

Третім таїнством християнського втаємничення є Святе Таїнство Євхаристії, в якому причащаються Тіла і Крові Христових на Святій Євхаристії ті, хто щойно охрещений, хто народився з води у Христі та отримав Святого Духа.¹⁹⁶ Християнське втаємничення завершується через Пресвяту Євхаристію. Через Євхаристію ті, хто був піднесений до рангу царського священства через хрещення і уподібнився Христу через помазання, приєднуються до решти спільноти як партнери в жертві Господа. Наш Спаситель встановив Євхаристійну Жертву Свого Тіла і Крові на Тайній Вечері, в ніч перед тим, як Він був зраджений, щоб відзначити Свою смерть і воскресіння, а також щоб дати Церкві, Його улюбленій Нареченій, засіб благочестя, символ єдності та зв'язку в любові. Пасхальне свято – це час, коли Христа приймають як їжу, дарують душі благодать і пропонують заставу майбутньої слави».¹⁹⁷

3.1. Встановлення таїнства євхаристії¹⁹⁸

Пресвята Євхаристія є одночасно початком і кінцем усього християнського буття. Усі інші таїнства, церковні церемонії та апостольські зусилля пов'язані з Євхаристією та спрямовані на неї.¹⁹⁹ Євхаристія вміщає у собі Самого Христа, який є цілим духовним скарбом Церкви. Існують різні синоніми до цього святого таїнства:

– Євхаристія;

¹⁹⁶ Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха». Львів: Свічадо, 2011. Пт.431.

¹⁹⁷ Документи II Ватиканського Собору. Конституції, декрети, декларації. Львів: Свічадо, 1996. С.267.

¹⁹⁸ Пічак К. Дійсність та дієвість таїнства Євхаристії URL:<https://www.kpba.edu.ua/publikatsii/statti/173-diisnist-ta-diievist-tainstva-yevkharystii.html> (дата звернення 25.08.2023)

¹⁹⁹ Шмеман О. Євхаристія. Таїнство Царства/ 3 рос. пер. Т. Різун. Львів: Свічадо, 2007. С. 34-35.

- Вечеря Господня (Пор. 1 Кор. 11, 20.);
- Ламання хліба, (Пор. Мт. 14,19; 15, 36; Мр. 8, 6. 19; Мт. 26, 26; 1 Кор. 11, 24; Діян. 2, 42. 46; 20, 7. 11);
- Євхаристійне зібрання (Пор. 1 Кор. 11, .17-34.);
- Страсті і Воскресіння Христа;
- Свята жертва (Євр. 13, 15; Пор. Пс. 116, 13. 17.);
- духовна Жертва (Пор. 1 Пт. 2, 5.);
- Жертва чиста (Пор. Мал. 1, 11.);
- Свята і Божественна Літургія;
- Найсвятіше Таїнство;
- Таїнством таїнств;
- Святі Дари, які зберігаються у кивоті;
- Причастя,(Пор. 1 Кор. 10, 16-17.).

Головне таїнство нашої віри — Євхаристія, або Причастя, у якому віруючі приймають Тіло і Кров Христові під виглядом хліба і вина, встановлене на Тайній Вечері Спасителем. Язичники ранньої християнської епохи звинувачували християн у споживанні людського тіла і крові, тому що вони не розуміли справжнього значення таїнства Євхаристії і знали про нього лише з чуток. У таїнстві Євхаристії хліб і вино виглядають однаково, але змінюються на Тіло і Кров Христа. Усі основні принципи християнського життя містично об'єднані вченням про Євхаристію та Літургію. Християнство багато в чому подібне до Євхаристії.²⁰⁰

Основні уривки в Євангелії від Івана, які християнські екзегети тлумачать як натяк на Євхаристію, це: розповідь про чудо перетворення води на вино на весіллі в Кані Галілейській (Ів. 2:1–12); уривок, в якому описується витікання крові і води з ребра розп'ятого Спасителя (Ів. 19, 34), що засвідчує зв'язок між Церквою і Таїнством Євхаристії; і розповідь про явлення Христа учням.²⁰¹

²⁰⁰ Шмеман О. Євхаристія. Таїнство Царства/ 3 рос. пер. Т. Різун. Львів: Свічадо, 2007. С. 121..

²⁰¹ Димид М. Євхаристія як екуменічний вимір живої парафії. *Мéτρον*. 2015. Ч. 12. С. 247-254.

Усі чотири канонічні Євангелія містять розповідь про Тайну Вечерю, але лише Матвій, Марко та Лука згадують у зв'язку з нею заснування Євхаристії²⁰².

Питання про зв'язок Тайної Вечері з Великодньою вечерею є вирішальним для розуміння її змісту, і пошук відповіді на нього тісно пов'язаний з питанням хронології останніх днів земного життя Господа Ісуса Христа. Згідно з усіма чотирма Євангеліями, Спаситель постраждав у п'ятницю, у ніч перед суботою, тобто Його останній прийом їжі з учнями був у четвер увечері.²⁰³

На Таємній Вечері Господь уже підготував створення Євхаристії. Апостоли почали відправляти Євхаристію відразу після зішестя Святого Духа. Без цього не було б такого поняття, як Євхаристійна Церква. Таїнством, яке постійно підтримує Церкву, є Євхаристія. Без споживання Тіла і Крові Христових не можна бути членом Церкви. Кажуть, що людина відлучалася від Церкви, якщо пропускала причастя більше трьох тижнів без поважної причини. Пізніше було й так: тих, хто відвідував Церкву, але не причащався, відлучали, бо це вважалося образою Господа.²⁰⁴

У день Господній, тобто в неділю, послідовники Христа зібралися і відправили Євхаристію. Кожен, хто був присутній, мав спожити Тіло і Кров Христові; ті, хто не робив цього, були відлучені від Церкви за образою Господа. Це було необхідно, оскільки немає іншого пояснення зневіри та зневаги до Бога. В результаті всі присутні взяли участь у Євхаристії, що було зроблено задля єдності християн.²⁰⁵ Євхаристія є центральним богослужінням Церкви від її заснування. Він служить і спільною трапезою, яку очолює настоятель (апостол, єпископ або пресвітер за наказом єпископа), і спомином про смерть і воскресіння Господа, а не просто нагадуванням про ті, події, але реальна й активна участь у них.²⁰⁶ Початком для християнського богослужіння стало встановлення Ісусом

²⁰² Каспер В. Таїнство єдності: Євхаристія та Церква. /Пер. з нім. Київ: Дух і літера, 2010. С. 78.

²⁰³ Пічак К. Дійсність та дієвість таїнства Євхаристії URL:<https://www.kpba.edu.ua/publikatsii/statti/173-diisnist-ta-diievist-tainstva-yevkharystii.html> (дата звернення 25.08.2023)

²⁰⁴ Вепрук В. Догматичні аспекти Божественної Літургії Святителя Іоана Золотоустого. URL: <http://kyivpravosl.info/2017/06/14/dohmatychni-aspekty-bozhestvennoji-liturgiji-svyatytelya-ioana-zolotoustoho/> (дата звернення 25.08.2023)

²⁰⁵ Пічак К. Дійсність та дієвість таїнства Євхаристії URL:<https://www.kpba.edu.ua/publikatsii/statti/173-diisnist-ta-diievist-tainstva-yevkharystii.html> (дата звернення 25.08.2023)

²⁰⁶ Ничак Г. Пресвята Тайна Євхаристії. Місіонар, №7-8 (235), Липень-Серпень 2012. URL: <https://www.ugccnola.it/dushpastyrstvo/poiasnennia-bohosluzhin/presviata-taina-ievkharystii/> (дата звернення 25.08.2023)

Христом Таїнства Євхаристії на Тайній Вечері, про що описують перші три євангелисти (Мт. 26, 17-21; 23, 26-28 ; Мр. 14, 12-18; 22-24; Лк, 22, 7-20). Після звершення першого богослужіння Спаситель з апостолами, за свідченням св. Єв. Матея, «І заспівавши хвальну пісню Богові, вони вирушили на Оливну гору.» (Мт. 26,30).²⁰⁷

Святі отці розуміли Євхаристію як «таїнство всіх таїнств», а не лише як одне з «джерел благодаті», як інші таїнства, призначені для сприяння конкретному спасінню людини. Оскільки Євхаристія є таїнством Церкви і засобом, за допомогою якого Церква виявляє і усвідомлює себе як Тіло Христове і храм Святого Духа, як здійснення Царства Божого у світі, вона має особливе значення. Сама Євхаристія є виявом Царства Божого в земній Церкві. Царство Боже вже «між вами», але без Євхаристії його «не буде тут».²⁰⁸ Наша літургія починається з закликання до Царства, продовжує відкривати Його нам і завершується нашою участю в Його бенкеті через наш союз і сопричастя в Триєдиному Житті Єдиного Бога. Для людського розуму таїнство Євхаристії є нескінченною та незбагненною таємницею. Неможливо повністю досягнути Святі Тайни, навіть при їх всебічному розумінні. Євхаристія є «матір'ю всіх таїнств», оскільки йдеться про єдність з Богом, Якого Він обожнює, через участь у людській особі Христа як джерела благодаті.²⁰⁹ Господь дарує Себе в Євхаристії і пропонує нам зв'язок із Ним. Перші християни розглядали Євхаристію як величне святилище та обряд. Вони насправді були свідками Господа серед зібрання віруючих. Вони бачили Його і в тілі, і в крові, кажучи: «Хіба не з'єднання Крові Христа в чаші благословення, яку ми благословляємо? Хіба з'єднання Тіла Христового не символізує хліб, який ми ламаємо?» (1 Кор. 10: 16). Порівняно з іншими таїнствами, таїнство Євхаристії стає більш зрозумілим. Священномученик Іустин називає Євхаристію Божественною їжею, яка у східній традиції також включає Хрещення та Миропомазання. Ці три

²⁰⁷ Зинич. О. Євхаристія - Таїнство Таїнств. *Слово*. № 3(24) 2005. С. 4-5.

²⁰⁸ Фокін Д. Таїнства Хрещення, миропомазання і Євхаристії. *Слово*. № 3(33).2007. С. 18-19.

²⁰⁹ Драпалюк М. Божественна Євхаристія як основа духовного життя і запорука спасіння, обоження. *Православний вісник Київського Патріархату*. 2017. № 6. С. 41-47.

тайнства діють разом як Таким чином, Євхаристія є творінням єдності вірних у Христі та сопричастя всіх охрещених.²¹⁰

Християнська література рясніє розповідями про Євхаристію, і її найдавніші структури також містять такі розповіді. Однак невелика кількість ранньохристиянських джерел спонукає нас звернути пильну увагу на інформацію, яку вони містять щодо Євхаристії.²¹¹

Характеризуючи побут ранніх християн, автор Діянъ апостолів пише, що вони «..щодня однодушно перебували в храмі і, ламаючи хліб від дому до дому, приймали їжу з радістю і простотою серця, прославляючи Бога. .» (Діян. 2, 46-47). Вони брали участь у єврейському старозавітному богослужінні в храмі чи синагозі, які були з ним пов'язані, про що свідчить фраза «вони були однодушно в притворі Соломона» (Діян. 5, 12–13), але вони також мали своє власне інше, домашнє богослужіння. По-перше, християни наслідували Ісуса, який не тільки молився в храмі, але й навчав населення. Апостоли часто відвідували храм після вознесіння Христового до П'ятидесятниці (Лк. 24:53), і вони продовжували це робити і після цього.²¹² Храмове ж богослужіння вже не могло задовольнити їхні духовні потреби після Воскресіння Христового, коли апостоли та їхні послідовники вже зрозуміли значення старозавітних жертвоприношень і богослужінь. Вони почали збиратися в різних християнських домівках (Дії 12:12). В Діяннях неодноразово згадується «ламання хліба», але тільки тут християни могли це робити.²¹³

Наслідуючи приклад Спасителя, присутні на цих вечерях, у тому числі заможні та бідні, «їли в радості та простоті серця, прославляючи Бога». «Прославлення» стосується співу благочестивих пісень і гімнів. Євхаристія була завершенням цих бенкетів любові (агапа), згідно з наказом Спасителя «чиніть це на Мій спомин» (Лк. 22, 19). Церква вчить, що без Причастя неможливо жити

²¹⁰ Драпалюк М. Божественна Євхаристія як основа духовного життя і запорука спасіння, обоження. *Православний вісник Київського Патріархату*. 2017. № 6. С. 41-47.

²¹¹ Димид М. Херсонське таїнство свободи. Львів: Свічадо. 2007. 320 с.

²¹² Ничак Г. Пресвята Тайна Євхаристії. *Місіонар*, №7-8 (235), Липень-Серпень 2012. URL: <https://www.ugccnola.it/dushpastyrstvo/poiasnennia-bohosluzhin/presviata-taina-ievkharystii/> (дата звернення 25.08.2023)

²¹³ Таїнство Євхаристії: розуміння її реальності в історії і сьогоденні. URL: https://rkc.lviv.ua/news_viewTainstvo_YEvхарustii_rozuminnya_ii_realnosti_v_istorii_i_sogodenni-ua (дата звернення 25.08.2023)

справжнім християнським життям, тому що в цьому Таїнстві людина і Бог поєднуються якнайповніше.²¹⁴

Після того як Ісус Христос встановив таїнство Пресвятої Євхаристії на Тайній Вечері у Великий четвер, Церква Христова миттєво почала шанувати Пресвяту Євхаристію. У першому столітті відправа Божественної Літургії та Євхаристії завжди були включені до богослужіння Пресвятої Євхаристії як у Східній, так і в Західній Церквах.²¹⁵ Це поклоніння звершували тільки Святі Отці першого тисячоліття Східної та Західної Церков разом із Божественною Літургією. Вони не переставали благодати вірних часто, якщо не щодня, прилучатися до Божественної Літургії та Святого Причастя. Божественну Літургію настільки шанували і любили перші християни, що вони продовжували відвідувати її навіть перед лицем вірної смерті. Вони вважали, що відвідування Святої Літургії та прийняття Ісуса Христа у своє тіло і кров у Святому Причасті є найбільшою благодаттю і привілеєм, а недопущення на ці заходи – найгіршим покаранням.²¹⁶

Для того, щоб християни постійно жили в контакті з Христом і між собою, у церкві сформувалася традиція звершувати Пресвяту Євхаристію щонеділі (а по можливості й частіше: наприклад, у дні пам'яті святих мучеників). Християнська церква ще за часів апостолів. Звертаючись до християн Коринфа, святий апостол Павло радить: «...Розсудіть самі, про що я говорю. Хіба не злиття Крові Христової в чаші благословення, яку ми благословляємо? Тіло Христа, яке символізує хліб, який ми ламаємо? Ми всі їмо з одного хліба, тому, незважаючи на велику кількість, ми є одним тілом» (1 Кор. 10:16–17). святих апостолів, кожен член місцевої християнської громади щонеділі брав участь у Святій Євхаристії і причащався. Кожен, хто відмовлявся від причастя без поважних причин, вважався проявом зневаги до Церкви і підлягав покаранню.²¹⁷

²¹⁴ Возняк О. Герменевтично-екзистенційне розуміння Євхаристії. Людинознавчі студії : зб. наук. праць ДДПУ / М-во освіти і науки України, ДДПУ ім. І. Франка ; / ред. кол.: Н. В. Скотна (гол. ред.), Т. І. Біленко, В. А. Бодак та ін.]. Дрогобич : ВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2014. Вип. 30 : Філософія. С. 17-29.

²¹⁵ Беррі Дж. Е. Євхаристійна еклезіологія Йозефа Ратцінгера. *Наукові записки УКУ*. 2019. Ч. 12: Богослов'я, вип. 6. С. 319-341.

²¹⁶ Сабат П. Почитання Пресвятої Євхаристії в УГКЦ. *Metron (Метров) : журнал з Еклезіології і Церковного права*. 2015. № 12. С. 255-270.

²¹⁷ Катрій Ю. Пізнай свій обряд. Рим: ОО. Василян, 1982. С. 213.

Значні модифікації організаційної структури Церкви Христової стали результатом постійного зростання Церкви, зокрема, у третьому та четвертому століттях. Зокрема, Євхаристії стали відправлятися частіше, і звичайні християни стали розглядатися як бажані, але не обов'язкові для їх участі, як і їх участь у Святому Причасті. У зв'язку з цим Церква встановила таку канонічну норму: «Всі ті, хто входить до церкви (тобто певної громади) і слухає Святе Письмо, але через якесь відхилення від чину не бере участі в спільній молитві з народом або відвернуться від прийняття Пресвятої Євхаристії, нехай будуть відлучені від Церкви, поки не посповідаються, покажуть плоди покаяння, і проситимуть прощення. Таким чином вони зможуть знову потрапити до церкви. (2 правило Антіохійського Собору).²¹⁸

Однак для багатьох християн об'єктивні життєві чинники ускладнювали досягнення високого ідеалу християнина та його постійної готовності до прийняття Святих Тайн. Як наслідок, є докази співіснування різноманітних звичаїв щодо регулярності причастя в писаннях святих отців, починаючи з четвертого століття. Чотири рази на тиждень є нормою для причастя, за словами святого Василя Великого: «Причащатися і причащатися Пресвятого Тіла і Крові Христових корисно і корисно, як ясно говорить Сам Христос: хто їсть Моє тіло і п'є Моє». Кров, має життя вічне... У неділю, середу, п'ятницю і суботу, а також в інші дні, якщо вшановується пам'ять святого, ми причащаємося.²¹⁹

Вимога про обов'язковий євхаристійний піст була встановлена в IV столітті, Він вимагав повного утримання від їжі та пиття в день причастя до моменту причастя Святих Христових Таїн.²²⁰

У той же час до XI-XII століть у візантійських чернечих середовищах було прийнято причащатися лише після підготовки. Це був піст, іспит совісті перед священником монастиря та читання особливого молитовного правила перед причастям.²²¹

²¹⁸ Костюк П. Нарис історії Вселенської Церкви. ІваноФранківськ: Гостинець, 2002. 473 с.

²¹⁹ Василій Великий. Гомілії / Пер. з давньогрецьк. Л. Звонської. Львів: Свічадо, 2006. 312 с.

²²⁰ Квач Ю. Євхаристія у вченні митрополита А. Шептицького та блаженного єпископа Г. Хомишина: Магістерська робота: (041 «Богослов'я») / Ю. Квач / Український католицький університет. Кафедра літургійних наук; наук. кер: доктор богослов'я, канд. філос. наук В. Рудейко. Львів: УКУ, 2022. С. 34.

²²¹ Зинич. О. Євхаристія - Таїнство Таїнств. *Слово*. № 3(24). 2005. С. 4-5.

Західна Церква намагалася зробити Пресвяту Євхаристію предметом особливого поклоніння (шанування) поза Божественною Літургією в XII столітті, щоб боротися з єресями, які заперечували реальну присутність Ісуса Христа під образами хліба і вина. Це були ритуальні практики, які використовувалися для поклоніння Євхаристійному Христу всередині ковчега. Таким чином, доктрина євхаристійного культу постає в Римо-Католицькій Церкві двома гранями.²²² Божественна Літургія та Причастя вірних безпосередньо пов'язані з літургійними аспектами євхаристійного богослужіння, тоді як позалітургійні аспекти здійснюються самотійно через виставлення святих дарів, освячених і збережених у ковчезі (Св. Тайни). Римо-католицькі богослови наголошують, що протиставляти ці два аспекти євхаристійного культу некоректно; вони розглядають їх як взаємопов'язані. Вони також наголошують, що віднесення всіх взаємодій з Ісусом, який схований у Святій Євхаристії, до Божественної Літургії, є ризик заперечення Його присутності в інших періодах часу та простору.²²³ Не було потреби наголошувати на реальній присутності Ісуса Христа через окреме богослужіння поза Божественною Літургією, тому що цього ніхто ніколи не відкидав у Східній Церкві. У Східній Церкві Божественна Літургія та Літургія Напередосвячених Дарів, а також унікальна чернеча літургія, відома як типіка (зображувальна, трапезна), є єдиним часом звернення до Пресвятої Євхаристії.²²⁴ У східній церкві св. майже ніколи не причащалися поза цими ритуалами; єдиним винятком були хворі та учасники бойових дій. Причащаючись, вірні на Божественній Літургії освячуються Святими Тайнами Тіла і Крові зі словами: «Спаси, Боже, людей Твоїх і благослови спадщину Твою». Євхаристійне почитання практикується у Східній Церкві. Прийняття Тіла і Крові Христового є найкращою формою поклоніння, тому Східна Церква активно не заохочує будь-яке шанування Пресвятої Євхаристії поза св. Причастям. Східна Церква не показує і не вшановує Пресвятих Тайн, оскільки

²²² Сабат П. Почитання Пресвятої Євхаристії в УГКЦ. *Metron (Метрон) : журнал з Еклезіології і Церковного права*. 2015. № 12. С. 255-270.

²²³ Драпалюк М. Божественна Євхаристія як основа духовного життя і запорука спасіння, обоження. *Православний вісник Київського Патріархату*. 2017. № 6. С. 41-47.

²²⁴ Галадза Д. Святий Теодор Студит про Божественну літургію і частоту Євхаристії. *Наукові записки УКУ*. Львів, 2021. Число XV. Серія «Богослов'я». Вип. 8, С. 89–110.

не відділяла Святу Євхаристію від Божественної Літургії. Через те, що вони суперечать поглядам Східної Церкви на таїнство, ці види євхаристійного благочестя є чужими цій традиції.²²⁵

Свята Літургія, наріжним каменем якої є жертва, а плодом – Святе Причастя, є ідеальним способом поклоніння Пресвятій Євхаристії на Сході. Об’явлення Пресвятих Тайн пробуджує на Заході релігійність. Закриваючи їх, такий самий результат досягається на Сході. Розголошення було б майже еквівалентним профанації. Тому існує багато ритуалів, які проводяться, щоб приховати Найсвятіші Таїнства і віддалити вірних від престолу. Святині набувають певного рівня реалізму завдяки Заходу. Тоді як на Заході святині зведені до людського рівня, на Сході люди намагаються надати предметам свого поклоніння абстрактний та ієратичний характер, створюючи урочисте та респектабельне середовище²²⁶. Там, де це було як у східному, так і в західному християнстві аж до Середньовіччя — в обстановці Божественної Літургії — там все ще практикується євхаристійне почитання на Сході. Пресвята Євхаристія досі дотримується виключно Східними Православними Церквами у зв’язку з Божественною Літургією та Причастям; немає конкретного дня, призначеного для вшанування «Тіла Христового» (також відомого як «Пресвята Євхаристія»). Щоправда, деякі Східні Церкви такі як Маронітська, Халдейська, Сирійська, Коптська, Мелхітська, Вірменська, та УГКЦ – в той чи інший час мали не тільки свято «Тіла Христового».²²⁷ Окрім встановлення Євхаристії, Ісус Христос також вирішив встановити таїнство священства. Євхаристію могла проводити лише особа, обрана ним особисто, тобто апостоли, а згодом священники. Таким чином у Церкві засноване таїнство Євхаристії, яке здійснюється у святій літургії через руки священника, тобто «alter Christus».

²²⁵ Сабат П. Почитання Пресвятої Євхаристії в УГКЦ. *Metron (Метров) : журнал з Еклезіології і Церковного права*. 2015. № 12. С. 255-270.

²²⁶ Лесюк М. Євхаристія – джерело зцілення людської особи. URL: <https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/790.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 25.08.2023)

²²⁷ Сабат П. Почитання Пресвятої Євхаристії в УГКЦ. *Metron (Метров) : журнал з Еклезіології і Церковного права*. 2015. № 12. С. 255-270.

3.2. Таїнство Пресвятої Євхаристії у контексті Святої Літургії згідно ККСЦ

Спочатку термін «літургія» стосувався «громадської роботи» або «служіння, що виконується людьми або для людей». Відповідно до християнської традиції, воно означає участь Божого народу в «ділі Божому» (пор. Ів. 17:4). Христос, наш Відкупитель і Первосвященник, продовжує справу нашого спасіння в Церкві та через неї через літургію..²²⁸

Божественна Літургія, також відома грецькою як «спільна справа», є вершиною літургійної діяльності Церкви. Це час, коли Бог служить людям, а люди служать Богу. Бог Отець дає нам Свого Сина на Божественній Літургії (або Службі Божій), вводячи нас у повноту Свого життя. Під час Вечері Слова і трапези Тіла і Крові Син дає Себе нам, щоб ми могли їсти і стати подібними до Нього, «одного тіла й однієї крові»..²²⁹ та приймали участь у Його Божественності. Церква відповідає Христу, жертвуючи собою, щоб Він перебував і діяв у ній, як у Своєму Тілі, після прийняття від Нього цього дару у вигляді Святого Духа. У світлі завершеної справи відкуплення Христос, Голова Церкви, і Церква, яка є Його Тілом, приносять хвалу і подяку Отцеві у Святому Дусі..²³⁰

Таїнство спасіння здійснюється на Божественній Літургії, яка складається з Проскомидії, або приготування дарів, Літургії Слова та Літургії Євхаристії. Цей зв'язок Бога і людини у Христі (див. Еф. 1, 10) називається «будівництвом Тіла Христового» (Еф. 4, 12). У Божественній Літургії Христос навчає спільноту вірних, живить їх Своїм Словом і робить їх учасниками Євхаристійної Вечері, так само як на Таємній Вечері Христос спочатку навчив апостолів Словом і ввів їх у таємницю Божого. Його Тіло і Кров. Тіло і Кров Господня разом зі слуханням Слова Божого є тим, як християнин приступає до цього таїнства. Євхаристійний бенкет увінчується Причастям Тіла і Крові Господніх. Наскільки це можливо і

²²⁸ Катехизм Католицької Церкви: Компендіум. Львів: Свічадо, 2008. Пт. 1069.

²²⁹ Катехизм Католицької Церкви. Синод Української Греко Католицької Церкви. Жовква: Місіонер, 2002. Пт. 1069-1070.

²³⁰ Крупник Я. Г. Божественна літургія: особистий досвід форми та змісту. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького*. 2015. Т. 17, № 4. С. 388-397.

досяжно для людей, сопричастя «перемінює тих, хто ділиться гідним, на те, чим воно є, і через благодать і сопричастя робить їх відповідними до Того, Хто є Добрим за природою»²³¹. Тому що Бог цілковито наповнює їх і не залишає в них нічого, щоб позбавлені Його присутності, вони дійсно можуть називатися і бути богами через усиновлення і благодать. Ми стаємо більш схожими на Бога через Святе Причастя, тому що ми приймаємо Христа в своє життя, і стаємо спадкоємцями Божої природи. ККСЦ радить служити Літургію (читання Євангелія та Євхаристії) кожного дня, оскільки це один із найкращих способів поклоніння Богу та є життям Церкви.²³² Особливо це стосується священнослужителів, які відправляють Божественну Літургію в неділю відповідно до місцевих правових обов'язків. Літургія та інші богослужіння звершуються з використанням богослужбових книг Помісної Церкви.²³³ Є дні, визначені літургійною послідовністю, в які Євхаристійна Жертва не приноситься; ці дні відомі як літургійні у східній традиції. У канонах Лаодикійського собору сказано: «На П'ятидесятницю, крім суботи та неділі, не треба приносити жертвний хліб». Літургія, яка є найвищим виявом радості, в ці дні не служиться, тому що, піст являє собою особливий період покаяння.²³⁴ Ці твердження також затверджує і Трульський Собор. У дні Великого Посту не похвально відправляти Літургію Йоана Золотоустого, оскільки служиться Літургія Передосвячених Дарів²³⁵. Кількість Літургій, які слід відправляти кожного дня, не визначається ККСЦ проте пояснюється у «Інструкції щодо застосування літургійних приписів Кодексу канонів Східних Церков» детально пояснюють це питання в §65: Менш розпорошена спільнота та більша концентрація вірних забезпечують кращу гідність богослужіння, тоді як слід уникати надмірного збільшення святкових Євхаристійних богослужінь. З одного боку, таке примноження суперечить служінню церковному правилу²³⁶. Особливо пресвітери повинні уникати служіння Божественної Літургії більше,

²³¹ Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха». Львів: Свічадо, 2011. Пт. 388..

²³² Димид М. Херсонеське таїнство свободи. Львів: Свічадо. 2007. С. 123.

²³³ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан 378

²³⁴ Ісіченко І. Загальна церковна історія. Харків, 2001. С. 312.

²³⁵ Гоголь М.В. Розмисли про Божественну Літургію. Духовна проза Ніжин: ФОП Лук'яненко В.В., 2011. С. 67.

²³⁶ Інструкція застосування літургійних приписів кодексу канонів Східних Церков / Конгрегація у справах Східних Церков. Львів: Свічадо, 1998. С. 45.

ніж один раз у день, без особливої на те причини. Для будь-яких винятків від цього правила потрібен дозвіл єпископського уряду. ККСЦ у кан. 705 вказує, що служіння Літургії здійснюється на вівтарі (престолі) храму, освяченого єпископом, який у сопричасті з Римським Престолом, через помазання святим миром. Це помазання є знаком сопричастя²³⁷. До того, однак, потрібно згадати, що «Літургію дозволяється служити на престолі, де є антимінс, посвячений єпархіальним єпископом»²³⁸. Крім того, що антимінс є літургійним предметом, він є різновидом документа, який засвідчує благословення єпархіального єпископа Євхаристійного богослужіння, яке здійснюється на цьому престолі. У разі потреби можна обіймати керівну посаду в іншій Церкві, але лише за згодою регіонального єпископа Римської спільноти.²³⁹ Кан. 705²⁴⁰ відлуння кан. 670 § 2²⁴¹, що дозволяє віруючим, які не є членами Римсько-Католицької Церкви, відвідувати святині, які знаходяться в юрисдикції цієї спільноти. Літургія - це ритуал, який нагадує про те, що Христос зробив на Тайній Вечері. У результаті використовуються хліб і вино, а літургія вимагає прийняття цих дарів. (Кан. 706)²⁴². Існують різні способи виготовлення та приготування Літургійних Дарів, порядку молитов, дотримання євхаристійного посту, використання риз та інше²⁴³. Усі ці елементи, звичайно, є другорядними в порівнянні з цілим Євхаристійним таїнством, проте вони наповнені духовним значенням, яке допомагає увійти в повне знання Євхаристійного таїнства. Їхнє усунення призводить до збіднення загальної картини, більш детально про ці дії та практики має висловитись партикулярне право²⁴⁴. Гідне приготування до Літургії є надзвичайно важливим. Священнослужитель, який недостойно служить Літургію чи інші богослужіння, підпадає карі (кан. 1442, 1443)²⁴⁵. На

²³⁷ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 705.

²³⁸ Ліберо Д. Церковне право / пер. з нім. Н. Щиглевської. Львів : Свічадо, 2001. С. 158.

²³⁹ Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков / за ред. Д. Недунгатта, / з англ. пер. О. Гладкий. Львів : «Свічадо», 2008. С. 409.

²⁴⁰ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 705.

²⁴¹ Там само. Кан. 670 § 2

²⁴² Там само. Кан. 706.

²⁴³ Ліберо Д. Церковне право / пер. з нім. Н. Щиглевської. Львів : Свічадо, 2001. С. 231.

²⁴⁴ Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков / за ред. Д. Недунгатта, / з англ. пер. О. Гладкий. Львів : «Свічадо», 2008. С. 436.

²⁴⁵ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 1442-1443.

душпастирів покладено обов'язок навчити вірних, особливо в небезпеці смерті, приймати Євхаристію (кан. 708)²⁴⁶.

Крім того, особам, які вчинили серйозні гріхи, дозволяється приймати Пресвяті Тайни під час неминучої небезпеки згідно з каноном 13 Вселенського Собору²⁴⁷. Церква радить ходити до Євхаристії після сповіді, принаймні у святий пасхальний час. Крім того, Церква заохочує вірних до частого шанобливого прийняття Освячених Дарів, щоб зберегти своє духовне благополуччя та отримати усвідомлення вічного життя.²⁴⁸ Кан. 917²⁴⁹ дозволяє членам Західної Церкви причащатися двічі на день; східна традиція не знає про цю практику і не пропонує для неї вказівок. Служба і уділення Пресвятих Таїнств є обов'язком пресвітера, згідно з практикою Східної Церкви. Центральна роль духовенства в цій місії підкреслюється в Кан. 709²⁵⁰.

У східній традиції немає норми для дияконів чи мирян роздавати Пресвяту Євхаристію. При престолі, як помічник, служить диякон, про що вже йдеться в Апостольських Конституціях, а святий Василій Великий у своїх правилах наголошує, що мирянин причащається не від престолу, а від пресвітера, тільки в крайніх випадках може, взявши це від пресвітера, з його відома, донести до інших, наприклад, до хворого²⁵¹. Архиєрейський Синод Патріаршої Церкви має опублікувати конкретні вказівки. Пресвяту Євхаристію уділює пресвітер, а за потреби також диякон, згідно з проектом канонів особливого права УГКЦ.²⁵² Тема причастя дітей розглядається в кан.710, де сказано, що воно повинно здійснюватися відповідно до літургійних книг Церкви її права. Цей канон згадується серед інших канонів, що стосуються обрядів християнської ініціації.²⁵³ Під час створення ККСЦ була зроблена пропозиція відхилити канон,

²⁴⁶ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 708.

²⁴⁷ Димид М. Херсонеське таїнство свободи. Львів: Свічадо. 2007. С. 178.

²⁴⁸ Пор. Кодекс Канонів Східних Церков. Латинсько-українське видання / Пер. з лат. Йосиф Кобів Львів: видавництво оо. Василіян, 1995. Кан. 197, 198, 289 § 2, 294

²⁴⁹ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 917.

²⁵⁰ Там само. Кан. 709.

²⁵¹ Крупник Я. Г. Божественна літургія: особистий досвід форми та змісту. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького*. 2015. Т. 17, № 4. С. 388-397.

²⁵² Канони Партикулярно права Української Греко-Католицької Церкви. Спецвипуск «Благовісника КТВА УГКЦ 2015 року», Львів 2015. URL: <https://docs.ugcc.ua/1/> (дата звернення 25.08.2023)

²⁵³ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 710

але Комісія відмовилася прийняти її через історію Східних Церков. Одним із ключових моментів у богослужінні є приготування до Літургії, як уже зазначалося вище. Регулярно приступаючи до таїнства покаяння, можна зійти на престол у стані благодаті, яка міцно пов'язана з цією підготовкою. Гріх шкодить; він відокремлює людей від Бога, вводить благочестивих у безблагодатний стан і робить людей духовно сліпими. Прийняття Пресвятої Євхаристії в такому стані неможливе, оскільки людина не може побачити Бога і Його милосердя.²⁵⁴ Кан. 711 забороняє служити Літургію в стані тяжкого гріха і закликає щонайменше до акту досконалого покаяння або прийняття таїнства покаяння. Відкритим грішникам, які не виявляють покаяння, Церква може заборонити приступати до Пресвятих Таїнств²⁵⁵. Перша група людей, які підпадають під таке усунення від Євхаристії, це ті, які були засуджені до великих і малих усунень від причастя. Оскільки Христос сказав: «Не давайте святині псам і не кидайте перлів своїх перед свинями, щоб не потоптали їх ногами і, не озираючись, роздерли вас», Церква завжди була надзвичайно суворою щодо таких речей. (Мт 7: 6)²⁵⁶. Під час Божественної Літургії Пресвята Євхаристія, як правило, звершується двома способами. За винятком причастя хворих або причастя вірних під час Літургії Передосвячених Дарів у нелітургійні дні, цю практику слід вважати єдино правильною. Прийняття Освячених Дарів є необхідною частиною участі в Літургії. Якщо єпископ, пресвітер, диякон або член священного чину не причащався і має поважну причину, він може бути помилуваний; якщо ні, він може бути відлучений, згідно канону 8 святих апостолів.²⁵⁷ Стародавні канони були дуже суворими щодо участі, оскільки воно мало бути активним. Зокрема, Антіохійський Синод у каноні 2 341 року постановив, що віруючий, який відмовився причащатися, почувши Святе Письмо, має бути відлучений. Принаймні чотири рази на тиждень святий Василій Великий говорить про причащання і радить причащатися щодня. Євхаристійна Літургія – це роздача

²⁵⁴ Недунгат Д. Путівник по Східному Кодексу: Коментар до кодексу канонів східних Церков, Львів: «Свічадо», 2008. С. 456.

²⁵⁵ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 711

²⁵⁶ Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков / за ред. Д. Недунгатта, / з англ. пер. О. Гладкий. Львів : «Свічадо», 2008. С. 489.

²⁵⁷ Федорів Ю. Пояснення Церковних богослужінь і Святих Тайн. Львів: Свічадо, 2012. С. 113.

Євхаристійних Дарів вірним. Гості вечірки їдять за столом, за яким вони сидять, а не за іншим столом.²⁵⁸ Усе, що суперечить цьому, затьмарює справжній зміст Євхаристії, яка є взаємним сопричастям усіх учасників містичного Тіла Христового саме через сопричастя того самого Євхаристійного Тіла Христового, а не лише приватне сопричастя особи. з Господом Ісусом.²⁵⁹ Внаслідок цього не дозволяється роздавати Євхаристію, освячену на іншій Літургії. Поза таїнством Євхаристії причащаються лише хворі чи потребуючі. Кожний передбогослужібний обряд, молитва тощо мають бути визначені в конкретному церковному праві. З цього приводу в канонах проекту УГКЦ зазначено: «Що стосується приготування до участі у Пресвятій Євхаристії постом, молитвами тощо, то вірні повинні слухняно виконувати приписи богослужбових книг і постити принаймні годину перед Святим Причастям. Перед причастям вода і ліки не порушують піст²⁶⁰. Від найдавніших часів Церква зберігала Найсвятіші таїнства у кивотах. Ця практика є чинною і нині, на законодавчому рівні це зазначено в кан. 714²⁶¹. Згідно зі східною традицією, Євхаристія зберігається для хворих та немічних, котрі не можуть брати участі у Євхаристійній Жертві. У Західній Церкві разом з цим виникла особлива практика почитання Пресвятої Євхаристії. Почитання освячених Дарів також було присутнє і на Сході, проте здійснювалося воно в інших формах. На даний час більшість Східних Церков, що в сопричасті з Римською Церквою, запозичили певну частину актів почитання Євхаристії із Західної Церкви. За це Другий Ватиканський Собор у Декреті «Про Східні Церкви» напоумлює, щоб Східні «старалися повернутися до прадідних передань». Іншою причиною, через що зберігали Євхаристію, було служіння Літургії Передосвячених Дарів у часі Великого Посту²⁶².

Кан.715 згадує про жертви, складені вірними на підтримку Божественної Літургії. Ці пропозиції приймають відповідно до регіональних звичаїв, які можуть бути більш чітко визначені в окремих законах. Відповідно до кан. 717²⁶³,

²⁵⁸ Ісіченко І. Загальна церковна історія. Харків, 2001. С. 212.

²⁵⁹ Танасійчук А. Канонічне право Східних католицьких церков. Львів. 2019. С. 213.

²⁶⁰ Каськів О. Кодифікація партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви (1997-2018). Монографія. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2019. С. 90.

²⁶¹ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 714

²⁶² Соловій М. Божественна Літургія. Історія – Розвиток – Пояснення. Рим: ОО. Василіяни 1984. С. 145.

²⁶³ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 717.

ККСЦ дозволяється приймати пожертви на Божественні Літургії, в тому числі на Літургію Напередосвячених Дарів, а також на поминання на Літургіях та інших богослужіннях, якщо є такий звичай. Про це йдеться в кан. 94 проекту приватного права УГКЦ²⁶⁴..

В УГКЦ нещодавно виникла практика інтенцій та поминань. Іншими словами, пам'ятний акт – це згадування імені особи під час літургії чи іншої релігійної церемонії, на яку робиться пожертва чи намір (намір).²⁶⁵.

При вшануванні пам'яті доцільно включати відразу імена багатьох благодійників. На Заході поширені фіксовані пожертвування, але всі внески донор робить добровільно²⁶⁶. Хоча Церква може встановлювати спеціальні пожертвування, завжди важливо пам'ятати про ризик симонії. З цієї причини ККСЦ заохочує священнослужителів служити незалежно від кількості жертв або навіть замість однієї.²⁶⁷.

3.3. Конституціонально-правова роль таїнства Євхаристії

Пресвята Євхаристія є одночасно початком і кінцем усього християнського буття. Усі інші таїнства пов'язані з Євхаристією та спрямовані на неї, як і всі церковні дії та апостольські зусилля. Оскільки в Євхаристії міститься Сам Христос, уся духовна цінність Церкви, то це наша Пасха.»²⁶⁸.

Єдиним об'єктом Євхаристії є народ Божий, покликаний до єдності під владою єпископа чи пресвітера. У світлі такої конституційної перспективи стає зрозумілою повна пастирська та юридична важливість канонічних норм таїнства, яке «завершує sacramентальне втаювання в таїнство спасіння».²⁶⁹. ККСЦ

²⁶⁴Канони Партикулярно права Української Греко-Католицької Церкви. Спецвипуск «Благовісника КТВА УГКЦ 2015 року», Львів 2015. URL: <https://docs.ugcc.ua/1/> (дата звернення 25.08.2023)

²⁶⁵ Крупник Я. Г. Божественна літургія: особистий досвід форми та змісту. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького*. 2015. Т. 17, № 4. С. 388-397.

²⁶⁶ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 1460

²⁶⁷ Там само. Кан. 716.

²⁶⁸ Катехизм Католицької Церкви. Синод Української Греко Католицької Церкви. Жовква: Місіонер, 2002. Кан. 1324.

²⁶⁹ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 697.

представляє ці стандарти в такій послідовності систематичної презентації. Першими є два вступні канони:

- перший кан. 698²⁷⁰ присвячений духовному зв'язку церковному таїнству Євхаристії. Відповідно до канону 698, під час Божественної Літургії (на Заході відомої як Меса) Христос звершив те саме дійство, що й під час Тайної Вечері. Учні споживають Тіло і Кров Христа як жертву, отримуючи натомість відпущення гріхів і вічне життя. Справжнім актом Христа Відкупителя є Свята Жертва, яка звершується під час Літургії.²⁷¹ Пресвітер служить Літургії, діючи як Христос над даром Церкви силою Святого Духа. Єдність Божого Народу зміцнюється Літургією, жертвою Церкви. Кожна помісна церковна Божественна Літургія благотворно впливає на Вселенську Церкву Божу, яка розширюється і будується.²⁷² Дія триєдиного Бога в Літургії висвітлюється в кан. 698. Цей метод має своє коріння у східній теології. Канон насправді висвітлює найважливіші богословські ідеї, такі як христологія, пневматологія та еклезіологія, на додаток до тринітарного компоненту. Найглибшу і особисту єдність Бога і людини можна знайти в Божественній Літургії. Коли Триєдиний Бог приймає когось у своє життя, вірні відповідають відправленням Євхаристії, яка є символом подяки.²⁷³;

- другий кан. 699²⁷⁴ –закликає до активної участі в його звершенні є головним значенням цього таїнства для життя всіх віруючих. Лише законно висвяченим єпископам і пресвітерам дозволяється служити на Божественній Літургії, згідно з канonom 699. Через їхнє загадкове служіння діє сам Христос. Функція інших вірних у Божественній Літургії описана в кан. 699 § 3. Кожна охрещена і помазана особа отримує дар загального священства, що сприяє активній участі вірних. Згідно з богослужбовими книгами та помісним законодавством кожної Помісної Церкви, вірні християни беруть участь у Євхаристії, яку очолює єпископ або пресвітер, який перебуває з ним у

²⁷⁰ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 698.

²⁷¹ Мах О. Конституціонально-правова роль Пресвятої Євхаристії в Кодексі Канонів Східних Церков. *Добрий Пастир*: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, (2020 (№14), С. 28–40.

²⁷² Там само.

²⁷³ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 89.

²⁷⁴ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 699.

спілкуванні. Причастя Тіла і Крові Христових є вершиною участі вірних у Літургії..²⁷⁵

Далі йдуть три групи канонів, які умовно поділяються і кожна відображає певну рису канонічної природи Пресвятої Євхаристії. Перша з них, зокрема, встановлює характер Євхаристійного відправлення, а також стиль і особливості Божественної Літургії, під час якої вірні приймають Тіло і Кров Господа Ісуса Христа. (кан. 700 – 707)²⁷⁶. Тут містяться норми щодо служіння Божественної Літургії, активної участі в ній усіх вірних, а також норми, що стосуються часу і місця її здійснення та відповідних обрядів²⁷⁷. Через канони другої групи (канони 708-714²⁷⁸) трактуються питання збереження і шанування Євхаристії; і, нарешті, у канонах третьої (кан. 715-717)²⁷⁹ зібрані юридичні правила щодо пожертв під час Божественної Літургії. Разом вищезгадані канони описують статутний і правовий статус Євхаристії в ККЦ. Внаслідок цього його значення в еклезіологічному сенсі особливо підкреслюється, наприклад, у вступних канонах. Твердження Другого Ватиканського Собору про те, що Христос існує в усіх «вівтарних спільнотах..., хоча вони часом малі, бідні або живуть розсіяно», не повторюється явно в церковному законодавстві. Єдина, свята, апостольська та всесвітня Церква збирається через його²⁸⁰. Незважаючи на те, що (як буде продемонстровано нижче) їм часом не вдається зберегти баланс між вселенською Церквою та окремими Церквами, багато інших норм ККСЦ виразно виявляють конституційну важливість цього таїнства в рамках церковного спілкування.²⁸¹ Канон 289 § 2²⁸² стверджує що, разом Божественною Літургією, Євхаристія є «центром і вершиною всього життя християнської спільноти», як і коли вона відправляється. На рівні церковного життя істинно вірянина Євхаристія є

²⁷⁵ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 90.

²⁷⁶ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 700-707.

²⁷⁷ Мах О. Конституціонально-правова роль Пресвятої Євхаристії в Кодексі Канонів Східних Церков. *Добрий Пастир*: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, (2020 (№14), С. 28–40.

²⁷⁸ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 708-714.

²⁷⁹ Там само. Кан. 715-717.

²⁸⁰ Мах О. Конституціонально-правова роль Пресвятої Євхаристії в Кодексі Канонів Східних Церков. *Добрий Пастир*: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, (2020 (№14), С. 28–40.

²⁸¹ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 68.

²⁸² Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 289 § 2.

водночас таїнством, що удосконалює входження в християнство, їжею, яка живить віруючого протягом усього його життя, і Святим Причастям, яке втішає християнина на порозі смерті. Це підкреслює конституційно-правову роль Євхаристії в ККСЦ. Євхаристія містить динамічний момент, якщо хрещення і миропомазання є невідновлюваними сакраментальними елементами християнського втаємничення²⁸³. Оскільки всі вони пов'язані між собою, значить необхідні для повноти сакраментального вступу в таїнство спасіння. Канон 697²⁸⁴ стверджує, щоб особа причащалася Пресвятої Євхаристії, як тільки це можливо, після її хрещення та миропомазання. Якщо така активна участь продовжується протягом усього життя, це заохочує як священників, так і віруючих до регулярного (по можливості щоденного) причащання цього Таїнства. Нарешті, не менш важливе, право хворих і вмираючих приступати до Святого Причастя і відповідний обов'язок, який закон покладає на священників і, у разі потреби, на інших вірних, які згідно з відповідними розпорядженнями Синоду Єпископів Патріаршого Церква чи Архієрейський Собор, але лише за їх наявності можуть уділяти Пресвяту Євхаристію, наголошують на найважливішому значенні Євхаристії для життя християнина.²⁸⁵ Це коротке обговорення Євхаристії як сопричастя порушує інше ключове конституційне питання, яке стосується права віруючого на причастя та обов'язку відвідувати недільну Божественну Літургію.²⁸⁶ Канон 16²⁸⁷ стверджує, що кожен хрещений християнин має право приймати таїнства від своїх пастирів. Кан. 699 § 3, де сказано, що «інші вірні, завдяки хрещенню та помазанню святим миром, збираються для відправи Божественної Літургії, беруть активну участь у Жертві Христа... і це повніше, якщо з та сама Жертва приймає Тіло і Кров Господа», дає роз'яснення щодо Євхаристії.²⁸⁸ Звершення Євхаристії є ядром і вершиною

²⁸³ Мах О. Конституційно-правова роль Пресвятої Євхаристії в Кодексі Канонів Східних Церков. *Добрий Пастир*: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, (2020 (№14), С. 28–40.

²⁸⁴ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 697.

²⁸⁵ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 76-77.

²⁸⁶ Мах О. Конституційно-правова роль Пресвятої Євхаристії в Кодексі Канонів Східних Церков. *Добрий Пастир*: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, (2020 (№14), С. 28–40.

²⁸⁷ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 16.

²⁸⁸ Там само. Кан. 699 § 3

Божественної Літургії Церкви, згідно з каноном 698²⁸⁹, який вказує на унікальний внутрішній зв'язок між Євхаристією і таїнством Церкви. Отже, цілком зрозуміло, що Ісус встановив цю глибоку таємницю, щоб спершу підготувати Своїх учнів прийняти її, як хліб життя, який Небесний Батько дає тим, хто вірить у Нього і приймається в Божу сім'ю (Ів. 6). : 33; 35: 54). Однак, як він показав через обряд Таїнства на Таємній Вечері (Мт. 26: 26–29), Христос стає їжею і напоєм вірних саме через свою жертвну смерть і славне воскресіння. Його учні з'їли його тіло і випили його кров, те саме тіло і кров, які були пролиті за всіх у жертвенному спокуті.²⁹⁰ Якщо християни будуть слухатися вказівок, які Син Божий дав своїм учням виконувати на його пам'ять, вони матимуть доступ до цього жертвового бенкету в Євхаристії. І для цього він дав вірним достатньо можливостей, дозволяючи тому, що Господь Ісус зробив на Тайній Вечері, здійснюватися через служіння священника, який приносить жертву Церкви в особі Христа та силою Святого Дух.²⁹¹ Якщо християни будуть слухатися вказівок, які Син Божий дав своїм учням виконувати на його пам'ять, вони матимуть доступ до цього жертвового бенкету в Євхаристії. І для цього він дав вірним достатньо можливостей, дозволяючи тому, що Господь Ісус зробив на Тайній Вечері, здійснюватися через служіння священника, який приносить жертву Церкви в особі Христа та силою Святого Дух.²⁹²

Далі канон 699²⁹³ підкреслює центральне значення Пресвятої Євхаристії для життя всіх віруючих і заохочує їх брати активну участь у її звершенні. Крім того, він містить деякі дуже важливі правила, які регулюють конкретні елементи Божественної Літургії, наприклад, правило, що тільки єпископи та священники, які отримали законне рукоположення, мають право служити їй. Зрештою, Сам Христос, вічний Первосвященник Нового Завіту, через їхнє служіння приносить

²⁸⁹ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 698.

²⁹⁰ Мах О. Конституціонально-правова роль Пресвятої Євхаристії в Кодексі Канонів Східних Церков. *Добрий Пастир*: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, (2020 (№14), С. 28–40.

²⁹¹ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 84.

²⁹² Мах О. Конституціонально-правова роль Пресвятої Євхаристії в Кодексі Канонів Східних Церков. *Добрий Пастир*: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, (2020 (№14), С. 28–40.

²⁹³ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 699.

євхаристійну жертву. Далі положення дияконів описано в каноні 699 § 2²⁹⁴: вони беруть більш активну участь у відправі Божественної Літургії разом з єпископами та священниками згідно з настановами, викладеними в богослужбових книгах.²⁹⁵ Усі вірні беруть участь у літургійному служінні у спосіб, визначений літургійними книгами та спеціальним правилом кожної Церкви свого права на Євхаристійному зібранні, яке очолює Єпископ або у співслужінні з ним, священник. Вершиною цієї активної участі є прийняття євхаристійного сопричастя, Тіла і Крові Господа..²⁹⁶

У каноні 706²⁹⁷ містить основні критерії для святих дарів, які Церква пропонує для Євхаристії, особливо для вина а також вина, яке має відповідати тому, що зробив Господь Ісус на Тайній Вечері. Щоб уникнути ризику гниття, особливо важливо використовувати свіжоспечений пшеничний хліб²⁹⁸. У зв'язку з цим важливо підкреслити, що під час теологічних суперечок не було досягнуто консенсусу щодо вимог до інкультурації, що унеможливило надати будь-які обґрунтування для зміни цієї заповіді²⁹⁹. І згідно з цим каноном, вино має бути виготовлене натуральне з винограду і не фальсифіковане. Щоб переконатися, що Пресвята Євхаристія є справжньою, кан. 706³⁰⁰ канонічного права Церкви встановлює конкретні норми щодо хліба та вина. У міру того, як ми продовжуємо нашу дискусію про типи хліба, які підходять для доставки Пресвятої Євхаристії, канон 707³⁰¹ надає широку основу для індивідуального рішення кожної Церкви *sui iuris* щодо вживання квасного чи прісного хліба. Крім того, ці рамки пропонують можливість вибору євхаристійного посту, літургійного одягу, часу та місця богослужіння, а також інші пов'язані з цим питання, наприклад, спосіб причастя. Ця ситуація, у свою чергу, показує, що всі ті правила, насамперед літургійного характеру, які різні Церкви свого права можуть визначити для себе

²⁹⁴ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. 699 § 2.

²⁹⁵ Там само. 699 § 2.

²⁹⁶ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 132.

²⁹⁷ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 706.

²⁹⁸ Мах О. Конституціонально-правова роль Пресвятої Євхаристії в Кодексі Канонів Східних Церков. *Добрий Пастир*: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, (2020 (№14), С. 28–40.

²⁹⁹ Федорів Ю. Пояснення Церковних богослужінь і Святих Таїн. Львів: Свічадо, 2012. С. 111.

³⁰⁰ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 706.

³⁰¹ Там само. Кан. 707.

або які вже були встановлені з часом згідно з принципом субсидіарності, не були включені до загального права. Так, наприклад, християнські Церкви знають багато методів приготування євхаристійного хліба.³⁰² Найбільш очевидна відмінність між дріжджовим хлібом, який зазвичай споживають більшість Східних Церков, і прісним хлібом, який споживають римо-католики та вірмени. Символіка першого і другого видиху була широко досліджена в минулому; часто в суперечливих тонах і іноді з теологічними тлумаченнями. Кодекс канонів Східних Церков зобов'язує кожну Церкву слідувати традиції, переданій від її прабатьків, оскільки вона символічно виражає додаткові компоненти Євхаристійного таїнства, і оскільки кожна практика в цій сфері має власне значення.³⁰³ Крім того, вимоги гарантують, що вірні отримують інструкції щодо обов'язку прийняти Пресвяту Євхаристію, коли існує небезпека, як спосіб і в час, встановлений літургійною традицією кожної Церкви її права, стали в каноні 708³⁰⁴ для місцевих Ієрархів та душпастирів. Це особливо важливо на Великдень. Багато канонів прямо стверджують, що пастори мають подібний обов'язок³⁰⁵: Канон 709³⁰⁶: священник або навіть диякон може роздавати причастя, якщо це дозволяє особливе законодавство його Церкви свого права, продовжуючи тему збереження та побожності Пресвятої Євхаристії. Не тільки це, але § 2 цього канону наділили Раду Ієрархів або Синоду Єпископів Патріаршої Церкви повноваженнями встановлювати вказівки, за якими інші віруючі можуть так само поширювати його. В Інструкції наголошується, що тільки в разі дійсної необхідності інші віруючі повинні виконувати цю службу. За таких обставин іншим служителям нижчого ступеня, які відомі як нижче духовенство, може бути надано право приносити Святе Причастя.³⁰⁷ Важливо зазначити, що східні традиції, які зберігають звичайне уділення Святого Причастя для тих, хто

³⁰² Мах О. Конституціонально-правова роль Пресвятої Євхаристії в Кодексі Канонів Східних Церков. *Добрий Пастир*: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, (2020) (№14), С. 28–40.

³⁰³ Мах О. Конституціонально-правова роль Пресвятої Євхаристії в Кодексі Канонів Східних Церков. *Добрий Пастир*: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, (2020) (№14), С. 28–40.

³⁰⁴ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 708.

³⁰⁵ Там само. Кан. 709.

³⁰⁶ Там само. Кан. 709. § 2

³⁰⁷ Там само. Кан. 327.

наділений благодаттю священства, а саме єпископів і пресвітерів, за винятком дияконів, дещо несумісні з широкими рамками цього канону. залишає для кожної Церкви особливе право свого права³⁰⁸. Тому єдиною особою, яка має право причащати дияконів, представників нижчого духовенства та інших віруючих, є священник, який здійснює Святі Таїнства. У каноні 710³⁰⁹ наголошується, що при уділі маленьких дітей Пресвятою Євхаристією необхідно використовувати пастирські застереження, щоб зберегти святість Таїнства, а також підтвердити давній звичай Східної Церкви уділяти дітям Пресвяту Євхаристію відразу після хрещення та миропомазання.³¹⁰

Наступний канон 711³¹¹ забороняє священникам, які відчують за собою тяжкий гріх, відправляти Божественну Літургію і причащатися, якщо немає поважної причини і немає можливості сповідатися. Але водночас від нього вимагається акт досконалого каяття, насамперед через щирий намір швидко рухатися до таїнства покаяння. Різноманітний і багатий літургійний спадок Східних Церков, який слід шанувати і цінувати, відображається у вимозі відсутності великого гріха в особи, яка служить Божественну Літургію і приймає Пресвяту Євхаристію.³¹² У каноні 713³¹³ наголошується, що Святе Причастя не може уділятися поза відправою Божественної Літургії, хіба що для цього є вагома і виправдана причина, як, наприклад, останнє Причастя для хворих, питання про значення збереження та шанування Пресвятої Євхаристії постає в новому світлі.³¹⁴ Крім того, цей канон заохочує вірних належним чином готуватися до участі у Пресвятій Євхаристії через євхаристійний піст, молитви та інші покутні дії, дотримуючись приписів Церкви свого права, кожному з окремих прав якої надається влада визначати всі інші норми. щодо приготування до причастя. Звичайно, східні вірні повинні виконувати ці вказівки не тільки на

³⁰⁸ Танасійчук А. Канонічне право Східних католицьких церков. Львів. 2019. С. 232.

³⁰⁹ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 710.

³¹⁰ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 101.

³¹¹ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 711.

³¹² Мах О. Конституціонально-правова роль Пресвятої Євхаристії в Кодексі Канонів Східних Церков. *Добрий Пастир*: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, (2020 №14), С. 28–40.

³¹³ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 713

³¹⁴ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 99-101.

церковній власності, але, якщо це можливо, і поза нею. Наступний канон 714³¹⁵ стверджує у церквах, де є відкрите богослужіння і Божественна Літургія звершується принаймні кілька разів на місяць, Пресвяту Євхаристію слід зберігати особливо для хворих, а також для почитання вірних.³¹⁶ Зрештою, Євхаристійне богослужіння безпосередньо пов'язане з Божественною Літургією, оскільки саме в цей час звершується справжня і автентична жертва Христа. Крім того, можна згадати унікальний спосіб вшанування Пресвятої Євхаристії, який присутній у візантійській Літургії Напередосвячених Дарів, яка звершується під час Великого посту. Усі присутні на ній вірні падають на землю обличчям до землі, коли Святі Дари несуть через Церкву до вівтаря.³¹⁷ Цей канон застерігає місцевого Ієрарха наглядати за збереженням Євхаристії, тому це правило стосується також церков і каплиць інститутів богопосвяченого життя. Тому конституційно-правова роль Пресвятої Євхаристії в Кодексі Канонів Східних Церков є вирішальною і загалом проявляється на двох рівнях: суб'єктивно через дотримання кожним Євхаристії, яка є наріжним каменем його церковного життя, та об'єктивно через дотримання нею кожного. встановлення церковним законодавством приписів і норм щодо цього великого таїнства. І всі вищезгадані канони найбільш повно і глибше розкривають цю функцію, зокрема щодо привілею уділяти і приймати Пресвяту Євхаристію під час звершення Божественної Літургії або, в деяких ситуаціях, поза нею.³¹⁸

Висновки до розділу

Отже, Пресвята Євхаристія – Тіло і Кров Господа нашого Ісуса Христа під видами хліба і вина. Це одна із семи Тайн, найголовніша, бо всі інші спрямовані до неї. Належить до трьох Тайн утаємнення: Хрещення, Миропомазання, Євхаристія. Євхаристія – це спомин хресної жертви. Ісус установив це Таїнство

³¹⁵ Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. Кан. 714.

³¹⁶ Мах О. Конституційно-правова роль Пресвятої Євхаристії в Кодексі Канонів Східних Церков. *Добрий Пастир*: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, (2020 №14), С. 28–40.

³¹⁷ Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. С. 99.

³¹⁸ Мах О. Конституційно-правова роль Пресвятої Євхаристії в Кодексі Канонів Східних Церков. *Добрий Пастир*: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, (2020 №14), С. 28–40.

під час останньої, Тайної вечері. Розламавши хліб, дав його учням своїм і заповів робити це на Його спомин. Христос через це таїнство знову стає присутнім поміж нами. Уділяти Тайну Євхаристію може єпископ та священник, диякон без співслужіння не може. Для перших Отців Церкви важливим елементом Євхаристії була згадка (*anamnesis*), тобто актуалізація спасительних дій Христа під час літургічної відправи. Важливим моментом при цьому є момент освячення дарів, хліба і вина, коли священник, повторюючи слова Ісуса Христа, актуалізує цим самим Христову жертву. Якщо Євхаристія – це цілий Христос (*totus Christus*), то це означає, що Євхаристією є все Його Тіло, як Голова, так і члени. А тому Євхаристія – це також Тіло Церкви. Коли служиться Служба, славиться також містичний зв'язок між Христом і Церквою, а через Церкву – з цілим людством. Євхаристія є фундаментом єдності Церкви та єдності з Христом. З цього виникає, що коли Церква служить Євхаристію, вона не служить їй без включення сюди себе самої. Це означає, що учасники Євхаристії дивляться на неї не лише як на жертву Христа, як щось зовнішнє, але також як на свою жертву, щось внутрішнє, щось, що безпосередньо відноситься до віруючого. Євхаристія, яка у візантійських церков називається також «Божественною літургією», розуміється у візантійському обряді також як жертва, більш точніше, є реальною однією жертвою Христа. Отож, конституціонально-правова роль Пресвятої Євхаристії у Кодексі Канонів Східних Церков є надзвичайно важливою і виявляється, загалом, на двох рівнях: об'єктивному – через встановлення церковним законодавством приписів та норм щодо цього великого таїнства, та суб'єктивному – через дотримання таких кожним віруючим, що складає основу для його церковного життя. А усі охарактеризовані вище канони (канн. 698-717) найбільш повно і глибоко розкриваються цю роль, особливо, що стосується права уділяти та приймати Пресвяту Євхаристію під час відправи Божественної Літургії або, в окремих випадках, поза нею.

ВИСНОВКИ

Отже, провівши дане дослідження слід зробити такі висновки:

- Таїнства є наріжним каменем усієї судової системи Церкви разом із Словом Божим і харизматичними дарами. Оскільки сам Бог встановив церковні таїнства і через них віруючим передається Його благодать, що має вирішальне значення для спасіння, християни надають їм високу цінність. «Таїнство» - це переклад латинського слова «sacramentum». По-грецьки це звучить як «таємниця». Таїнства і таїнства – це конкретні і сильні символи, які Христос встановив і передав церкві, щоб церква поширювала і примножувала благодать у душі. Таїнства втілюють благодать, а також означають її. Християни дивляться на характерну, загадкову поведінку Господа таким чином. Церква певним чином перейняла від старого язичництва фундаментальну ідею таїнства. Отже, таїнство – це таїнство, в якому невидимо зустрічаються Бог і людина і в якому якнайповніше здійснюється єдність з Ним у земному житті. Таїнство – це священна дія, під час якої невидимим і зовнішнім чином через ритуал сходить дар Святого Духа. У християнстві є сім основних таїнств: хрещення, миропомазання, сповідь, причастя (євхаристія), собор (освячення), вінчання і священство - перші шість. Таїнства Втаємничення — це перші три таїнства: Євхаристії, Миропомазання і Хрещення. Якщо хтось охрещений пізніше в житті, Таїнство Хрещення очищає його від первородного гріха, а також від усіх інших гріхів. За молитвами священника Бог запечатує охрещеного даром Святого Духа під час Миропомазання, яке відбувається відразу після хрещення. Людина має право приступити до Пресвятої Євхаристії, яка є справжнім Тілом і Кров'ю Спасителя, після прийняття цих Таїнств.

- У християнстві таїнства — це обрядові дії, які, згідно з церковним віровченням, використовуються для передачі віруючим Божої благодаті. Вони є прообразом зовнішнього вияву невидимої Божої милості до віруючих. Вважається, що їх створив Ісус Христос, щоб забезпечити спілкування між Богом

і людьми. Як наслідок, вони обумовлюють, що віруючий повинен прийняти певний спосіб мислення і виконати відповідний обряд. Таїнства хрещення, миропомазання, євхаристії, сповіді та миропомазання є обов'язковими для кожного християнина, а шлюб і священство необов'язкові. Таїнства також можуть бути одноразовими, тобто їх потрібно приймати лише один раз у житті, або багаторазовими, тобто їх потрібно приймати більше одного разу в житті. Згідно з давньою теологічною традицією, Ісуса Христа вважають «первинним таїнством», початком і кінцем божественної операції спокутування у всесвіті. Кожне таїнство має видимий знак, який і повідомляє, і вказує на певну внутрішню благодать. Ці святі, небесні знаки були встановлені Христом, так впливає вчення Католицької Церкви. Єпископи та священники є пастирями, зразком для наслідування та головними порадиниками для своєї пастви як щирих учнів Христа. Вони служать духовними провідниками та зразком для наслідування, щоб жити побожним християнським життям. Він представляє Христа Господа на богослужіннях, так само, як це робить єпископ, наприклад, під час Божественної Літургії, зокрема, коли звершує Божественну Євхаристію і приносить Святі Христові Тайни.

- Хрещення, миропомазання та рукоположення є прикладами таїнств, які назавжди змінюють одержувача. У результаті кожне з цих таїнств можна прийняти лише один раз. Дійсність Таїнств залежить від того, як вони здійснюються, що передбачено церковним правом і традицією, а також від того, чи служитель має намір уділяти таїнство відповідно до намірів Церкви.

- Святі таїнства християнського втаємничення — Хрещення, Миропомазання і Євхаристія — є наріжними каменями всього християнського життя. Участь у Божій природі, яка дарована людям благодаттю Ісуса Христа, виявляє певну схожість із появою, зростанням і підтриманням нашого природного життя. Вірні зміцнюються таїнством миропомазання та отримують хліб вічного життя в Євхаристії після відродження до нового життя через хрещення. В результаті люди мають доступ до все більшої кількості дарів із Божого життя та наближаються до досвіду досконалої любові через ці таїнства християнського втаємничення. Людина приєднується до Тіла Христового через

хрещення, миропомазання та Євхаристію. Через ці таїнства людина входить до Церкви і стає християнином, або дитиною Божою. Хоча Церква також бере участь у кожній із святих таємниць християнського втаємничення, усі вони є діяннями Бога в житті віруючого. Віруюча людина приєднується до Церкви через хрещення. Охрещений віруючий отримує духовні таланти під час миропомазання як для себе, так і для зростання церкви. Під час Євхаристії християни дедалі більше з'єднуються в одне Тіло Христове.

- Перше Таїнство, яке має прийняти людина, щоб увійти до Церкви, також відомої як «ковчег спасіння», і приєднатися до Церкви, яка також відома як Тіло Христове, є хрещення. Через інші Святі Тайни і Таїнства в Церкві, якими Господь користується для освячення, підтримки та керівництва Свою Церквою та кожним віруючим, Хрещення дає доступ до інших Таїнств. Хрещення — це таїнство, яке сягає своїм корінням у християнські релігійні практики та доктрини. Воно вважається одним із основних таїнств християнства і зазвичай пов'язане з посвяченням людини в християнську спільноту та членством у ній. Новий Заповіт Біблії та рання історія християнської церкви містять історію заснування та розвитку таїнства хрещення. У перші століття християнства створення таїнства хрещення можна розуміти як поступовий процес. Він перетворився з простого ритуалу ініціації на витончену теологічну метафору, яка охоплює ідеї очищення, відродження та членства в Церкві Христа.

- Таїнство миропомазання зазвичай слідує за таїнством хрещення і разом вони складають єдиний літургійний обряд. Воно уділяє щойно охрещеному дари Святого Духа, зміцнюючи його в християнському житті. Після хрещення апостоли покладали руки на щойно навернених, даючи їм дар Святого Духа (Діян. 8:15-17). Єпископи в післяапостольський період уділяли апостольське таїнство доторкання до щойно хрещеного, але в їхньому ритуалі вже був звичай помазувати немовля святим елеєм. Тертуліан засвідчує, що після хрещення новонавернених помазують, а єпископ під час молитви кладе руки на їхні голови. Згідно з апостольською традицією, єпископ покладає руки на людину, яку збираються охрестити, молитися, а потім завершує обряд, помазуючи людину елеєм і роблячи знамення хреста на її чолі. Таїнство

миропомазання почало здійснюватися священиками через помазання новопросвітлених таїнством, яке освячував єпископ, у Східних Церквах із переходом до масового хрещення дітей і збереження ранньо-церковної дисципліни відправлення. три таїнства християнського втаємничення в одній службі. Новопросвітленого священик помазує святим миром, роблячи знамення хреста на його чолі, ніздрях, устах, вухах, грудях, руках і ногах перед тим, як промовити: «Печать дару Святого Духа». "при кожному помазанні. У Західній Церкві виникла інша дисципліна втілення миропомазання. Повноваження єпископа здійснювати всю церемонію миропомазання (конфірмації), а також освячувати миро зберігав римський обряд, який на початку другого тисячоліття повністю замінив усі західні церковні обряди. Папа Інокентій I заборонив пресвітерам здійснювати таїнство миропомазання в листі до єпископа Деценція Губбіо ще в першому столітті V ст. Посилаючись на апостольський звичай (Діян. 8: 14-18), він дозволяв здійснювати цей акт тільки єпископам з повнотою священства. На швидке відділення цього таїнства від інших таїнств втаємничення та на розвиток нової теорії конфірмації в Католицькій Церкві вплинуло це приписування миропомазання священику єпископа. Папа Павло VI ввів у цей обряд православний обряд миропомазання, повернувшись до стародавнього богослов'я Другого Ватиканського Собору та трохи видозмінивши церемонію конфірмації Католицької Церкви. Ті, хто уділяє таїнство конфірмації, намазують миром чоло одержувача, кладуть на нього руки і кажуть: «Прийми печать дару Святого Духа».

- Згідно з ККСЦ, хрещення є дійсним, якщо воно уділене належною речовиною (водою) і тринітарною формулою («Я хрещу тебе в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа»). Східні Католицькі Церкви загалом дотримуються тих самих основних вимог щодо дійсності хрещення, що й Латинська (Римська) Католицька Церква. Різні Східні Католицькі Церкви можуть мати відмінності у своїх літургійних практиках і звичаях, але основні елементи хрещення залишаються незмінними. у Східних Католицьких Церквах миропомазання часто здійснюється одразу після хрещення. Миропомазання вважається одним із трьох таїнств втаємничення, поряд з хрещенням і Євхаристією. Воно передбачає

помазання новоохрещеної особи святим миром (освяченою олією), у той час як священник або єпископ призиває Святого Духа.

- ККСЦ стверджує, що хрещення є законним, якщо воно здійснюється з використанням правильного середовища (води) і за тринітарною формулою («Я хрещу тебе в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа»). Східні Католицькі Церкви переважно дотримуються основних вказівок Латинської (Римської) Католицької Церкви щодо законності хрещення. Хоча літургійні ритуали та традиції різних Східних Католицьких Церков можуть відрізнятися, фундаментальні компоненти хрещення ніколи не змінюються. У Східних Католицьких Церквах ритуал миропомазання часто виконується відразу після хрещення. Поряд з хрещенням і Євхаристією миропомазання є одним із трьох таїнств втаємничення. Воно передбачає застосування святого миро (освяченої олії) до новохрещеного, коли священник або єпископ закликає Святого Духа. Пресвята Євхаристія є першорядним таїнством, яке використовує Церква для просування справи нашого спасіння. Сам Спаситель, Господь наш Ісус Христос, засвідчує це словами: «Істинно, істинно кажу вам: якщо не споживатимете тіла Сина Людського й не питимете Його крові, то не матимете в собі життя. Я воскресну». встане його в останній день, якщо він їсть Моє Плоть і п'є Мою Кров (Ів. 6, 53–54).

- Отже, для спасіння віруючої людини потрібне регулярне й почесне причастя Святих Тайн. є центральним богослужінням Церкви від її заснування, є як спільною трапезою, яку очолює настоятель (апостол, єпископ чи пресвітер за вказівкою єпископа), так і спомином смерті та воскресіння преподобного. Господи. Цей пам'ятник є не просто нагадуванням про минуле, але справжньою та діяльною участю в ньому. Початок Євхаристії Ісусом Христом на Тайній Вечері, як розповідають перші три Євангелія, ознаменував початок християнського богослужіння. Таїнство Євхаристії звершується під час Служби Божої, яка є безкровною жертвою Христа. Цю жертву священник служить в імені Церкви та в імені Христа, однак головним служителем є завжди Христос, який приносить себе у безкровну жертву Отцеві за спасіння тих, хто увірував в Його ім'я.

- Згідно з Католицьким Катехизмом, Євхаристійна Жертва і Жертва Христа є одним і тим же. Той, Хто раніше приніс Себе в жертву на Хресті, тепер приносить Себе через служіння священиків. Тільки процедура пропозиції відрізняється. І оскільки той самий Христос, який колись приніс Себе в криваву жертву на вівтарі хреста, присутній і приноситься без крові в цій Божественній жертві, яка звершується в Службі Божій, ця жертва є по суті жертвою примирення. Євхаристія представляє і втілює єдність Божого народу і сопричастя життя з Богом, що надає Церкві її ідентичності. Він містить як вершину Божого освячення світу через Христа, так і вершину поклоніння, яке люди пропонують Христу та Отцеві через Нього через силу Святого Духа.

- Унітарний підхід церковного законодавця в цьому питанні більш ніж зрозумілий навіть з побіжного погляду на норми Кодексу про Євхаристію канони 897-958. Єдиним центром Євхаристії є народ Божий, покликаний до єдності під владою єпископа чи пресвітера. Для повного розуміння пастирської та юридичної актуальності канонічних розпоряджень щодо найвищого Таїнства необхідно підійти з такої конституційної перспективи. Переглянутий Кодекс канонічного права представляє ці правила в наступному організованому порядку. По-перше, є два вступних канони: перший кан. 897 обговорює внутрішній зв'язок між Євхаристією і церковним таїнством, а другий кан. 898 наголошує на фундаментальному значенні таїнства для життя кожного віруючого, закликаючи їх до участі у його святкуванні. Наступним є перший розділ про розподіл Євхаристії (канони 899–933). Він містить вказівки щодо відправлення Євхаристії, активної участі в ній усіх вірних, а також вказівки щодо місця, часу та супутніх церемоній. Питання збереження та шанування Євхаристії потім висвітлюються у другій частині (канони 934–944). Канонами 945–958 представлено третій розділ, який містить юридичні вказівки, що регулюють пожертвування під час Богослужіння. На суб'єктивному рівні, або на рівні церковного життя віруючого, Кодекс канонічного права наголошує на конституційно-правовій функції Євхаристії. Євхаристія служить таїнством, яке вдосконалює навернення до християнства, духовною підтримкою для віруючих протягом усього їхнього життя та розрадою для християн, які близькі до смерті.

Євхаристія є динамічною подією, якщо водне хрещення та конфірмація є невідновлюваними сакраментальними елементами втаємничення християнина. Усі вони взаємопов'язані таким чином, що роблять їх важливими для повноти навернення до християнства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балог П. Таїнство Євхаристії: розуміння її реальності в історії і сьогоденні. Релігієзнавчі студії. РІСУ - Релігійно-інформаційна служба України, 2001-2023. URL: https://risu.ua/tayinstvo-yevharistiyi-rozuminnya-yiyi-realnosti-v-istoriyi-i-sogodenni_n108807 (дата звернення 25.08.2023)
2. Бальжик І.А., Тіщенко Ю.В. Церковне право : навч.-метод. посібн. Одеса : Фенікс, 2020. 121 с.
3. Баранько Я.С. Канонічне право: історія та методологія дослідження. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*. 2012. № 109. С. 5-18.
4. Беррі Дж. Е. Євхаристійна еклезіологія Йозефа Ратцінгера. *Наукові записки УКУ*. 2019. Ч. 12: Богослов'я, вип. 6. С. 319-341.
5. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту / пер. І. Огієнка. Київ: Українське Біблійне Товариство, 2002. 1375 с.
6. Бондарчук П. Релігійні обряди хрещення, вінчання та поховання в житті населення України (середина 1940-х – середина 1960-х рр.). *Український історичний збірник*. 2009. Вип. 12. С. 233-243.
7. Брюховецька, Ю. Дійсність і дієвість таїнств у церковній культовій традиції православного християнства. *Світогляд-Філософія-Релігія*. 2011. Вип. 1. С. 114-121.
8. Василій Великий. Гомілії / Пер. з давньогрецьк. Л. Звонської. Львів: Свічадо, 2006. 312 с.
9. Вепрук В. Догматичне богослов'я. Чернівці, 2000. 234 с.
10. Вепрук В. Догматичні аспекти Божественної Літургії Святителя Іоана Золотоустого. URL: <http://kyiv-pravosl.info/2017/06/14/dohmatychni-aspekty-bozhestvennoji-liturhiji-svyatytytelya-ioana-zolotoustoho/> (дата звернення 25.08.2023)
11. Возняк О. Герменевтично-екзистенційне розуміння Євхаристії.

Людинознавчі студії : зб. наук. праць ДДПУ / М-во освіти і науки України, ДДПУ ім. І. Франка ; / ред. кол.: Н. В. Скотна (гол. ред.), Т. І. Біленко, В. А. Бодак та ін.]. Дрогобич : ВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2014. Вип. 30 : Філософія. С. 17-29.

12. Гоголь М. В. Розмисли про Божественну Літургію. Духовна проза Ніжин: ФОП Лук'яненко В.В., 2011. 202 с.

13. Галадза Д. Святий Теодор Студит про Божественну літургію і частоту Євхаристії. *Наукові записки УКУ*. Львів, 2021. Число XV. Серія «Богослов'я». Вип. 8, С. 89–110.

14. Галадза П. Богослов'я таїнств у ХХ столітті й сьогодні. *Наукові записки УКУ*. 2019. Ч. 12: Богослов'я, вип. 6. С. 57-88

15. Дем'янюк О. Таїнство миропомазання у християнській релігійній традиції Історія релігій в Україні, 2011 : наук. щорічник / редкол: З. Білик та ін. Львів, 2011. Кн. 2. С. 161–165.

16. Димид М. Євхаристія як екуменічний вимір живої парафії. *Мётров*. 2015. Ч. 12. С. 247-254.

17. Димид М. Херсонеське таїнство свободи. Львів: Свічадо. 2007. 320 с.

18. Димид М. Чи «одне хрещення» провадить до «єдиної Церкви. *Екуменікон*. Львів. 2016. Ч. 1. С. 31-39.

19. Документи II Ватиканського Собору. Конституції, декрети, декларації. Львів: Свічадо, 1996. 757 с.

20. Драпалюк М. Божественна Євхаристія як основа духовного життя і запорука спасіння, обоження. *Православний вісник Київського Патріархату*. 2017. № 6. С. 41-47.

21. Жива парафія-місце зустрічі з живим Христом: матеріали VI сесії Патріаршого Собору УГКЦ. Львів: Свічадо, 2016. 176 с.

22. Жилюк С.І., Іщук О.В., Якубович М.М. Канонічне право: Навч. посіб. / За ред. С.І. Жилюка. Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2008. 212 с.

23. Жужек І. Аналітичний показчик Кодексу Канонів Східних Церков. Рим Львів. 1993. 345 с.

24. Заплетнюк Є. Проблематика Таїнства Хрещення в працях

протопресвітера Олександра Шмемана. *Волинський благовісник*. 2015. № 3. С. 13-24.

25. Зинич. О. Євхаристія - Таїнство Таїнств. *Слово*. № 3(24). 2005. С. 4-5.

26. Інструкція застосування літургійних приписів кодексу канонів Східних Церков / Конгрегація у справах Східних Церков. Львів: Свічадо, 1998. 104 с.

27. Ісіченко І. Загальна церковна історія. Харків, 2001. 601 с.

28. Історичний розвиток чинопослідувань таїнства Хрещення. 3. Таїнство Миропомазання. Літургіка. 2009-2023. Парафія св. вмч. Димитрія Солунського. URL: <http://hram.in.ua/biblioteka/liturhika/42-book42/81-title116> (дата звернення 27.08.2023)

29. Історія релігій світу: Навч. посіб. / В. І. Лубський, Є. А. Харьковщенко, М. В. Лубська, Т. Г. Горбаченко. Київ.: «Центр учбової літератури», 2014. 536 с.

30. Канони Партикулярно права Української Греко-Католицької Церкви. Спецвипуск «Благовісника КТВА УГКЦ 2015 року», Львів 2015. URL: <https://docs.ugcc.ua/1/> (дата звернення 25.08.2023)

31. Каспер В. Таїнство єдності: Євхаристія та Церква. /Пер. з нім. Київ: Дух і літера, 2010. 224 с.

32. Каськів О. Кодифікація партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви (1997-2018). Монографія. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2019. 168 с.

33. Каськів О., Партикулярне право УГКЦ: джерела, історія, кодифікація. Навчальний посібник. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2018. 372 с.

34. Катехизм Католицької Церкви. Синод Української Греко-Католицької Церкви. Жовква: Місіонер, 2002. 772 с.

35. Катехизм Католицької Церкви: Компендіум. Львів: Свічадо, 2008. 165 с.

36. Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха». Львів: Свічадо, 2011. 336 с.

37. Катрій Ю. Пізнай свій обряд. Рим: ОО. Василян, 1982. 495 с.

38. Квач Ю. Євхаристія у вченні митрополита А. Шептицького та

блаженного єпископа Г. Хомишина: Магістерська робота: (041 «Богослов'я») / Ю. Квач / Український католицький університет. Кафедра літургійних наук; наук. кер: доктор богослов'я, канд. філос. наук В. Рудейко. Львів: УКУ, 2022. 92 с.

39. Кирило Єрусалимський Містагогійні катехизи /з давньогр. пер. Д. Коваль. Львів: Свічадо, 2009. 56 с.

40. Кодекс Канонів Східних Церков. Латинсько-українське видання / Пер. з лат. Кобів Й. Львів: видавництво оо. Василян, 1995. 472 с.

41. Кодекс Канонів Східних церков. Українське видання. Рим: 1993. 445 с.

42. Комісія у справах Катехизації при Патріаршій Курії. Життя у Христі: Моральна Катехиза. УКУ, Львів 2004. 78 с.

43. Костюк П. Нарис історії Вселенської Церкви. Івано-Франківськ: Гостинець, 2002. 473 с.

44. Крупник Я. Г. Божественна літургія: особистий досвід форми та змісту. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького*. 2015. Т. 17, № 4. С. 388-397.

45. Лесюк М. Євхаристія – джерело зцілення людської особи. URL: <https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/790.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 25.08.2023)

46. Ліберо Д. Церковне право / пер. з нім. Н. Щиглевської. Львів : Свічадо, 2001. 336 с.

47. Літургійна молитва — джерело та ісповідування життя Церкви. 2018. URL: <http://plc-ugcc.blogspot.com/2018/12/liturgical-prayer.html> (дата звернення 26.08.2023)

48. Літургійно-молитовне життя церкви Т.1. Львів: Свічадо, 2018. 178 с.

49. Лопатинський П. Таїнства Церкви і Таїнство Церкви: від кількості до єдності у Христі .Труди Київської Духовної Академії : науковий збірник Київської православної богословської академії / ред. штат: д. філос. н., проф. С. В. Руденко (гол. ред.), д. н. із богосл., проф. прот. Олександр Трофимлюк, д. н. із богосл., проф. прот. Віталій Клос та ін.. Київ, 2020. № 20 (192).С. 160-166.

50. Лось В. Святі Тайни як таїнство співпричастя. *Добрий Пастир*: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, №5 (2014). С. 117–130.
51. Церковне (канонічне) право: підручник. / Лубський В.І., Харьковщенко С.А., Лубська М.В., Горбаченко Т.Г. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 640 с.
52. Лубський, В. І. Релігієзнавство : навч. посіб. Київ: Вілбор, 2002. 432 с.
53. Мах О. Конституціонально-правова роль Пресвятої Євхаристії в Кодексі Канонів Східних Церков. *Добрий Пастир*: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, (2020 (№14), С. 28–40.
54. Мирончук О. Я. Святість" у текстах богослужіння таїнства Миропомазання. *Православний вісник Київського Патріархату*. 2017. № 3. С. 31-38.
55. Моральне богослов'я Католицької Церкви. / пер. з франц. В. Стернюк I том. II частина. Львів: Стрім, 1996. 160 с.
56. Мудрий С. Короткий коментар кодексу канонів східних Церков, Івано-Франківськ: Теологічна Академія, 2002. 561 с.
57. Недзельська Ю.К. Таїнства в православ'ї та католицизмі: спільні та відмінні риси. *Українське релігієзнавство*. 2011. № 59. С. 78-88.
58. Недунгат Д. Путівник по Східному Кодексу: Коментар до кодексу канонів східних Церков, Львів: «Свічадо», 2008. 792 с.
59. Ничак Г. Пресвята Тайна Євхаристії. *Місіонар*, №7-8 (235), Липень-Серпень 2012. URL: <https://www.ugccnola.it/dushpastyrstvo/poiasnennia-bohosluzhin/presviata-taina-ievkharystii/> (дата звернення 25.08.2023)
60. Ничак Г. Свята Тайна Миропомазання та її плоди в житті християнина. *«Місіонар»*, №6 (234). 2018-2023. Українська Греко-Католицька Церква в Італії. URL: <https://www.ugccnola.it/dushpastyrstvo/poiasnennia-bohosluzhin/sviata-taina-myropomazannia-ta-ii-plody-v-zhytti-khrystyianyina/> (дата звернення 27.08.2023)
61. Ничак Г. Свята Тайна Хрещення. *«Місіонар»*. №5 (233), 2018-2023.

Українська Греко-Католицька Церква в Італії. URL: <https://www.ugccnola.it/dushpastyrstvo/poiasnennia-bohosluzhin/taina-khreshchennia/> (дата звернення 27.08.2023)

62. Новіков В.В. Основні форми релігійної діяльності в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 190–201. С. 198-210.

63. Норми Кодексу, що відносяться до Євхаристії. URL: https://pidru4niki.com/1749011062813/pravo/normi_kodeksu_vidnosyatsya_yevharistii/ (дата звернення 25.08.2023)

64. Обер Ж.-М. Моральне богослов'я. / перекл. з італійської о. д-р. М. І. Любачівський. Львів 1997. 242 с.

65. Огірко О. Особливості релігійної ідентичності християн Сходу і Заходу. *Наукові записки. Серія "Культурологія"*. Острог: Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2011. Вип. 7. С. 223-233.

66. Пирог, Г. В. Морально-етичні основи християнських цінностей. Історія релігій в Україні : Праці XIII-ї міжнародної наукової конференції. 2003. С. 49-53.

67. Пічак К. Дійсність та дієвість таїнства Євхаристії URL:<https://www.kpba.edu.ua/publikatsii/statti/173-diisnist-ta-diievist-tainstva-yevkharystii.html> (дата звернення 25.08.2023)

68. По чину Мелхіседека: Pastore dabo vobis; Довідник для служіння та життя священиків; Дар пресвітерського покликання / пер. з італ. К. Зінченко. Львів: Свічадо, 2018. 480 с.

69. Поспішіл В. Східне католицьке право згідно з кодексом канонів Східних Церков, Львів: видавництво «Свічадо», 2006. 614 с.

70. Приготування до таїнства Миропомазання методичний посібник з катехизи для тих, хто готується до прийняття таїнства Миропомазання або для молоді. Видання III виправлене та доповнене. Інст. Богослов. Наук. Кам'янець-Подільської Римо-Католицької Єпархії Городок 2015. 22 с.

71. Про віру, святі таїнства і життя Церкви. Львів: Свічадо, 2008. 148 с. (серія «100 запитань до священика»).

72. Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков / пер.з англ О. Гладкий. Львів: Свічадо, 2008. 792 с.
73. Сабат П. Почитання Пресвятої Євхаристії в УГКЦ. *Metron (Μέτρον)* : журнал з Еклезіології і Церковного права. 2015. № 12. С. 255-270.
74. Садовий Р. Хрещення – «перепустка» до Церкви. *Слово*. № 3(55). 2013. С. 9-10.
75. Святе Письмо Старого і Нового Завіту. / пер. Хоменко І. Львів: Місіонер, 2018. 1401 с.
76. Святе Таїнство Миропомазання. Брошура. URL: <https://pkm.if.ua/wp-content/uploads/2017/02/byklet-murupomazania.pdf> (дата звернення 25.08.2023)
77. Святі Таїнства в житті Церкви: Методичний poradник / Упор. с. Ю. Дзюбата. Львів: КК КГВА УГКЦ, 2012. 112 с.
78. Сливка С. Теорія спроможностей надприродних таїнств Церкви. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2018. №894. 2018. С.31-37.
79. Служебник.. Львів; Місіонер. 247 с.
80. Соловій М. Божественна Літургія. Історія – Розвиток – Пояснення. Рим: ОО. Василяни 1984. 440 с.
81. Таїнство Хрещення і його сутність. Літургіка. 2009-2023. Парафія св. вмч. Димитрія Солунського. URL: hram.in.ua/biblioteka/liturhika/42-book42/78-title110 (дата звернення 27.08.2023)
82. Таїнство Євхаристії: розуміння її реальності в історії і сьогоденні. URL: https://rkc.lviv.ua/news_viewTainstvo_YEvхарustii_rozuminnya_ii_realnosti_v_istorii_i_sogodenni-ua (дата звернення 25.08.2023)
83. Танасійчук А. Канонічне право Східних католицьких церков. Львів. 2019. 464 с.
84. Тишкевич Б. Розкриття вчення про седмичне число Таїнств в Священному Писанні та древніх Отців і Вчителів Церкви. *Волинський благовісник*. 2015. № 3. С. 39-54.
85. Требник. Освячення та благословення. Львів 2010. 409 с.

86. Учительське служіння Церкви та святі таїнства: Канонічне право III. Львів: Свічадо, 2008. 160 с.
87. Федорів Ю. Пояснення Церковних богослужінь і Святих Тайн. Львів: Свічадо, 2012. 287 с.
88. Фокін Д. Таїнства Хрещення, миропомазання і Євхаристії. *Слово*. № 3 (33). 2007. С. 18-19.
89. Хомів М. Практичний порадник душпастиря у служінні особам з розумовою неповносправністю. Київ Львів. 2013. 76 с.
90. Хрещення — початок християнського життя, нове народження з води і Духа. З 2004-2023 Українська Греко-Католицька Церква. URL: <https://pdf.ugcc.ua/data/47-hreshchennya-pochatok-hrystyyanskogo-zhyttya-nove-narodzhennya-z-vody-i-duha-215/> (дата звернення 27.08.2023)
91. Шмеман О. Євхаристія. Таїнство Царства/ З рос. пер. Т. Різун. Львів: Свічадо, 2007. 272 с.
92. Шпіраго Ф. Католицький Народний Катехизм. Львів: Місіонер, 2018. 744 с.